

เจ้าของสถานบริการบางคนจะพาผู้หญิงไปทำแท้งออกแม่เธอจะต้องการเด็ก บางคนก็ช่วยพาไปให้โดยเป็นความตั้งใจของผู้หญิงเอง หากบางคนก็ไม่ใส่ใจ ปลอมให้เป็นภาระของผู้หญิงตามลำพัง กรณีของ ‘ซาน ซาน’ หญิงพม่าจากมณฑลยูนนาน ซึ่งทำงานอยู่ร้านอาหารชองแถบภาคกลาง เป็นตัวอย่างของผู้หญิงที่ต้องทำงานทั้งที่ตั้งครรภ์ไปจน 7 เดือนซึ่งท้องใหญ่มาก จนไม่มีแขกเลือกแล้วจึงกลับบ้าน ‘ซาน ซาน’ มั่นใจว่าเด็กในท้องเป็นลูกของสามีเก่าก่อนที่จะเดินทางมาทำงาน และแม้บางครั้งเธออาจลังเลที่จะเก็บไว้ ก็ไม่ทราบว่าจะไปทำแท้งได้ที่ไหนอย่างไร เพราะเจ้าของสถานบริการบอกว่า ‘เรื่องนี้ไม่ต้องมาพูดกัน’

เรื่องของอาแอ อายุ 19 ปี ชาวอาข่าจากเชียงตุง รัฐฉาน ประเทศพม่า

..วันหนึ่งอาแอติดต่อผู้เขียนและบอกว่าประจำเดือนไม่มา 2 เดือนแล้ว เมื่อบอกให้ไปตรวจเช็กให้แน่ใจเพื่อจะได้ตัดสินใจได้ เธอก็รีบปาก แต่ก็ใช้เวลาอีกเป็นสัปดาห์กว่าจะยอมไปจริงๆ เพราะกลัวผลที่จะได้รับ อาแอบอกว่าเธอไม่รู้ว่าจะท้องกับใคร เพราะใส่ถุงยางทุกคนและไม่มีแฟน อย่างไรก็ตามอาแอไม่ได้คุมกำเนิดวิธีอื่นและถุงยางแตกบ่อยมาก แต่แรกอาแอมีความคิดว่าจะไม่เอาเด็กในท้องออกเพราะเชื่อว่าสังคมของตนจะไม่ถือสาเป็นเรื่องอับอาย แต่เมื่อนึกได้ว่าหากอุ้มท้องกลับบ้านไปก็ต้องไปอาศัยกับพี่ชาย เพราะพ่อแม่เสียชีวิตไปหมดแล้ว อาแอก็กลัวว่าพี่ชายจะไม่รับเลี้ยงเธอ ซึ่งเธอก็ไม่รู้จะเลี้ยงลูกต่อไปได้อย่างไร และหากเธอจะเอาเด็กไว้ ก็ต้องทำงานทั้งที่ตั้งครรภ์ไปอีกราว 3 เดือนเนื่องจากถ้ากลับบ้านตอนนี้ ก็ไม่มีเงินจ่ายค่านายหน้าคืนเจ้าของร้านเพราะยังไม่ถึง 1 ปี อาแอจึงตัดสินใจว่าจะเอาเด็กออก แต่เธอไม่ทราบว่าจะทำแท้งได้ที่ไหนอย่างไร ขณะนั้นเป็นช่วงเวลาที่ผู้เขียนจะต้องออกเก็บข้อมูลทางจังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน จึงได้ช่วยติดต่อกับทางเจ้าหน้าที่สาธารณสุขท้องถิ่นให้คุยกับทางเจ้าของร้านให้ แต่จากนั้นอีก 8 วัน เมื่อตั้งใจจะไปเยี่ยมอาแอก็พบว่าเธอยังไม่ได้ทำอะไรเลย เจ้าของได้ให้เด็กเชียร์แขกพาไปยังคลินิกแห่งหนึ่ง ณ อำเภอใกล้เคียง แต่หมอก็ไม่อยู่อาแอทำใจไปครั้งที่สองด้วยความหวาดกลัว แต่หมอก็ไม่อยู่อีก เธอจึงท้อแท้และนอนอยู่ที่ร้าน เพราะเคยรู้ว่าเพื่อนคนหนึ่งที่เคยพบปัญหาเดียวกันต้องนั่งรถมาทำแท้งในคลินิกที่กรุงเทพฯ และเสียเงินให้เด็กเลิฟที่รับจ้างพามา 5,000 บาท โดยไม่รวมค่าทำแท้ง ซึ่งอาแอไม่มีเงิน เธอขอให้เด็กเลิฟลดราคาให้แต่ก็ไม่สำเร็จ อาแอเริ่มมีอายุครรภ์มากขึ้นเป็นร่วม 3 เดือน เมื่อเธอไปยังคลินิกมีชื่อแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ก็ได้รับคำตอบว่าไม่มีเครื่องมือจะทำให้ ต้องพาไปที่อื่น อาแอซึ่งนั่งรถมาไกลมาร้องไห้เพราะถูกเจ้าหน้าที่ดูว่า ‘ทำไมพูดไม่รู้เรื่องอย่างนี้ เป็นคนไทยหรือเปล่า..ทำไมปล่อยให้มันนานขนาดนี้..’ เธอเสียใจมากที่ถูกเจ้าหน้าที่บอกว่าท้องโตขนาดนี้ใครจะช่วยได้ วันนั้นอาแอต้องกลับบ้านไป เธอเกิดความรู้สึกกดดันโดยบอกว่า จะถึงตายอย่างไรก็ต้องเอาออกให้ได้ เธอเดินทางมาคลินิกอีกแห่งในวันรุ่งขึ้นซึ่งคิดเงิน 7,200 บาท ทางคลินิกได้ให้อาแอเดินทางไปทำแท้งยังสถานที่แห่งหนึ่งใกล้ๆ แต่อาแอไม่สามารถเดินไปได้เพราะฟังคำอธิบายเส้นทางไม่เข้าใจและอ่านป้ายภาษาไทยไม่ออก เธอเปิดประตูลงทางไปในโรงแรมแห่งหนึ่งและโดนตะเพิดไล่ออกมา อาแอเดินร้องไห้กลับมา ขอให้ผู้ชายที่มาส่งเพียงครึ่งทางพาไปให้ แต่เขาบอกว่าถ้าพูดไม่รู้เรื่องก็ไม่ต้องไปทำ อาแอจึงต้องเดินทางคนเดียวไปเรื่อยๆ โดยยืนบัตร

คลินิกให้ดูจนพบสถานที่นั้น การทำแท้งและพักฟื้นกินเวลานานราว 4 ชั่วโมงกว่า และขากลับเขาก็อบสลายให้เธอเดินกลับมาตามลำพังเหมือนเดิม

8.4 ภาพเปรียบเทียบสภาพการทำงาน ปัญหาสุขภาพและความรุนแรงที่ต้อง

เผชิญระหว่างหญิงบริการไทยและต่างชาติ

แม้จะอยู่ในอาชีพบริการทางเพศเช่นเดียวกัน ดูเหมือนว่าผู้หญิงไทยจะมีโอกาสที่ดีหรืออยู่ในสถานะที่ปลอดภัยต่อความรุนแรงน้อยกว่าผู้หญิงต่างชาติอยู่บ้าง อย่างน้อยที่สุดเมื่อเผชิญกับปัญหาก็ก็น่าจะมีโอกาสแก้ไข หรือต่อสู้ได้คล่องตัวกว่าผู้หญิงข้ามชาติซึ่งต้องอยู่อย่างหลบๆ ซ่อนๆ และมีกำแพงภาษาปิดกั้นการสื่อสาร ดังต่อไปนี้

(1) **รายได้และเงื่อนไขการทำงาน** โดยส่วนใหญ่ในสถานบริการเดียวกัน ผู้หญิงไทยและต่างชาติจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขเดียวกันไม่ว่าจะเป็นกฎเกณฑ์ของการทำงานหรือเงื่อนไขรายได้ อย่างไรก็ตาม หญิงต่างชาติจะต้องมีรายจ่ายและหนี้สินมากกว่าผู้หญิงไทย กล่าวคือเมื่อแรกเริ่มทำงานก็ต้องเบิกเงินก้อนหนึ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ซึ่งสูงกว่าผู้หญิงไทยหลายเท่าตัว หนี้ที่มากกว่ากันนี้เมื่อรวมดอกเบี้ยทบต้นไปก็อาจเพิ่มเป็นจำนวนไม่น้อย นอกจากนี้หญิงต่างชาติยังต้องมีค่าใช้จ่ายรายเดือนในการ ‘บำรุง’ เจ้าหน้าที่ที่มากน้อยต่างกันไปตามละห้องถนัดด้วย ข้อมูลเท่าที่พบในปัจจุบัน (2539-2540) จะอยู่ในราว 500-1,000 บาทต่อเดือน ซึ่งแม้บางสถานบริการจะหักค่า ‘เจ้าหน้าที่’ จากหญิงไทยเช่นเดียวกัน ก็มักเป็นจำนวนน้อยกว่ามาก

แนวทางปฏิบัติของเจ้าของต่อผู้หญิงไทยและต่างชาติมักไม่ต่างกันมากนัก เจ้าของหรือผู้บริหารหลายคนจะมองว่าหญิงต่างชาติก่อปัญหาน้อยกว่า และเรียบร้อยน่าเอ็นดูกว่าผู้หญิงไทย แต่ถ้าหากเป็นหญิงต่างชาติเช่นพม่าหรือชนกลุ่มน้อยอื่นที่สื่อสารภาษาไทยได้ไม่ดีนัก ก็จะมีปัญหาถูกดูด่าและกดขี่อยู่บ้างพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเด็กเสิร์ฟ คนเชียร์แขก แม่ครัว ฯลฯ ผู้หญิงต่างชาติซึ่งหัวอ่อนก็มักจะยินยอมให้ถูกว่ากล่าวโดยไม่มีปากมีเสียง

(2) **สุขภาพ** ผู้หญิงไทยที่ทำงานบริการทางเพศในปัจจุบันจะมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิดดีพอสมควร หรืออย่างน้อยก็ดีกว่าเมื่อราว 2-3 ปีที่ผ่านมา แม้จะยังประสบปัญหาต่างๆ อยู่เสมอก็มักเป็นเพราะความประมาทพลาดพลั้ง มากกว่าความไม่รู้เช่นเดียวกับหญิงต่างชาติ หญิงบริการจากต่างแดนมักต้องประสบปัญหาความยุ่งยากต่างๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการขาดความเข้าใจพื้นฐานในการดูแลสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์เนื่องจากไม่ทราบวิธีคุมกำเนิดที่ถูกต้อง การติดเชื้อภูมิโรค เพราะไม่รู้จักถุงยางอนามัยหรือไม่รู้ว่าการป้องกันนั้นสำคัญแค่ไหนอย่างไร เด็กสาวหลายคนจะให้การว่าเมื่อแรกเริ่มทำงานตนมักใช้ถุงยางอนามัยเมื่อแขกต้องการเท่านั้น เพราะไม่ทราบถึงความจำเป็นและอันตรายของโรคติดต่อ แม้เมื่อติดเชื้อโรคร้ายแรงเช่นเอดส์แล้ว ผู้หญิงบางคนโดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในอาชีพขายบริการแอบแฝงก็ยังไม่เข้าใจว่าตนติดโรคมาได้อย่างไร

(3) **ความรุนแรง** หญิงต่างชาติมีโอกาสมากที่จะถูกหลอกลวงมาบังคับค้าบริการ การหลอกลวงผู้หญิงไทยมาชักชวนนั้นเสี่ยงกว่ากัน ผู้หญิงต่างชาติไม่มีตัวตน ไม่มีบัตรหรือทะเบียน และไม่มีใครคอยตามหาตัวหรือมาแจ้งความคนหาย แต่ละคนจะไม่กล้าคิดหนี เนื่องจากกลัวคนแปลกหน้า ไม่รู้จักหนทางและกลัวตำรวจ

อย่างจับใจ แต่หญิงบริการไทยจะไม่ยอมถูกคดโกงรายได้ง่ายๆ ส่วนใหญ่จะรู้จักถกเถียง เรียกร้อง และร่วมมือกับเพื่อนฝูงแก้ไขปัญหามา สู้สุดท้ายก็ยังสามารถหาช่องทางจากสถานบริการที่คดโกงได้ไม่ยากนัก ผู้หญิงไทยที่เผชิญการเอารัดเอาเปรียบมักเป็นกลุ่มที่อยู่ในสังกัดธุรกิจค้าหาของเอเยนต์ผูกขาดหรือเอเยนต์นางทางโทรศัพท์ ซึ่งปัจจุบันจะได้พบหญิงไทยก้าวเข้าสู่วงการดังกล่าวน้อยลงเรื่อยๆ เนื่องจากมีทางเลือกในการหางานเองได้อย่างอิสระมากขึ้น เจ้าของสถานบริการมักไม่กล้าโกงรายได้คนไทยชัดเจนเหมือนกับทำกับต่างชาติ คือบอกว่า ‘หนึ่งไม่หมด’ เสียดีๆ ทั้งนี้ผู้หญิงต่างชาติมักจะต้องยอมอดทนต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบจนถึงที่สุด เนื่องจากไม่รู้จะแก้ปัญหาย่างไร ไม่รู้ว่าเอาเงินคืนอย่างไร จะไปฟ้องใคร จะย้ายไปอยู่ที่ไหน และสถานที่อื่นจะคดโกงเช่นนี้หรือไม่

ความรุนแรงนานาประการที่มีผู้กระทำต่อหญิงข้ามชาติ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของสถานบริการ นายหน้า แหกหรือเจ้าหน้าที่ ล้วนเกิดขึ้นเพราะรู้ว่าแต่ละคนจะปราศจากเกราะป้องกันเหมือนหญิงสาวคนไทย หญิงต่างชาติจะไม่สามารถเรียกร้องหรือเข้าถึงความช่วยเหลือใดๆ ไม่มีญาติพี่น้องคอยเป็น พรกพวกอยู่ใกล้ๆ และไม่สามารถพึ่งกฎหมายหรือเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ความโดดเดี่ยวนี้ผลักดันให้หญิงบริการต่างชาติต้องกลายเป็นเหยื่อที่ไม่มีทางสู้และเปิดช่องให้หลาย ๆ คนทำร้ายได้ตามอำเภอใจเสมอมา

(4) **การออกจากอาชีพ** ผู้หญิงไทยที่เข้าสู่อาชีพบริการด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ เช่น ต้องการเก็บเงินให้พ่อแม่ เลี้ยงตัวเอง ครอบครัวยหรือลูก จะมีโอกาสก้าวออกจากอาชีพบริการมากหากสามารถควบคุมดูแลตัวเองได้ดี ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมการทำงาน ผู้หญิงเหล่านี้ส่วนใหญ่มักต้องการมีเงินก้อนไปทำทุนค้าขายส่วนตัวเพื่อหลีกเลี่ยงอาชีพเกษตรกรรม บางคนที่มีที่ดินอยู่ก็มักจะต้องการเป็นนายทุนจ้างคนมาทำงานแทนตนและครอบครัว แต่สำหรับกลุ่มเด็กสาวชาวไทยที่พลัดหลงเข้าสู่อาชีพนี้ เพราะปัญหาครอบครัวแตกแยกหรือขาดความอบอุ่นจะน่าเป็นห่วงกว่า เนื่องจากเจ้าตัวมักมองไม่เห็นอนาคตชัดเจน บางคนไม่มีบ้านให้กลับ บางคนติดยาเสพติดและไม่เคยเก็บเงินหรือคิดถึงวันข้างหน้าหลังเลิกอาชีพ ซึ่งเมื่อขาดความรู้สึกถึงคุณค่าในชีวิตร (self-esteem) เช่นนี้แล้ว โอกาสที่จะทำร้ายตนเองในอาชีพบริการ เช่น ติดยาเสพติดและการพนัน ไม่ป้องกันตนเองจากโรคติดต่อ ใช้จ่ายเงินสุรุ่ยสุร่ายและเป็นหนี้ ก็จะมีมากขึ้นตามไปด้วย

หญิงบริการต่างชาติซึ่งเดินทางมาสู่สถานบริการด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มีความตั้งใจว่า จะเดินทางกลับบ้านหลังจากที่ได้ทำงานสักระยะหนึ่ง บางคนมีกำหนดค่อนข้างชัดเจน เช่น กำหนดเวลา กำหนดจำนวนเงินที่เก็บได้ กำหนดว่าสร้างบ้านเสร็จ เป็นต้น ผู้หญิงจำนวนมากไม่ได้คิดฝันว่าจะนำเงินก้อนกลับบ้านไปเพื่อการใดเป็นพิเศษ เพียงแต่มาทำงานเพื่อส่งเงินให้พ่อแม่ที่ลำบากได้ใช้จ่าย ทำบ้านใหม่หรือส่งให้น้องเรียนหนังสือเท่านั้น เมื่อถึงเวลาสมควรก็คิดว่าจะกลับไปแต่งงานและทำไร่นาเหมือนเดิม เนื่องจากในสภาพดินแดนทางไม่อำนวยให้เริ่มทำอาชีพอื่นได้ง่ายๆ จึงเป็นไปได้อย่างยิ่งว่าหากต้องประสบกับความยากลำบากจากปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ หรือครอบครัวแตกแยกในเวลาต่อมา ก็อาจต้องหวนกลับมาสู่เส้นทางเดิมนี้

มีผู้หญิงจำนวนหนึ่งที่คิดมีเงินทุนไปค้าขายที่บ้านเกิด ซึ่งอาจเป็นการซื้อของล่องในเส้นทางสิบสองปันนา เชียงตุง ทำซีเหล็ก หญิงสาวไทยใหญ่จากเชียงตุงคนหนึ่งบอกว่า คนที่บ้านมาทำงานแบบนี้กันทั้งนั้น เพราะเป็นทางเดียวที่จะเก็บทุนทำการค้าขายได้ อย่างไรก็ตามก็ตีหญิงสาวจากรัฐฉานจำนวนมากเกินครึ่งยืนยันว่าอยากมาอยู่เมืองไทย หากเมืองไทยอนุญาตให้อยู่ได้ เพราะสภาพปัญหาการเมืองและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศพม่า

นั้นยังไม่มีวีแววจะคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น แต่หญิงสาวจากส่วนอื่นๆของพม่าหรือจีนมักต้องการกลับไปอยู่บ้าน เมื่อถึงเวลาอันสมควร มีผู้หญิงข้ามชาติอีกหลายคน que เลิกจากอาชีพค้าบริการไปทำงานประเภทอื่นในเมืองไทย บางคนแต่งงานอยู่แถมแม่สายและรับจ้างทั่วไป บางคนไปทำงานร้านอาหารธรรมดาหรือเป็นลูกจ้างทำงานบ้าน ผู้หญิงกลุ่มนี้มักเป็นคนที่อยู่ในอาชีพมานานพอสมควรจนเกิดความเบื่อหน่าย แต่ก็ยังต้องการเก็บสะสมเงินในเมืองไทยต่อไป ซึ่งก็ไม่ได้เป็นหลักยืนยันว่าเธอจะไม่กลับสู่อาชีพขายบริการอีก

กล่าวโดยสรุป กลุ่มหญิงต่างชาติที่ทำงานเกิน 1 ปีกว่าขึ้นไป มักเข้าออกจากอาชีพตลอดเวลา โดยจะไม่ทำงานต่อเนื่องยาวเหมือนผู้หญิงไทย เมื่อทำงานถึง 1 ปี ก็มักจะกลับบ้านไปโดยไม่ได้มีจุดหมายแน่ชัด โดยอาจจะอยู่เฉยๆสัก 3 เดือนแล้วค่อยตัดสินใจใหม่ หรือบางคนก็ตั้งใจเลิกอาชีพแน่นอน แต่เมื่อพบเห็นบ้านเมืองในสภาพเดิมๆก็ต้องหวนมา ผู้หญิงจำนวนหนึ่งกลับไปแต่งงานด้วยคิดว่าถึงวัยอันควร แต่ก็ประสบปัญหาหย่าร้างจึงต้องเดินทางเข้ามาอีกครั้ง บางคนอดทนทำงานรายได้น้อยอยู่พักหนึ่ง ก็พบว่าไม่เพียงพอที่จะส่งให้กับพ่อแม่พี่น้องที่รอคอยอยู่ที่บ้านเกิด

(5) **ทัศนคติหญิงบริการไทยและต่างชาติที่มีต่อกันและกัน** แม้เมื่ออยู่สถานบริการเดียวกันจะได้ติดต่อสังสรรค์กันมากนัก หญิงบริการไทยส่วนใหญ่ก็มักไม่มีความรังเกียจ หรือคิดว่าคนต่างชาติจะมาแย่งงาน บางคนอาจมองหญิงต่างชาติว่าด้อยกว่า แต่ก็ไม่ถึงกับดูถูกดูแคลน ส่วนใหญ่จะเป็นความสงสารที่หญิงต่างชาติจะไม่สามารถดูแลป้องกันตนเองได้ดีเท่าหญิงไทยมากกว่า บางคนอาจมองว่าผู้หญิงต่างชาติน่าจะมีส่วนทำให้แกมโรคและเอดส์แพร่กระจายมากขึ้น หรืออาจคิดว่าหญิงไทยจะต้องพลอยลำบากไปด้วยทุกครั้งเพราะตำรวจจะเพ่งเล็งและคอยจับกุมผู้หญิงไม่มีบัตร แต่ก็ไม่ได้เป็นความรู้สึกเกลียดชังที่รุนแรง

ผู้หญิงต่างชาติคนหนึ่งในช่วงชายแดนที่ผู้หญิงในช่องล้นมาจากประเทศเดียวกันกล่าวว่า คิดว่าผู้หญิงไทยคงไม่ต้องมาทำงานแบบนี้ เพราะบ้านเมืองกินต้อยดีกว่าบ้านเธอมาก และแม้แต่ผู้หญิงที่อยู่ในสถานบริการที่มีคนไทยปะปนอยู่บ้างก็คิดเช่นนั้น ว่าคงจะมีคนไทยส่วนน้อยมากที่มีความจำเป็นต้องมาทำงานนี้ โดยปกติแล้วหญิงต่างชาติจะไม่ได้สัมผัสใกล้ชิดผู้หญิงไทยเลย เพราะต่างฝ่ายต่างจะแยกกันอยู่คนละสังคม

8.5 ข้อเสนอแนะเรื่องการดูแลสุขภาพหญิงบริการต่างชาติ

ถ้าเรายอมรับความจริงว่า ขณะนี้มีผู้หญิงซึ่งข้ามพรมแดนมาทำงานขายบริการทางเพศอยู่ในประเทศไทยจำนวนมาก และจะยังคงหลั่งไหลเข้ามาอีกในอนาคตอันใกล้ คงเป็นความจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ฝ่ายสาธารณสุขของรัฐจะต้องดูแลแรงงานหญิงบริการข้ามชาติเหล่านั้นเหมือนกับหญิงบริการไทย โดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลเหล่านี้คือผู้ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย หรือมีปัญหาการสื่อสารและพื้นฐานความรู้ความเข้าใจซึ่งทำให้ทำงานยากลำบากขึ้น โดยปกติในแต่ละจังหวัด ฝ่ายงานกามโรคและโรคเอดส์จะมีแผนงานดูแลสุขภาพหญิงบริการในพื้นที่ของตนอยู่แล้ว แต่ปัญหาสุขภาพของหญิงข้ามชาติจะมีสาเหตุและสถานการณ์ที่แตกต่างออกไปจากหญิงไทย ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องปรับวิถีทางและกระบวนการให้เหมาะสมกับกลุ่มนี้เป็นพิเศษ และเอาชนะปัจจัยแห่งปัญหาที่ทำนายอยู่ในขณะนี้ เพราะฝ่ายบ้านเมืองควรต้องเฝ้าระวังโรคให้ครอบคลุมบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากโรคติดต่อนั้นจริงๆแล้วไร้พรมแดนและไร้สัญชาติ จะเฝ้าระวังเฉพาะหญิงไทยและคนไทยเท่านั้นไม่ได้อีกต่อไป ผู้เขียนจึงขอเสนอประเด็นพียงพิจารณาเปิดประเด็นดังนี้

- **หนึ่ง** ในจังหวัดที่มีหญิงบริการข้ามชาติจำนวนมาก ควรมีแผนงานการให้คำปรึกษาสำหรับหญิงต่างชาติโดยเฉพาะ เพราะในขณะที่หญิงไทยได้รับความรู้สุขภาพค่อนข้างดี (แม้อาจมีปัญหาคือทำให้ไม่ได้ป้องกันตนเอง) ผู้หญิงต่างชาติยังคงต้องการข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทั่วไป การคุมกำเนิด โรคติดต่อ และการป้องกันตนเองจากโรคอยู่มาก ทั้งนี้ควรระมัดระวังว่า การ 'สอน' และ 'สั่ง' หรือ 'ชี้ให้กลัว' มักทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ควรเปิดทางให้ผู้หญิงเห็นว่าเธอควรจะดูแลสุขภาพเพื่อตัวเอง เพื่อคนที่รัก และหรือเพื่อนาคศ เนื่องจากคำสั่งสอนเชิงขู่ไม่สามารถโน้มน้าวใจให้ผู้หญิงปฏิบัติตามได้ ทั้งยังอาจทำให้เธอกลัว เกรงใจและไม่ยอมบอกความจริงหากมีปัญหาในการดูแลป้องกันสุขภาพ ซึ่งหากผู้หญิงไม่สามารถพูดถึงปัญหาจริงที่ประสบอยู่ ก็ยากที่เจ้าหน้าที่จะดูแลช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- **สอง** เจ้าหน้าที่ควรแสดงให้เห็นว่า ตนยอมรับความเป็นจริงที่พวกเธอเป็นหญิงต่างชาติที่เดินทางเข้าเมืองผิดกฎหมาย โดยพูดคุยถึงถิ่นที่เกิดให้เป็นเรื่องปกติธรรมดา ไม่เน้นย้ำหรือพยายามขูดรีดประชาชนและปฏิบัติต่อคนกลุ่มนี้เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ โดยให้ความเคารพและมองเห็นคุณค่าของความเป็นคนของหญิงต่างชาติ ไม่แสดงอาการรำคาญหรือเบียดเบียนเมื่อมีปัญหาการสื่อสาร ควรพยายามพูดให้ช้า ชัด ใช้ถ้อยคำง่ายๆ และอาจให้ผู้หญิงต่างชาติที่เข้าใจภาษาไทยได้ดีช่วยเป็นสื่อกลางให้เพื่อน หรือพยายามใช้สื่อต่างๆ เช่น รูปภาพ ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ซึ่งเมื่อหญิงต่างชาติโดยเฉพาะชาวไทยใหญ่และไทยลื้อมาทำงานในเมืองไทยในระยะหนึ่งแล้ว มักจะมีพัฒนาการทางด้านภาษาดีขึ้นอยู่ในระดับเกือบเท่าเทียมคนไทยได้
- **สาม** เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่ได้ปฏิบัติงานคลุกคลีกับหญิงบริการควรเอาใจใส่กรณีหญิงสาวที่ 'พูดภาษาไทยไม่ชัด' หรือพูดไม่ได้เป็นพิเศษ โดยระลึกไว้ว่าคือผู้ต้องจากบ้านเกิดเมืองนอนมาแสวงหา เป็นผู้ที่ต้องการคำแนะนำ การดูแลเอาใจใส่อย่างอบอุ่น เจ้าหน้าที่ไม่ควรเพิกเฉยเมื่อพบว่า ไม่สามารถสื่อสารกับผู้หญิงได้รู้เรื่อง เพราะนั่นคืออุปสรรคที่จะต้องหาทางก้าวข้ามไปให้ได้ สำหรับหญิงเชื้อสายพม่าหรืออื่นๆ ซึ่งเรียนรู้ภาษาไทยได้ยาก อาจมีความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่จะต้องขอให้เพื่อนคนอื่นช่วยเป็นล่าม หรือสื่อสารด้วยภาษากิริยาท่าทาง ซึ่งผู้หญิงจะสามารถรับรู้ได้เองว่าเจ้าหน้าที่มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ หรือเข้าใจและเอาใจใส่ต่อเธอหรือไม่ ในบางพื้นที่เช่นแถบชายแดนที่มีปัญหามาก อาจมีความจำเป็นต้องจ้างอาสาสมัครเชื้อชาติเดียวกันมาอบรมเพื่อเข้าทำงานนี้โดยตรง ดังเช่นที่มีองค์กรพัฒนาเอกชนบางแห่งได้ทำอยู่
- **สี่** การเจาะเลือดเพื่อเฝ้าระวังการแพร่เชื้อโรคเอดส์ ควรต้องผ่านการทบทวนวิถีปฏิบัติใหม่ให้ตรงกัน เนื่องจากหญิงบริการจะทราบดีว่า เป็นการเจาะเลือดเพื่อทดสอบโรคอะไร และเหตุที่เธอยินยอมให้นำผลเลือดไปตรวจสอบ ก็เนื่องจากคิดว่าเป็นการบริการที่ให้ประโยชน์ต่อตัวเอง หากเจ้าหน้าที่ไม่ยอมบอกผลเลือดหรือช่วยดูแลรักษาแล้ว ผู้หญิงมักจะไม่ยินดีที่จะเจาะเลือดครั้งต่อไปอีก แม้จะปฏิเสธไม่ได้ บางคนวิตกจนต้องไปเสียเงินจำนวนมากเพื่อเจาะเลือดตามโรงพยาบาลและคลินิกเอกชนต่างๆ มาเปรียบเทียบกับ ในขณะที่

หลายๆ คนเข้าใจผิดว่าหากเจ้าหน้าที่ไม่แจ้งผลก็หมายความว่าตนสบายดี ซึ่งความคิดเช่นนี้อาจนำไปสู่ผลเสีย นานาประการได้

- **หวั** การบอกผลเลือดเป็นเรื่องละเอียดอ่อน หากมีความจำเป็นต้องบอก จะต้องคำนึงถึงแนวทางที่ถูกต้อคือ ต้องมีการให้คำปรึกษาก่อนและหลังการเจาะเลือด ผู้หญิงบางคนอาจเปลี่ยนใจไม่เจาะเลือดหรือไม่อยากทราบ ผลหลังจากผ่านการให้คำปรึกษาก่อนก็ได้ หากรัฐไม่สามารถให้คำปรึกษาที่ดีและครบถ้วน การบอกผลเลือด จะเป็นผลเสียมากกว่าผลดี ผู้หญิงหลายคนกลัวเพราะคิดว่าเลือดบวกซิฟิลิสเป็นโรคเอดส์ และบางคน ก็ไม่สามารถเข้าใจศัพท์ว่า 'การที่ยังไม่เป็นโรคเอดส์แต่ติดเชื้ออยู่' นั้นหมายความว่าอย่างไร ที่ควรตระหนัก อีกประการก็คือ การแจ้งผลเลือดให้ทราบโดยไม่คอยติดตามดูแลทั้งสุขภาพกายและจิตใจ หรือให้โอกาสผู้หญิงมาขอคำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง อาจก่อให้เกิดผลเลวร้ายต่อตัวผู้ติดเชื้อมาก
- **หก** การตรวจสุขภาพประจำสัปดาห์ในบางท้องถิ่น ควรประสานกับฝ่ายเจ้าของสถานบริการให้เข้าใจถึง ประโยชน์เพื่อให้เกิดความร่วมมือมากขึ้น นอกจากนี้ควรให้โอกาสผู้หญิงได้ปรึกษา และแจ้งอาการโดยละเอียด หากเจ็บป่วยหรือมีอาการผิดปกติอย่างไร ก็ควรอธิบายให้ความรู้ถึงโรคต่างๆ อย่างชัดเจน เพราะผู้หญิงข้ามชาติจะมีพื้นฐานความเข้าใจในเรื่องโรคภัยไข้เจ็บน้อย และการให้ความรู้เมื่อไปตรวจเยี่ยมสถานบริการ ก็อาจ จะไม่ทำให้เธอเข้าใจได้มากเท่าเมื่อได้ประสบด้วยตนเอง ทั้งนี้การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มอาจกำหนดให้ทำเดือน ละครั้งในวันที่นัดผู้หญิงมาตรวจที่คลินิกตามโรค หากเจ้าหน้าที่ไม่สะดวกจะเข้าเยี่ยมสถานบริการ
- **เจ็ด** การที่รูปแบบสถานบริการได้เปลี่ยนไปเป็นลักษณะแอบแฝงจำนวนมาก เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นควรลง พยายามสร้างความสัมพันธ์กับเจ้าของสถานบริการประเภทนี้ดูบ้าง เพราะเท่าที่ได้พบก็มีสถานนวดแผน โบราณหลายแห่งยินดีที่จะให้ความร่วมมือ แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่ประสานไปจริงจึงเพราะมักจะมุ่งไปยังสถานบริการ ตรง ด้วยสมมติฐานว่า หญิงบริการแฝงย่อมไม่เต็มใจจะมาตรวจสุขภาพ
- **แปด** รูปแบบของการดูแลสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ คือการตรวจโรคและให้คำปรึกษานั้นจะทำให้ผู้ หญิงสามารถดูแลป้องกันตัวเองได้อย่างเข้าอกเข้าใจ สม่่าเสมอ และถาวรมากขึ้น นอกจากนี้ หากผู้หญิงได้ รับความอบอุ่น ความเข้าใจ และสามารถมองเห็นความหวังในชีวิตแล้ว โอกาสที่จะเลิกอาชีพด้วยการตัดสินใจ ของตนเอง และมีแผนอนาคตที่เข้มแข็งก็เป็นไปได้มาก ในขณะเดียวกันโอกาสการกลับคืนสู่อาชีพก็น่าจะ น้อยกว่าการที่ถูกกวาดจับ ปรับ และช่วยส่งกลับโดยเจ้าตัวไม่ต้องการ **ผู้หญิงไม่สามารถถูกบังคับให้เลิก อาชีพขายบริการทางเพศ ตัวผู้หญิงเท่านั้นจะต้องเป็นผู้เลือกที่จะหันหลังจากมาด้วยตัวเอง และเมื่อถึงวันที่ ก้าวออกจากอาชีพนี้ไป เธอก็ควรจะสามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้ด้วยสุขภาพที่ดีและปลอดภัย**

ข้อควรคำนึงที่สำคัญในการทำงานกับหญิงบริการ ไม่ว่าจะเป็นชาวต่างชาติหรือคนไทยก็ตามควรต้องม ีความสม่ำเสมอ เพราะผู้หญิงในอาชีพซึ่งมักปิดตัว เก็บตัว และมีปัญหาภายในจิตใจหลายอย่างจะต้องการเวลาพอ สมควรที่จะเปิดตัวเองมากขึ้น เจ้าหน้าที่ไม่ควรท้อใจหรือเลิกสนใจคนที่ก้าวร้าวหรือปิดตัวเอง แต่ควรปฏิบัติต่อเธอ เช่นเดียวกับคนอื่นๆ ตลอดจนอาจให้ความสนใจหรือความอบอุ่นเป็นพิเศษ

บทที่เก้า

ว่าด้วยชีวิต ความคิด ของหญิงบริการข้ามชาติ แนวนับสถานการณ์และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

บางทีนะ... พะยอมคิดว่าเหมือนตัวเป็นคนไม่มีค่ายังงี้ก็ไม่รู้
แต่มันก็ต้องเข้มแข็งซะใหม่

ด้วยแรงผลักดันจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ในถิ่นต้นทางที่เป็นรากเหง้าของการเดินทางมาทำงานของแรงงานหญิงและชายจากประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับความฝันที่จะได้งานที่มีรายได้สูงในประเทศที่เจริญทางเศรษฐกิจมากกว่าอย่างประเทศไทย ความฝันของแรงงานข้ามชาติจำนวนมากกลับไม่เป็นจริง ในหลายๆกรณีแรงงานข้ามชาติต้องพบกับสภาพความเลวร้ายที่ตนเองมิได้คาดคิดมาก่อน ทั้งกับความทุกข์ยาก การถูกกดขี่ขูดรีด และการถูกทำร้ายถึงขั้นทารุณกรรมในถิ่นที่อยู่ใหม่ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงบริการที่ต้องเผชิญกับการเลือกปฏิบัติเพราะความเป็น 'ผู้หญิง' และเป็น 'คนนอก' ของสังคมนั้น บางรายไม่ได้รับค่าตอบแทนเลย เพราะต้องทำงานชดใช้ค่านายหน้าที่ได้รับเงินไปก่อนแล้วดังที่ได้กล่าวไว้ในบทก่อนหน้านี้ ผู้หญิงเหล่านี้ไม่สามารถหลบหนีนายจ้างได้ง่ายๆ เพราะไม่เพียงแต่มีความสามารถในภาษาของประเทศนั้นอย่างจำกัด และไม่รู้จักเส้นทาง การเดินทางแล้ว ยังเป็นเพราะกลัวที่จะถูกจับเพราะเข้าเมืองผิดกฎหมายด้วย

บทสรุปของรายงานเรื่องนี้ผู้เขียนเลือกที่จะไม่ดำเนินตามขนบเก่าของวิธีการรายงานผลสรุปในการศึกษาวิจัยทั่วไป ด้วยเห็นว่าชีวิตและความคิดของผู้หญิงต่างชาติที่ทำงานบริการเป็นสาระสำคัญของการศึกษานี้ จึงจะเริ่มต้นจากการเสนอภาพสะท้อนความคิดเล็กๆ ที่ผู้หญิงกลุ่มนี้มองตัวตนของตนเอง มองชีวิตที่เห็นและเป็นอยู่ และชีวิตในอนาคตผ่านถ้อยคำของเธอเหล่านั้นเอง รวมทั้งผ่านความคิดของบุคคลใกล้ชิดที่ได้ประโยชน์จากการค้าบริการของเธอเหล่านี้ ได้แก่ เจ้าของผู้ประกอบการ และคนเชียร์แขก จากนั้นจึงมาถึงบทสรุปและอภิปรายภาพรวมของข้อค้นพบ ซึ่งหลายประเด็นเป็นเรื่องที่แม้ดูเก่าแต่เป็นการเพิ่มเสริมภาพในรายละเอียดของเรื่องนั้นๆมากขึ้น และหลายประเด็นก็เป็นข้อค้นพบใหม่ที่น่าสนใจ ปิดท้ายที่การวิเคราะห์แนวโน้มของสถานการณ์การนำแรงงานหญิงข้ามชาติมาค้าประเวณีในบ้านเรา และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

9.1 ชีวิตและความคิดของหญิงบริการข้ามชาติ

ความคิดของ 'ศรีมา' อายุ 24 ปี ไทยใหญ่จากเชียงตุง รัฐฉานประเทศพม่า

หมอนวดแผนโบราณในภาคกลาง อยู่ในอาชีพขายบริการมา 3 ปี ปัจจุบันติดเชื้อเอชไอวี

... พ่อแม่หนูก็ไม่อยากให้มา เขากลัวจะถูกขายถูกตี แต่หนูว่าเป็นทางเดียวที่ที่บ้านจะสบายได้ เขาจะได้มาอยู่เมืองไทย หนูก็เบื่อพม่าเหมือนกัน... หนูไปกับเพื่อนที่ชะอำ เปิดบริษัทแล้วทำงานส่งเงินให้เขาทุกบาททุกสตางค์ ตอนนั้นหนูซื้อที่ดินที่แม่สายได้ด้วยตัวหนูเอง พ่อแม่ก็อยู่สบายไม่ต้องไปเมืองพม่าแล้ว ถ้าเขาไม่มีหนูก็คงลำบากมาก จะไปทำมาหากินอะไร หนูภูมิใจนะที่เป็นที่พึ่งของเขาได้ ตอนนี้ก็หาเงินทำบ้านอยู่ ถ้าเสร็จแล้วก็จะได้กลับบ้านแล้ว .. พอแล้ว

ความรู้สึกของ 'พะยอม' วัย 34 ปี ไทยใหญ่จากเขตเชียงตุง รัฐฉานประเทศพม่า

หมอนวดแผนโบราณ ในจังหวัดภาคกลางสามีของเธอมาทำงานที่เมืองไทยแล้วหายไป

บางทีนะ.. พะยอมคิดว่าเหมือนตัวเป็นคนไม่มีค่ายังงี้ก็ไม่ใช่.. แต่มันก็ต้องเข้มแข็งใช้ไหม เราต้องสู้เพื่อลูกเรา ตอนนั้นพะยอมรับคนเล็กมาอยู่ด้วยกัน คิดถึงแล้วก็เป็นห่วงด้วย ลูกก็ 10 ขวบแล้ว พอรู้ว่าแม่ทำงานอะไรแต่ก็ไม่รู้สึก พะยอมก็สอนหนังสือไทยใหญ่ให้เขา แล้วก็ให้คนแถวบ้านที่เขารู้หนังสือไทยสอนให้ด้วย ความสุขทุกวันนี้ก็แค่ได้เห็นหน้าลูกคนนี้ มันก็มีกำลังใจทำงาน ไม่ใช่จ่ายเงินเยอะ จะได้เลิกเร็วๆ ... เห็นเด็กสาวๆ ที่เขาต้องมาเปิดบริษัทเมืองไทยแล้วมันทุกข์ใจนะ ... ลูกสาวพะยอมอายุ 16 นี่เขาอยากมาเมืองไทย แต่พะยอมไม่ให้มาเด็ดขาด กลัวว่าจะมาเป็นแบบแม่ แม่ทำคนเดียวก็จะแย่อยู่แล้ว หัวเด็ดตีนขาดก็ไม่ยอมให้เขามาเมืองไทย มาแล้วจะใจแตก อยากได้นุ่นได้นี้ พะยอมแก่แล้วยังใจแตกได้เลย ยังงี้ก็ไม่มีวันยอมให้เขามาทำงานแบบนี้ ถ้าเขาลำบากพะยอมจะทำอะไรให้เอง ... ถ้าผัวพะยอมไม่หายไป พะยอมก็คงไม่ต้องมาทำงานแบบนี้ ไม่เคยคิดว่าชีวิตเราต้องมาทำแบบนี้ เราก็แต่งงานมีความสุขอยู่ ไม่รู้ว่าเขาไปไหน... มีเมียใหม่ไปแล้ว หรือพบผู้หญิงดั่งใจในเมืองไทยก็เลยทิ้งเราไป หรือถูกจับ หรือตายไปแล้วก็ไม่รู้ นี่ก็ 2 ปีแล้วไม่เคยส่งข่าวเลย ถ้าเขาถูกจับไป วันหนึ่งคงจะกลับมา

ความในใจของ 'คำแอ้อย' อายุ 19 ปี ไทยลื้อจากเมืองยอง รัฐฉาน ประเทศพม่า

หญิงบริการร้านอาหารกึ่งช้อปปิ้งในภาคกลาง ปัจจุบันติดเชื้อเอชไอวี

... มันบอกไม่ถูกหรอกค่ะ เหมือนว่าเราตัดสินใจมาทำงานแบบนี้ เติบโตมาอย่างนี้แต่แรกแล้ว มันก็ต้องทำใจใช้ไหมคะ งานแบบนี้จริงๆ ก็ไม่มีใครอยากทำหรอกค่ะ มันกดดันในตัวเรา มันต้องผ่านผู้ชายมาก ยิ่งง่วง ยิ่งสกปรก มันก็เหนื่อย เบื่อ กดดันอยากกลับไปบ้าน แต่น้องสาวยังเรียนอยู่ที่แม่สาย ก็อยากให้เขาได้เรียน แล้วไม่ต้องมาทำงานแบบหนู แม่หนูก็ไม่อยากให้ทำ อยากให้กลับไปแต่งงานที่แม่สาย แต่หนูก็ไม่อยากให้เขาลำบาก หนูไปเป็นสะไวก็ไม่มีโอกาสดูแลเขา ... แต่หนูอยากชวนแม่กลับ

ไปเมืองยอง ยังไงไปอยู่บ้านเราก็คือที่สุด หนูอยากเป็นนกตัวเล็กๆจะได้บินได้ไกล แล้วก็หัวเราะเยาะ
นกตัวใหญ่ที่ตัวหนัก...บินไม่ไหว แต่หนูไปไหนไม่ได้เลย

ความในใจของ 'อาแอ' อายุ 19 ปี อาสาจากเชียงตุง รัฐฉาน ประเทศพม่า

หญิงบริการร้านอาหารกึ่งชองในภาคกลาง ปัจจุบันกลับไปอยู่บ้านและตั้งใจจะไม่กลับ

อาแอคิดถึงบ้าน ลอยกระทงอาแอก็ฝันเห็นน้องสาวคะ.. อาแออยากกลับบ้าน กลับไปก็ไม่มีประเทศ
ไทยอีกแล้ว อยู่บ้านอาแอทำงานอะไรก็ได้ ทำไรทานก็ได้ บักผ้าขายก็ได้ ตอนนั้นอาแอไปเชื่อเขา ก็
อยากมาเมืองไทย เขาว่าเมืองไทยสนุกอย่างงั้นอย่างเงี้ย ทำงานได้เงินเยอะเยอะ มีเสื้อผ้าสวยๆใส่ ชื้อ
ทองใส่ก็ได้ พ่อไม่ให้มาอาแอก็มา แต่อาแอเจอคนใจร้ายหลอกอาแอ แล้วก็ถูกตำรวจจับติดคุก อยู่
บ้านไม่มีเงินก็ไม่อดข้าว อยู่ที่นี่หิวน้ำต้องเสีย 5 บาท อาแอไม่ชอบทำงานแบบนี้คะ แต่ตอนหนีจาก
ชองที่เชียงใหม่ไม่มีเงินกลับบ้าน กลับไม่ถูกด้วย ตอนนี้อาแอจะกลับยังงัยไม่รู้เลย.. ไม่กล้ากลับคน
เดียว มีแก็ไปแล้ว กลับไปอาแอจะบอกว่าเมืองไทยไม่สนุก เทียวไหนก็ไม่สนุก ทำงานก็ลำบาก ..อา
แอเห็นค่าเอี้ยตัวขึ้นเป็นตุ้มไม้หอย แล้วมาติดก็ป่วยเป็นอะไรไม่รู้ อาแอสงสารแล้วก็กลัว...เมืองไทยน่า
กลัว อาแอกลับไปก็ไม่มีแต่งงานหรอกคะ อาแอเบื่อผู้ชาย กลับไปก็อยู่กับพี่กับน้อง แต่พ่อของอาแอ
ตายแล้ว ...เขาไม่ได้เห็นอาแอกลับบ้าน

มุมมองของป้าเน็ก วัยต้น 40 เจ้าของร้านอาหารกึ่งชองในภาคกลาง

...เด็กพวกนี้แต่ละคนทำงานรับใช้พ่อแม่ทั้งนั้น เขาน่าสงสาร มีความจำเป็น เป็นเด็กดีแล้วก็ไม่ฟัง
เพื่อ พ่อแม่บางคนร้ายนะ ไม่รู้จักพอ ไม่เคยคิดเลยว่าลูกตัวลำบากยังงัย เด็กมาถึงเบิกผม 30,000
ทำงานก็ประหยัดแทบตาย จะใช้หนี้ให้หมดเร็วๆ พอจะลืมตาอ้าปากได้ก็โทรศัพท์มาขอเงินอีกแล้ว
เด็กพวกนี้เหมือนมีเวรมีกรรม บางคนทำเท่าไรทางบ้านก็ไม่เคยเห็นใจ แต่ก็มียางคนเขาเลิกอาชีพไปมี
บ้านมีช่องจริงๆนะ เด็กที่เป็นเพื่อนบ้านเดียวกันเขาจะส่งข่าวกันให้รู้... ผมชอบบอกเด็กว่า ทุกคนต้อง
คิดว่าเรามาทำอาชีพนี้แค่ช่วงหนึ่งของชีวิต วันหน้าเราต้องไปมีลูกมีผัว ไปทำอย่างอื่นกัน ตรงนี้อ่า
ใช้เงินเยอะ และต้องป้องกันตัวไม่ให้โดนโรคอะไรกลับไป ชีวิตเราไม่ได้มีแค่นี้..

ทัศนะของ 'ธนา' วัย 27 ปี คนเชียร์แขกสถานนวดแผนโบราณในภาคกลาง

เขาตั้งใจกลับบ้านกันจริงๆนะ มาทำงานส่งบ้าน เขาคัดญามาก พ่อแม่เป็นหนึ่ง ยอมตายเพื่อพ่อ
แม่ได้ ได้เงินเท่าไรส่งบ้าน ปลุกบ้าน ชื้อที่ดิน พอบ้านพร้อม เฟอร์นิเจอร์ครบ ก็กลับบ้าน เขา
ประหยัดกันมาก บางคนได้เดือนละ 10,000-20,000 กินข้าวมื้อละ 5-10 บาท... ผมคิดว่าเข้าใจเขา
เมื่อก่อนจะมองว่าเขาแบบ..ไม่ดี ภาพลบมาก พอเข้ามาทำงานถึงได้สัมผัสว่าเด็กแต่ละคนที่มีปัญหา
มีเหตุผลความจำเป็นส่วนตัว เขาอยากได้เงินส่งให้พ่อแม่ ไม่ใช่มาเพื่อมั่วชู้ผู้ชายเหมือนคนไม่มีหัวใจ
นี่มีเท่าไรส่งไปหมด ตัวเองเหลือไม่กี่ร้อย มองอีกอย่าง บางทีพ่อแม่ก็โหดร้ายนะ ตามความรู้สึกผม...

เอาเปรียบลูกมาก เขาไม่เห็นว่ลูกเหนื่อยแคะไหน แต่พวกที่บ้านอยู่แม่ส่ายผมว่าเขารู้นะ ไม่ได้ไกล
มากนี้ แต่ขออยู่เรื่อยไม่รู้จบ ตัวเองอยู่มาตั้ง 4-50 ปีแล้วทำไมไม่สร้างอะไรไว้มั่ง แก่ก็ไม่ได้แก่มาก
ทำไมต้องขอให้ลูกสร้างให้ ตัวเองไปทำอะไรอยู่ไหนตั้งนาน แบนมือของเงินลูกอย่างเดียวได้ไง เด็ก
รับแขกออกแขกก็เพราะทางบ้านเรียกร้อง เงินผู้หญิงคนเดียวเลี้ยงทั้งบ้าน

9.2 สรุปและอภิปรายผลข้อค้นพบ

(1) **ว่าด้วยจำนวนและตัวเลขรายได้** ในจำนวนแรงงานข้ามชาติที่ลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายจำนวน
ประมาณหนึ่งล้านคนที่โครงการวิจัยนี้ได้คาดประมาณไว้ เส้นทางของแรงงานหญิงจำนวนหนึ่งจากประเทศเพื่อน
บ้านถูกนำสู่ธุรกิจการค้าประเวณีในประเทศไทย ตัวเลขโดยประมาณการจะอยู่อย่างต่ำหนึ่งหมื่นคน ณ ช่วงเวลา
ใดเวลาหนึ่งของปี 2539 หญิงบริการต่างชาติมีรายได้ต่อเดือนโดยเฉลี่ยสูงกว่าแรงงานข้ามชาติในภาคอุตสาหกรรม
อื่นๆทุกประเภท ตัวเลขโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 5,000 บาทต่อเดือน แต่สำหรับบางกลุ่มที่อยู่ในสถานบริการราคาสูง รายได้
บางคนอาจสูงถึงเดือนละหลายหมื่นบาท

(2) **ว่าด้วยถิ่นต้นทาง: เธอเป็นใคร มาจากไหน** มีความชัดเจนว่าหญิงบริการต่างชาติส่วนใหญ่มาจาก
ประเทศพม่า แต่ถ้าพูดกันถึงเชื้อชาติพันธุ์แล้ว ผู้หญิงชาวไทยใหญ่และไทยลื้อจากรัฐฉาน และจากแคว้นยูนนาน
ทางใต้ของประเทศจีนนั้นมีจำนวนมากที่สุด สาเหตุที่มีหญิงชาวไทยใหญ่และไทยลื้อจึงเป็นภาพ
จากสาเหตุที่มีผู้หญิงไทยทางเหนือมาค้าบริการมากในสมัยก่อน เหตุที่เกิดกับหญิงชาวไทยใหญ่ไทยลื้อจึงเป็นภาพ
ซ้ำรอยอย่างที่เคยเกิดกับหญิงไทยทางล้านนา ในช่วงแห่งยุคสมัยที่ธุรกิจค้าประเวณีของเราเริ่มเฟื่องฟูเพราะ
สงครามเวียดนาม

อุปสงค์ของธุรกิจค้าประเวณีไทยอยู่ที่ลูกค้าชายไทยที่นิยมผู้หญิงที่ขาวสวยแบบทางเหนือ และการที่ภาษา
และธรรมเนียมต่างๆของชาวไทยใหญ่คล้ายกับของไทยมาก ทำให้เมื่อตลาดหญิงไทยทางเหนือหดตัวแคบลง นายหน้า
ก็มุ่งเข็มไปยังหญิงชาวไทยใหญ่เป็นแหล่งทดแทนที่คล้ายคลึงกันเข้ามาแทน เสริมด้วยปัจจัยทางวัฒนธรรมของชาวไทย
ใหญ่ที่ครอบครัวมีความคาดหวังพึ่งพิงลูกสาวสูง นอกจากนี้พึงกล่าวถึงปัจจัยผลที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ สถาน
การณ์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลพม่ากับชาชนกลุ่มน้อยในรัฐฉาน และการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงที่เกิด
กับชาวไทยใหญ่อย่างต่อเนื่อง ทำให้มีประชาชนจากรัฐฉานไหลบ่าหลบหนีเข้ามาในเมืองไทยจำนวนมากหลายหมื่น
คนและผู้ลี้ภัยผู้หญิงหลายคนจำต้องเดินเข้าสู่อาชีพค้าบริการ

(3) **ว่าด้วยรูปแบบการชักนำและการบังคับค้า** ถ้าเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบในรายงานเรื่อง 'รูปแบบ
ใหม่ของการค้าทาส' (A Modern Form of Slavery) (Asia Watch 1993) กับรายงานนี้ ดูประหนึ่งว่าเป็นภาพ
ต่อเนื่องกันกล่าวคือ ที่ว่าเป็นลักษณะการค้าทาสแบบใหม่เพราะผู้หญิงและเด็กชาวต่างชาติที่ถูกชักนำมาค้าประเวณี
ตกอยู่ในสภาพถูกบังคับค้า ถูกขูดรีดแรงงาน ไร้ทางเลือก ไม่มีอำนาจในการต่อรองร้องขอเพราะขาดสิทธิอิสระใน
ชีวิตทุกด้าน และถูกทำทารุณกรรมอย่างโหดร้าย ไม่ปรากฏภาพของผู้หญิงที่เต็มใจและตัดสินใจด้วยตนเองในการ
เข้าสู่อาชีพนี้เลย ในทางตรงกันข้าม ภาพในช่วงปี 2538-2540 จากรายงานนี้พบว่า สัดส่วนของผู้ถูกบังคับทารุณมี
น้อยลงมาก ความแตกต่างตรงนี้น่าจะมีเหตุผลอธิบายได้สองประการคือ

- **ประการแรก** เป็นผลจากการเลือกกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างของผู้หญิงที่ให้สัมภาษณ์กับรายงานแรกมีลักษณะเลือกสรรเฉพาะผู้ที่ถูกล่อลวงมาค้า ประสบปัญหารุนแรงและต้องการความช่วยเหลือ ข้อมูลที่ได้จึงเป็นภาพของการถูกกระทำทารุณเป็นด้านหลัก ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างของรายงานนี้มีลักษณะกระจายไปในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ และในสถานบริการหลากหลายรูปแบบ จึงมีภาพทั้งผู้ที่ถูกหลอกลวงบังคับ ถูกล่อลวงชักนำ และภาพของผู้ตัดสินใจค้าบริการเอง
- **ประการที่สอง** เป็นผลมาจากกลยุทธ์ของขบวนการการค้าหญิงสู่การค้าประเวณีที่แปรเปลี่ยนไป ภาพของรายงานแรกเกิดขึ้นในช่วงปี 1990-1992 หรือประมาณปี 2523-2525 ซึ่งเป็นช่วงระยะแรกที่มีการขนส่งหญิงจากประเทศพม่าและทางตอนใต้ของประเทศจีนสู่ธุรกิจบริการทางเพศในประเทศไทย ประกอบกับเป็นช่วงที่เริ่มมีแรงงานข้ามชาติจากพม่าไหลทะลักเข้าฝั่งไทย แรงผลักดันในขณะนั้นสำหรับแรงงานหญิงและเด็กคือการมาหางานทำ แต่เมื่อถึงปลายทางประเทศไทยก็มีแรงดึงดูดด้วยรูปแบบหลอกล่อนานาประการ จนถึงบังคับขืนใจหรือลักพาผู้หญิงไปค้าบริการ ต่อมาเส้นทางเครือข่ายนี้ถูกสถาปนาแน่นแฟ้นขึ้นจากนายหน้าทั้งสองฝาก แรงกว้านดึงหญิงต่างชาติก็มีปริมาณพลแผ่กว้างมากขึ้นถึงแหล่งต้นทาง ประกอบกับเริ่มมีผู้เดินทางกลับบ้านด้วยความสำเร็จในรูปเงินทองของฝาก และการสร้างบ้านใหม่ให้พ่อแม่ เป็นอย่างเยี่ยงที่มีผู้อยากดำเนินรอยตามปรากฏการณ์นี้เป็นผลทางจิตวิทยาสังคมที่ทำให้มีการยอมรับอาชีพนี้มากขึ้นในฐานะที่เป็นทางเลือกในการทำเงินได้มากอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันสถานการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนในบ้านเกิดของหญิงต่างชาติก็รุนแรงมากขึ้นเป็นทวีคูณ ผลักดันให้คนจำนวนมากละทิ้งฐานไปตายเอาดาบหน้า ประกอบกับสถานการณ์การค้าประเวณีในประเทศไทยพลิกผัน รูปแบบการดึงผู้หญิงเข้าสู่การค้าบริการทางเพศปรับเปลี่ยนจากการหลอกลวงบังคับขืนใจไปสู่การล่อและลวงให้ค่อยๆหันมารับอาชีพดังกล่าวด้วยการตัดสินใจของตัวเองมากขึ้น ดังนั้นผลจากการเปลี่ยนแปลงในรอบ 10 ปีเศษ พอมถึงการศึกษานี้จึงไม่แปลกที่พบว่า มีผู้ถูกหลอกลวงบังคับน้อยลง ผู้ถูกชักนำในรูปแอบแฝงซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น และมีผู้ถูกล่อลวงจำนวนหนึ่งที่หลุดหนีจากวงจรอุบาทว์ ตัดสินใจทำงานบริการต่อโดยเลือกทำในสถานบริการที่ผ่อนปรนกว่าเก่า และหรือสามารถทำรายได้มากกว่าเก่า

(4) **ว่าด้วยเครือข่ายและนายหน้า** ในรายงานนี้ได้ขอค้นพบรูปแบบใหม่ของเครือข่ายนายหน้าข้ามชาติในระดับย่อยมากขึ้น ที่น่าสนใจคือนายหน้าขนส่งภายในประเทศที่มีลักษณะให้บริการครบวงจรเบ็ดเสร็จเด็ดขาด กลยุทธ์ของการขูดรีดซ้ำซ้อนดูสวดยุขขึ้นบนพื้นฐานรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์คือ รับจากบ้าน ส่งกลับบ้าน บริการส่งเงินและของฝากกลับบ้าน ติดต่อกับทางบ้าน และการรับทำเอกสารปลอม ไม่ว่าจะเป็นบัตรสีปลอม บัตรประจำตัวประชาชน จนถึงหนังสือเดินทางไปต่างประเทศปลอม จนผู้หญิงต่างชาติรู้สึกดีและสบายใจกับความสัมพันธ์ต่อเรื่องนี้ เพราะรู้ว่านายหน้ามีความรับผิดชอบต่อเส้นทางชีวิตที่เธอเลือกเดิน

อย่างไรก็ตาม ในธุรกิจค้าประเวณี ยังคงมีนายหน้าที่ใช้รูปแบบเดิมคือ ทารุณขูดรีดทุกขั้นตอนและจำกัดสิทธิของผู้หญิงที่ตกอยู่ในอาณัติ ซึ่งในรายงานนี้เรียกว่าเป็นนายหน้าผูกขาด-กินเปอร์เซ็นต์ ที่ยังคงกินค่านายหน้าอยู่ตลอดเวลาที่ผู้หญิงยังทำงานอยู่ ถ้าผู้หญิงพยายามหลบหนีก็อาจได้รับอันตรายถึงชีวิต ขอค้นพบในรายงานนี้

ก็เหมือนในรายงานการวิจัยอื่นๆ และในความเข้าใจของคนทั่วไปคือ การเกิดขึ้น การดำรงอยู่อย่างลงหลักปักฐานของเครือข่ายนายหน้ากับธุรกิจค้าประเวณีล้วนแต่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่อาจได้รับผลประโยชน์ในรูปแบบรายเดือน จนถึงลงมือประกอบธุรกิจนายหน้าด้วยตนเอง

(5) **ว่าด้วยโรคภัย และความรุนแรงที่ต้องเผชิญ** ในด้านพื้นฐานที่สุดก็คือโอกาสเสี่ยงต่อการท้องและต้องไปทำแท้ง และการเสี่ยงต่อการติดเชื้อกามโรคและโรคเอดส์ รายงานในอดีตขององค์กรพัฒนาเอกชนชี้ชัดว่า ผู้หญิงและเด็กต่างชาติที่ได้รับความช่วยเหลือออกมาจากสถานบริการที่บังคับค้า มีอัตราการติดเชื้อเอชไอวีสูงมาก ในบางกลุ่มสูงถึง 90% สิ่งที่พบในรายงานนี้ยังคงไม่แตกต่างกัน ในสถานบริการบางแห่งที่แม้ว่าจะให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาก ก็ยังพบอัตราการติดเชื้อสูงถึง 30% แต่มีรายละเอียดเพิ่มเติมในแง่ที่ว่า กลุ่มผู้หญิงที่ทำงานในสถานบริการตรงจะได้รับการตรวจสอบสุขภาพและมีการใช้ถุงยางอนามัยมากกว่ากลุ่มที่ทำงานในสถานบริการแบบแฝง แต่ทั้งสองกลุ่มต่างก็มีความรู้เรื่องการคุมกำเนิดและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ทุกประเภทน้อยมากอย่างน่าตกใจ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงข้ามชาติที่ทำงานบริการต่ำกว่าหนึ่งปี เพราะการให้บริการเชิงรุกของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขยังไม่เข้าถึงกลุ่มผู้หญิงบริการต่างชาติด้วยเหตุผลนาปรการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาภาษาการสื่อสาร ปัญหาจากเจ้าของสถานบริการ และปัญหาจากตัวผู้หญิงเอง

ในกลุ่มหญิงต่างชาติที่เกิดตั้งครรภ์หรือติดโรคภัย มักต้องเผชิญกับสถานการณ์ดังกล่าวอย่างโดดเดี่ยวไร้ความช่วยเหลือ หลายคนต้องเสี่ยงทำแท้งเมื่ออายุครรภ์สูงมากเพราะความไม่รู้ หลายคนเดินทางกลับบ้านหรือเปลี่ยนที่ทำงานโดยไม่รู้ผลการตรวจเลือด เพราะทางสาธารณสุขยังขาดแผนปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรมกับกลุ่มหญิงต่างชาติที่พบผลเลือดบวกนี้ โดยยังคงยึดแนวปฏิบัติเหมือนผู้หญิงไทยคือ ไม่บอกผลเลือดถ้าไม่ถามเพราะถือว่าเป็นการสุ่มตรวจ มีน้อยคนมากที่รู้ผลเลือดว่าบวกแล้วเผชิญกับโรคภัยอย่างมีสติ หลายรายล้มป่วยหนักอย่างขาดคนดูแลและหมดลมหายใจไปอย่างว่าเหวเดียวดาย โดยทางบ้านและครอบครัวไม่ได้รับรู้เรื่องราว

ประเด็นเรื่องความรุนแรงที่หญิงบริการต่างชาติต้องเผชิญมาจากสามด้านเป็นหลักคือ จากเจ้าของสถานบริการและนายหน้า โดยเฉพาะที่บังคับและกักขังผู้หญิง ซึ่งก่อความรุนแรงทุกรูปแบบซ้ำซากอย่างไม่น่าเชื่อว่ามนุษย์สามารถทำทารุณกรรมโหดเหี้ยมต่อกันได้ถึงปานนี้ ชายนักเที่ยวเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่สร้างความรุนแรงหลายรูปแบบต่อหญิงต่างชาติ อย่างอ่อนที่สุดก็คือ เป็นแหล่งปล่อยโรคภัยสู่ผู้หญิงที่บริสุทธิ์ จนถึงการทำร้ายร่างกาย การบังคับขืนใจ และการข่มขืนหมู่ เจ้าหน้าที่รัฐเป็นกลุ่มที่ได้ผลประโยชน์จากหญิงต่างชาติที่เจ้าของสถานบริการและตัวผู้หญิงเองต้องจ่ายอม เพราะสถานภาพที่เข้าเมืองผิดกฎหมายและทำงานผิดกฎหมาย ความรุนแรงที่หญิงต่างชาติเผชิญจากเจ้าหน้าที่รัฐโดยตรงคือ การข่มขู่เรียกค่าคุ้มครอง และการริดไถเมื่อมีโอกาส นอกจากนี้ การล่วงละเมิดทางเพศเป็นความรุนแรงที่หญิงต่างชาติจะประสบได้เสมอจากคนทั้งสามกลุ่มนี้

9.3 แนวโน้มสถานการณ์การค้าผู้หญิงข้ามชาติ

กระบวนการล่อลอบด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อชักนำให้ผู้หญิงต่างชาติเดินทางไปขายแรงงานในภาคธุรกิจบันเทิงและกามารมณ์ทั้งในประเทศไทยและส่งออกต่างประเทศอื่น จะด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์การเดินทางข้ามประเทศหรือไม่ก็ตาม เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนซ่อนเงื่อนและเกี่ยวพันกับผลประโยชน์มหาศาล หลายๆ

กรณีเป็นกระบวนการที่ละเมิดกฎหมาย ในเกือบทุกกรณีเป็นกระบวนการนำมนุษย์มาค้าในรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอย่างรุนแรง ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้นับเป็นปัญหาร่วมกันของหลายประเทศ ทั้งประเทศที่ส่งออกแรงงานมนุษย์และประเทศที่รับสินค้ามนุษย์ เป็นปัญหาปัจจุบันของประชาคมโลกที่รัฐบาลและองค์กรสิทธิมนุษยชนทั้งหลายต้องหาหนทางยุติให้ได้ ต่อปัญหานี้ในปีพ.ศ. 2532 คณะกรรมการที่ปรึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติได้เรียกร้องต่อ สำนักงานเลขาธิการสหประชาชาติว่า ควรทำข้อเสนอแนะต่อประเทศปลายทางของแรงงานสตรีต่างชาติ ให้หาหนทางวางมาตรการในการปกป้องมิให้แรงงานหญิงข้ามชาติถูกเอารัดเอาเปรียบทางเพศทุกรูปแบบ และควรแสวงหาความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับประเทศส่งออกแรงงานเพื่อวางมาตรการในการช่วยปกป้องสิทธิมนุษยชนของแรงงานผู้หญิงเหล่านี้

สำหรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ผู้เขียนคาดการณ์ว่าแนวโน้มธุรกิจการค้าผู้หญิงจากประเทศเพื่อนบ้านจะเติบโตมากยิ่งขึ้น แรงงานหญิงข้ามชาติจะถูกชักนำเข้าสู่ธุรกิจค้าประเวณีจำนวนมากขึ้น ผกผันกับจำนวนหญิงไทยที่เข้าสู่อาชีพบริการทางเพศน้อยลง เครือข่ายและนายหน้าจะแผ่กระจายขยายตัว การนำหญิงต่างชาติส่งออกไปค้าประเวณีในประเทศที่สามจะมีเพิ่มสูงขึ้น ตราบใดที่ประเทศเพื่อนบ้านยังคงประสบปัญหาภายใน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม และประเทศไทยเองไม่ปรากฏแนวโน้มของการหดตัวของธุรกิจการค้าบริการเริงรมย์และบริการทางเพศ แม้ในท่ามกลางสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดภาวะซบเซาในกิจการธุรกิจส่วนใหญ่ ธุรกิจการค้าบริการทางเพศในบ้านเราไม่เพียงแต่ยังยืนอยู่ได้ แต่กลับขยายและแตกตัวมากขึ้น แอบแฝงมากขึ้น โดยที่รูปแบบช่องตรงอย่างดั้งเดิมลดจำนวนลงมากและหมดไปแล้วในหลายจังหวัด

ผู้เขียนคาดว่า การหลอกลวงผู้หญิงต่างชาติมักยังบังคับ เพื่อให้ค่าบริการคงจะค่อยๆ ลดน้อยถอยลงเรื่อยๆ **เนื่องจากสามารถใช้กลวิธีล่อและลวงให้เข้าสู่อาชีพได้โดยแนบเนียนกว่า** ประกอบกับข้อมูลข่าวสารและเครือข่าย จากการที่มีผู้หญิงต่างชาติเข้ามาทำงานบริการแล้วกลับบ้านไปด้วยเงินก้อนใหญ่ จะทำให้เกิดการพัฒนาปรับเปลี่ยนเป็นสัดส่วนของผู้ตัดสินใจเข้าทำงานเองมีมากขึ้น เส้นทางดังกล่าวนี้จะซ้ำรอยคล้ายคลึงกับการที่ผู้หญิงไทยเดินทางไปค้าบริการต่างประเทศ ที่ในระยะหลังพบว่าส่วนใหญ่เต็มใจไปเพราะคาดหวังในรายได้ที่สูงมาก และเพราะเคยทำงานบริการในประเทศมาก่อนแล้ว

ผลกระทบต่อเนื่องที่สำคัญของกระบวนการชักนำจากรูปแบบหลอกลวงบังคับมาสู่กลวิธีละมุนละม่อมให้เต็มใจทำงานเองที่เกิดขึ้นนี้ เป็นผลทางจิตวิทยาสังคมที่สร้างให้เกิดความปรารถนาและมุ่งหวังของผู้หญิงต่างชาติและครอบครัว ที่จะเดินทางมาค้าประเวณีในประเทศไทยเพื่อหารายได้เป็นกอบเป็นกำในระยะเวลาสั้น ผู้เขียนคิดว่าความคิดดังกล่าวนี้เมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้วไม่น่าจะมีอยู่จริง แต่จากข้อค้นพบของรายงานนี้ประกอบกับการนำส่งผู้หญิงกลับต้นทางของผู้เขียนทั้งสอง ปรากฏชัดเจนว่าความปรารถนานี้เริ่มก่อตัวและขยายออกไปมากขึ้น และเพราะความต้องการนี้เกี่ยวกับการเดินทางผ่านแดน ความจำเป็นต้องพึ่งพนายหน้าจึงยังมีอยู่ ความต้องการดังกล่าวจึงเป็นการสร้างความเข้มแข็งต่อขบวนการเครือข่ายนายหน้าการค้าเด็กและหญิงจากประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้นไปอีก

ทราบได้ก็ตามที่รัฐบาลยังคงปล่อยปละละเลยให้มีการหาผลประโยชน์จากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นโดยไม่มีหยุด
ยั้ง การบังคับขายผู้หญิงก็ยังคงมีอยู่ต่อไปตราบนั้น เพราะเป็นวิธีที่แม้จะเสี่ยงหรือยุ่งยากก็ทำรายได้มหาศาลให้
กับนายหน้าและเจ้าของสถานบริการ ท้ายสุดซึ่งคือจุดเริ่มต้นของแรงงานข้ามชาติทุกประเภทก็คือ แรงผลักดันจากถิ่น
ต้นทาง ตราบใดก็ตามที่ปัญหาในประเทศต้นทางยังไม่ได้รับการคลี่คลาย ประชาชนยังคงยากจนเนื่องจากถูกขูด
รีดจากรัฐและไม่ได้รับการกระจายรายได้ เมื่อภาวะเศรษฐกิจยังคงตกต่ำ สภาพการว่างงานยังคงรุนแรงอยู่ ผู้หญิง
ที่สะสมเงินทองกลับไปก็ยังไม่สามารถตั้งตัวในอาชีพที่มั่นคงอยู่ดี โดยเฉพาะเมื่อประสบกับภาวะสงครามภายใน
การกดขี่และการละเมิดสิทธิมนุษยชนซึ่งยังไม่บรรเทาเบาบางลง ประกอบกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ก็จะบีบ
บังคับทางอ้อมให้พวกแรงงานหญิงจากประเทศเพื่อนบ้านต้องหวนกลับมาสู่เส้นทางเดิมอีกครั้ง และอีกครั้ง ดัง
นั้นหากประเทศเพื่อนบ้านไม่สามารถดูแลประชาชนของตนให้ดีแล้ว ก็ยังคงมีแรงงานทั้งหญิงและชาย ทั้งเด็กและ
ผู้ชรา พากันเดินทางข้ามพรมแดนมาสู่ประเทศไทยอย่างไม่หยุดยั้งต่อไป

9.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หนึ่งในฐานะที่รัฐไทยเป็นประเทศปลายทาง

ปัจจุบันแนวปฏิบัติที่หน่วยงานรัฐไทยกระทำต่อหญิงต่างชาติที่ค้าบริการคือ มุ่งเน้นการกวาดจับแล้วส่ง
กลับ โดยผลกระทบทุกอย่างให้กับกฎหมายหรือบทลงโทษ ซึ่งไม่น่าจะเป็นทิศทางแก้ไขปัญหาดังนี้ในระยะสั้นและ
ระยะยาวได้ เพราะนอกจากจะไม่สามารถหยุดยั้งธุรกิจการนำผู้หญิงและเด็กต่างชาติมาค้าประเวณีแล้ว ยังทำให้ผู้
หญิงต้องตกอยู่ในภาวะลำบากมากขึ้น นอกจากสถานบริการทั้งหลายจะพากันดิ้นรนด้วยการ 'จ่าย' เพิ่ม ซึ่งก็
หมายความว่าผู้หญิงจะต้องเป็นผู้รับภาระนี้ไป การดำเนินธุรกิจที่จะยกย้ายมาเป็นรูปแบบแอบแฝงและหลบซ่อนนัย
กว่าเดิม ทำให้ผู้หญิงอาชีพขายบริการต้องถูกผลักเข้าไปอยู่ในโลกมืดที่ไม่มีใครสามารถเข้าไปดูแลช่วยเหลือพวก
เธอได้อีกต่อไป ฝ่ายสาธารณสุขจะถูกกีดกันที่จะเข้าถึงตัวหญิงบริการข้ามชาติ และโอกาสที่ผู้หญิงจะถูกเอารัดเอา
เปรียบ กดขี่ ทำร้าย หรือกระทั่งถูกบังคับกักขังก็จะเพิ่มมากขึ้นอีก เพราะเรื่องราวของความรุนแรงทุกชนิดจะถูก
เก็บเงียบไว้ไม่ให้ใครรู้เห็น ในที่นี้จึงขอเสนอนโยบายรูปธรรมในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

(1) การกวาดล้างกลุ่มเครือข่ายนายหน้าและตัดตอนการนำเข้า นับเป็นยุทธวิธีพื้นฐานที่จะส่งผลให้ธุรกิจ
ค้าหญิงบริการข้ามชาติหดตัวลง สิ่งที่เห็นและเป็นอยู่คือ เจ้าหน้าที่รัฐยังไม่ใส่ใจในเรื่องนี้เท่าที่ควรคือ ยังคงปล่อย
ให้ธุรกิจการค้าหญิงบริการข้ามชาติดำเนินไปอย่างสะดวก เพราะผลประโยชน์ต่างตอบแทนซึ่งกันและกันระหว่างเจ้า
หน้าที่รัฐและเจ้าของสถานบริการและนายหน้า ที่สำคัญคือมีการนำเด็กหญิงต่างชาติเข้าเมืองมาค้าประเวณีเพิ่มขึ้น
หญิงบริการต่างชาติจำนวนมากมีอายุน้อย บางคนซึ่งอยู่ในวัยไม่น่าจะเกิน 15 ปีเสียด้วยซ้ำก็ถูกสอนให้บอกว่าตน
อายุ 19 ปีเสมอ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ และเมื่อมีการตรวจค้นหรือจับกุม ข้อหาของเจ้าของสถาน
บริการก็จะเป็นเพียงเรื่องของการให้ที่พักคนลักลอบเข้าเมือง หรือทำธุรกิจค้าบริการทางเพศ เพราะไม่มีหลักฐาน
ยืนยันว่าเด็กสาวเหล่านี้อายุเท่าไรกันแน่ การกวาดล้างและตัดตอนนี้ทำได้สองวิธีไปพร้อมๆ กันคือ

- **ประการที่หนึ่ง** การปราบปรามการหลอกลวงกักขังและบังคับค้าประเวณีโดยเด็ดขาด เพราะถือได้ว่าเป็นอาชญากรรมร้ายแรง ผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อของการบังคับค้าบริการมักต้องรับความทุกข์ทรมานตลอดไปอีกนานไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางด้านจิตใจหรือร่างกาย บางคนตั้งครรภ์ไม่ได้อีก บางคนติดโรคเอดส์ บางคนเกลียดและกลัวผู้ชาย ไม่สามารถมีความสุขทางเพศสัมพันธ์ได้ตลอดชีวิต
- **ประการที่สอง** การเอาจริงเอาจังกับการสะกิดนายหน้าต้นทางที่ขายผู้หญิง มากกว่าจะรอให้ผู้หญิงก้าวเข้าสู่อาชีพแล้วค่อยจับกุมส่งกลับ หากผู้หญิงไม่ได้ถูกกักขังบังคับค้าบริการ การจับและส่งกลับคือการทำร้ายเธอมากกว่าจะเป็นผลดี ผู้หญิงจะต้องแบกภาระทางการเงินมากขึ้นอีก เมื่อต้องจ่ายค่าประกันตัว หรือค่าปรับอื่นๆ และบางคนก็สูญเสียรายได้ที่อุตสาหกรรมรับมาเป็นปี เมื่อสถานบริการถูกปิด (ชั่วคราว) ผู้หญิงที่ถูกส่งตัวกลับเมื่อไปถึงชายแดนก็พยายามกลับมาทำงานอีก ต้องเสียค่านายหน้าใหม่ ต้องเป็นหนี้ใหม่ เพราะไม่ต้องการจะกลับบ้านอย่างคนที่ล้มเหลว ที่ร้ายยิ่งไปกว่านี้ก็คือ หากเป็นการประสานงานระหว่างรัฐบาลไทยต่อรัฐบาลต้นทางที่มีชื่อเสียงในด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงแล้ว มีข้อมูลยืนยันจากปากของผู้หญิงที่ถูกส่งกลับว่า ทุกคนจะถูกส่งเข้าคุกกระยะหนึ่ง แต่ในกลุ่มที่ตรวจพบว่าติดเชื้อเอดส์ จะถูกกักขังจนป่วยหนักเสียชีวิตไปเองโดยไม่มีการรักษาพยาบาล

หากรัฐสามารถสะกิดได้ที่ประตูต้นทางเข้า แม้อาจไม่สามารถหยุดยั้งการเดินทางเข้ามาขายบริการของหญิงต่างชาติได้ทั้งหมดก็น่าจะทำให้จำนวนลดลงไปได้มาก เพราะทุกวันนี้การดำเนินการของนายหน้าที่ทำกันอย่างเปิดเผย โดยอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของไทยเอง ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดให้ผู้หญิงพากันหลั่งไหลเข้าสู่การค้าบริการทางเพศ การสะกิดกันจะทำให้การเดินทางเข้าสู่อาชีพนี้เป็นเรื่องยากลำบากและเสียค่าใช้จ่ายสูง โอกาสที่ผู้หญิงจะไปเลือกงานทำอื่นก็มีมากขึ้น และเมื่อมีผู้หญิงมาทำงานน้อยลง พี่น้องของเธอที่ยังอยู่บ้านก็จะติดตามมาน้อยลงเช่นกัน

(2) **การให้ความช่วยเหลือต่อกลุ่มผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อ** ดังกล่าวมาแล้วว่า หญิงต่างชาติเมื่อประสบปัญหา ไม่ว่าจะเป็นการต้องเผชิญต่อโรคหรือความรุนแรงต่างๆ ส่วนใหญ่จะต้องต่อสู้ปัญหาโดยลำพังอย่างโดดเดี่ยว รัฐควรร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนสร้างศูนย์พักพิงเพื่อให้ความช่วยเหลือหญิงต่างชาติ ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายในกรณีถูกทำร้ายทารุณ หรือล่วงละเมิดสิทธิต่างๆ ตัวอย่างของหญิงสาวชาวลาวสามคนถูกตำรวจสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมือง จังหวัดระยอง จับคุมขังไว้ในห้องร่วมกับนักโทษชายข้อหาเข้าเมืองผิดกฎหมาย จนเกิดการข่มขืนหมู่ตลอดระยะเวลาถึงสี่วันเมื่อวันที่ 11-14 เมษายน 2540 ที่ผ่านมานี้ (มติชนสุดสัปดาห์ 29 เมษายน 2540) นับเป็นตัวอย่างน่าสะเทือนใจอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่รัฐไทย มิเพียงไม่คุ้มครองเท่านั้น แต่ยังปล่อยให้เกิดการทารุณกรรมในโรงพักตำรวจ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นสถานที่ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ประชาชน กรณีนี้โอกาสที่ผู้กระทำการข่มขืนจะถูกลงโทษก็มีเพียงน้อยนิด เพราะสถานภาพการเป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมายที่รอกการส่งกลับของสาวลาวทั้งสาม การจะอยู่เพื่อให้ปากคำในศาลเกิดขึ้นได้ยากยิ่งถ้าปราศจากการให้ความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่รัฐไทยเอง ถ้ามีศูนย์ดังกล่าวจะเป็นทางเลือกอันหนึ่งของกระบวนการให้ความช่วยเหลือ ซึ่งนอกจากทาง

กฎหมายแล้ว ยังช่วยดูแลสุขภาพและการฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ และการประสานงานช่วยเหลืออื่นๆ กับองค์กรท้องถิ่น องค์กรนานาชาติในระดับภูมิภาค และระดับสากลด้วย

(3) **สนับสนุนการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานกับประเทศแหล่งต้นทาง เพื่อเผยแพร่ข่าวสารไปยังแหล่งต้นทาง และร่วมมือกับขบวนการค้าเด็กและผู้หญิง** ทุนการทำงานส่วนใหญ่ขององค์กรพัฒนาเอกชนได้รับการสนับสนุนจากองค์กรทุนนานาชาติ ซึ่งมีแนวโน้มจะยุติการให้ทุนในเร็ววันนี้ เพราะประเมินว่าประเทศไทยมีการเติบโตทางเศรษฐกิจจนน่าจะมีศักยภาพแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ดังนั้นรัฐบาลควรให้ทุนสนับสนุนและประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเพื่อป้องกันการค้าหญิง องค์กรที่ให้ความช่วยเหลือต่อผู้ถูกนำมาค้าปัจจุบันมีองค์กรพัฒนาเอกชนที่ลงทำงานในจังหวัดชายแดนหลายพื้นที่ เพื่อเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลต่อประชาชนทั้งสองฟาก และรณรงค์ต่อต้านการนำเข้าผู้หญิงและเด็กตามแนวชายแดนมาค้าประเวณี รวมทั้งทำโครงการทางด้านการศึกษากับกลุ่มเด็กที่เป็นเป้าหมายของนายหน้า นอกจากนี้ องค์กรพัฒนาเอกชนบางแห่งเริ่มโครงการประสานงานกับองค์กรนานาชาติคือ International Organisation of Migration ในการช่วยเหลือประชาชนจากประเทศเขมร เวียดนาม ลาว และจีน ที่ถูกนำมาค้าแรงงานในประเทศไทย ส่งกลับประเทศบ้านเกิดอย่างปลอดภัย แต่สำหรับประเทศพม่าในรูปแบบความร่วมมือสามประสานยังไม่เกิดขึ้นจริง การประสานงานในอดีตระดับท้องถิ่นระหว่างไทย-พม่า ปรากฏว่าเป็นผลร้ายต่อผู้ถูกส่งกลับมากกว่าผลดีดังกล่าวแล้วในบทที่ 8

สอง ในฐานะที่รัฐไทยเป็นด่านสำคัญของการค้าหญิงและเด็กข้ามชาติ

ข้อค้นพบจากรายงานวิจัยนี้รวมทั้งงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการค้าหญิงก่อนหน้านี้ สรุปได้ชัดเจนว่า ปัจจุบันประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่ต้องเผชิญกับปัญหาขบวนการค้าหญิงทั้งนำเข้าและส่งออกรุนแรงมากกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคนี้ นโยบายรูปธรรมที่เสนอข้างต้นจึงยังไม่น่าเพียงพอที่จะรับมือกับขบวนการค้ามนุษย์ที่เป็นองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ มีเครือข่ายกว้างขวางทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และระดับนานาชาติ นโยบายที่จะเสนอต่อไปนี้ปรับมาจากข้อเสนอของมูลนิธิผู้หญิงที่ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่องการย้ายถิ่นและการค้าหญิง ซึ่งศึกษาเฉพาะขบวนการค้าหญิงไทยไปต่างประเทศ (มูลนิธิผู้หญิง 2540) ในขณะที่งานวิจัยนี้จับจุดที่เส้นทางของแรงงานหญิงจากประเทศเพื่อนบ้านสู่ธุรกิจบริการทางเพศในประเทศไทย นโยบายที่จะนำเสนอต่อไปนี้ ผู้เขียนหวังว่าจะเป็นยุทธศาสตร์ทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่จะช่วยคลี่คลายปัญหาของขบวนการค้าผู้หญิงต่างชาติเข้าประเทศ และส่งออกผู้หญิงไทยไปต่างประเทศไปพร้อมๆ กัน

(1) **ประกาศนโยบายปราบปรามการค้ามนุษย์ข้ามชาติทุกรูปแบบ** โดยถือเป็นนโยบายระดับชาติที่รัฐไทยจะระดมทรัพยากร แผนงาน และบุคลากรในกรมกองที่เกี่ยวข้องมาวางแผนการทำงานระดับชาติ โดยทำงานประสานกับองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศ และต่างประเทศ ที่ชำนาญงานในเรื่องนี้ ความเป็นไปได้ในเชิงรูปธรรมคือ การจัดตั้งสำนักงานระดับชาติที่ทำงานเรื่องนี้โดยตรง นโยบายรูปธรรมต่างๆ ที่นำเสนอในข้อหนึ่งข้างต้น ควรอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานนี้ สำนักงานนี้อาจจัดตั้งขึ้นใหม่ หรือมอบหมายให้หน่วยงานรัฐหน่วยงานหนึ่งทำหน้าที่เป็นสำนักงานประสานความร่วมมือระดับชาติเพื่อต่อต้านและยุติการค้ามนุษย์ข้ามชาติ ซึ่งควรเป็นศูนย์ข้อ

มูลและให้ความช่วยเหลือไปพร้อมกันด้วย หรืออย่างน้อยก็ควรเป็นศูนย์ประสานให้ความช่วยเหลือ โดยอาจทำงานช่วยเหลือเฉพาะหน้า และส่งต่อมูลนิธิหรือองค์กรที่ทำงานด้านนี้โดยตรง

(2) **ทบทวนปรับปรุงกระบวนการอำนวยความสะดวกและขั้นตอนในด้านกฎหมาย** เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้เสียหาย ในกรณีผู้เสียหายเป็นชาวต่างชาติที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย รัฐควรมีหลักประกันให้ผู้เสียหายสามารถอยู่ในประเทศได้อย่างปลอดภัย จนกว่าการดำเนินคดีจะสิ้นสุดลง โดยการดำเนินงานคดีและสิ่งฟ้องตลอดจนการพิจารณาของศาลควรทำอย่างรวดเร็ว และไม่ว่าผู้เสียหายจะเป็นคนไทยหรือคนต่างชาติ ชื่อและประวัติของผู้เสียหายควรได้รับการปกปิดเป็นความลับของศาล บุคลากรที่ทำงานด้านนี้ควรรับรู้ข่าวสารข้อมูลของขบวนการค้าหญิง มีความละเอียดอ่อนเข้าใจปัญหาของผู้เสียหาย และเคารพในความเป็นมนุษย์ของผู้เสียหาย ปราศจากอคติดูถูกดูแคลนผู้เสียหาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็กด้อยโอกาส

(3) **รัฐไทยในฐานะรัฐระดับนำขององค์กรภูมิภาคนี้ ควรรณรงค์ผลักดันให้ ASEAN ตระหนัก และเข้าใจปัญหานี้ว่าเป็นปัญหาระดับภูมิภาค เพื่อสร้างความร่วมมือในการปราบปรามการค้ามนุษย์ และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับประเทศอื่นๆ** โดยอาจอยู่ในรูปข้อตกลงทวิภาคีและหรือพหุภาคี เพื่ออำนวยความสะดวกในการส่งผู้ร้ายข้ามแดน และส่งผู้เสียหายกลับประเทศบ้านเกิดอย่างปลอดภัย และเนื่องจากปัญหาการค้ามนุษย์โดยเฉพาะการค้าเด็กและผู้หญิง ปัจจุบันคือปัญหาของประชาคมโลกร่วมกัน ความร่วมมือในระดับภูมิภาคจึงยังไม่เพียงพอ รัฐไทยควรให้ความร่วมมือกับการดำเนินงานรณรงค์ผลักดันให้ปัญหาการค้ามนุษย์ทั้งหญิงและชาย ผู้ใหญ่และเด็กเป็นปัญหาส่วนหนึ่งของการย้ายถิ่นข้ามชาติและแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย ซึ่งควรได้รับการคุ้มครองและช่วยเหลือจากองค์กรระดับนานาชาติที่ทำงานด้านการให้ความช่วยเหลือผู้ย้ายถิ่น องค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กและผู้หญิง และองค์กรที่ทำงานด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤตยา อาชวนิจกุล. บรรณาธิการ. (2541). **รายงานอพยพจากประเทศพม่ากับผลกระทบต่อประเทศไทย**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง 'รายงานอพยพจากประเทศพม่า: ผลกระทบต่อประเทศไทยและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ'. จัดโดย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. โรงแรมเอสดีอเวนิว, 12 มีนาคม 2541.
- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2537). 'จับตาสถานการณ์การค้าเด็กหญิงในรอบสิบปี ในยุคนโยบายยุติปัญหาโสเภณีเด็กขึ้นหิ้งรัฐไทย' ใน **NICS เขตปลอดโสเภณี?**. หน้า 229-267. เอกสารทางวิชาการหมายเลข 184. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2536). **การย้ายถิ่นแรงงานสตรีและการค้าหญิงของประเทศไทย**. รายงานวิจัยพิเศษ. เสนอต่อมูลนิธิผู้หญิงในส่วนของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง การค้าหญิง.
- กฤตยา อาชวนิจกุล และวราภรณ์ แซ่มสันท. (2538). **วัยรุ่นชายไทยกับการซื้อประเวณี**. ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะกรรมการการพัฒนาระบบการสำรวจสถานบริการทางเพศ. (2539). **รายงานการสำรวจสถานบริการทางเพศและผู้ให้บริการทางเพศ ปี 2539**. เอกสารอัดสำเนา กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข.
- มูลนิธิผู้หญิง (2540). **รายงานผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่องการค้าหญิง**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิผู้หญิง (กำลังจัดพิมพ์).
- อาชญา ขาวสด. (2540). 'คอลัมน์อาชญากรรม'. **มติชนสุดสัปดาห์**. ฉบับวันที่ 29 เมษายน 2540 หน้า 88-89.
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2539). **การค้าประเวณีหญิงเงินในไทย**. ศูนย์เงินศึกษา. สถาบันเอเชียศึกษา กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ดา บุญประเสริฐ. (2539). 'ทะเลาะแก๊งกามข้ามชาติ'. **ข่าวสด**. วันที่ 26 เมษายน 2539.
- สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2539). **แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหารูขี้เป็ดบริการทางเพศ**. เอกสารอัดสำเนา.

ภาษาอังกฤษ

- Archavanitkul, Kritaya and Phillip Guest (1994). *'Migration and the Commercial Sex Sector in Thailand'*. **Health Transition Review**. Supplement to Vol.4: 273-295.
- Asia Watch. (1993). **A Modern Form of Slavery**. New York: Human Right Watch.
- Boonchalaksi, Wathinee and Phillip Guest (1994). **Prostitution in Thailand**. IPSR Publication No 171. Nakornpathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Cabrera, Jaime. (1996). *'Blondes in Bangkok'*. **Bangkok Post - Perspective Section** December 8, 1996.
- Global Alliance Against Trafficking in Women (GAATW), International Organisation for Migration (IOM), and Cambodian Women's Development Association (CWDA) (1997). **Cambodian and Vietnamese Sex workers along Thai-Cambodian Border**. GAATW's Unpublished Manuscript, March 1997.
- International Organization for Migration. (1995). *'Trafficking in Women : A Business that Needs to be Closed Down.'* **Trafficking in Migrants-Quarterly Bulletin**. No. 8, September 1995.
- Kanwanich, Supradit. (1996). *'Pimping Russian Imports'*. **Bangkok Post - Perspective Section**, December 8, 1997.
- Trakullertsathien, Chompoo. (1997). *'Crossing the Mekong'*. **Bangkok Post**, May 3, 1997.
- Williams, Roone. (1994). *'Sleeping with Glasnost'*. **Caravan The Magazine**. Vol. 1(5): 28-33.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

Promotion of Consistent Condom Use Within Commercial Sex Establishment in Thailand

โครงการเพื่อการดูแลและป้องกันตนเองสำหรับเพื่อนหญิง

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

หัวหน้าโครงการ	ศาสตราจารย์ นายแพทย์สุพร เกิดสว่าง
หัวหน้าโครงการร่วม	ดร. นิโคลัส ฟอร์ด (Institute of Population Studies, Exeter University)
นักวิจัย	สุภาณี เวชพงศา และพรสุข เกิดสว่าง
สนับสนุนทุนโดย	EC HIV/AIDS Programme Thailand
วัตถุประสงค์	เพื่อลดการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นๆ ในหมู่หญิงบริการและแขกของตน โครงการมุ่งเป้าหมายไปที่การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้หญิงในสถานบริการใช้ถุงยางอย่างสม่ำเสมอตลอดไป

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงาน (intervention) ที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ในการส่งเสริมให้ผู้หญิงในสถานบริการที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อการวิจัย ให้ใช้ถุงยางอย่างสม่ำเสมอตลอดไป
2. เพื่อทดสอบรูปแบบและประเมินผลวิธีการดำเนินงานใน 3 จังหวัดที่ได้รับการคัดเลือก ซึ่งหากประสบผลสำเร็จ ก็จะกำหนดเงื่อนไขที่เหมาะสมในการใช้แนวทางการดำเนินงานนี้เพื่อป้องกันการแพร่กระจาย HIV/AIDS และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นในสถานบริการอื่นๆ ทั่วประเทศไทย
3. เพื่อเผยแพร่ผลที่ได้ต่อหน่วยงานและบุคลากรของรัฐรวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนกิจกรรมป้องกัน HIV/AIDS และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นในกลุ่มเป้าหมายนี้

หลักการและเหตุผล

จากงานวิจัย An Investigating into the Psycho-Social Factors Influencing Condom Use Among Female Sex Workers in Thailand (Koetsawang and Ford 1993) พบว่า ปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้หญิงบริการดูแลและป้องกันตนเองจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอถาวรนั้น คือ ความรู้สึกในคุณค่าชีวิตของตน (self-esteem) โครงการวิจัยนี้จึงตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า หากหญิงบริการถูกระตุ้นเร้าให้เกิดความรู้สึกรักและมั่นใจในตนเอง เห็นชีวิตตนมีค่า และมีความหวังถึงอนาคตแล้ว ก็ย่อมมีความตั้งใจที่จะรักษาสุขภาพ และจะมีความพยายามใช้ถุงยางอย่างสม่ำเสมอแท้จริง

แนวทางการดำเนินงาน (intervention) และสื่อประกอบ

ตามแผนงานโครงการดังกล่าว นักวิจัยต้องแวะเวียนไปเยี่ยมสถานบริการสม่ำเสมอตามกำหนด โดยจัดการสนทนากลุ่มเล็กๆ ราว 5-8 คนพร้อมทั้งฉายสื่อวิดีโอ ซึ่งมี 2 ตอนเป็นภาคต่อกัน โดยตอนแรกจะเปิดให้ชมในการทำ intervention ครั้งแรก และปิดท้ายโครงการนี้ด้วยวิดีโอภาคสอง

สื่อวิดีโอจะจัดทำสำหรับหญิงบริการโดยเฉพาะ เน้นเสนอแนวทางตามรูปแบบการให้คำปรึกษา (counselling) ซึ่งให้ผู้ชมมีโอกาสคิดและตีความเอง โดยเว้นการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ซึ่งจะอยู่ในขั้นตอนหนึ่งของการร่วมสนทนาซักถามข้อสงสัย หลักการของสื่อและการสนทนากลุ่มนั้นจะหลีกเลี่ยงลักษณะของการให้คำสั่งสอน นักวิจัยจะใช้ความเป็นเพื่อนและผู้ฟังที่ดี กระตุ้นให้ผู้หญิงได้พูดหรือแสดงออกในสิ่งที่ตนคิดหรือต้องการจะพูดออกมา

วิดีโอนี้ไม่สอนวิธีใช้ถุงยางอนามัย และไม่เจาะจงกล่าวถึงกลวิธีชักจูงแขกให้ใช้ถุงยางอนามัย เนื่องจากผู้หญิงแต่ละคนจะพบปัญหาที่มีรายละเอียดต่างกัน และจะมีวิธีจัดการตามวิถีหรือประสบการณ์ของตน หากสิ่งที่สำคัญก็คือ แรงจูงใจที่จะปกป้องดูแลรักษาตัวเอง ทั้งนี้ผู้ทำ intervention จะต้องใช้สื่อให้เป็นประโยชน์ ในการกระตุ้นความรู้สึกรักตัวเอง (self-esteem) แรงจูงใจในการป้องกันรักษาสุขภาพ ความเชื่อมั่น ความตั้งใจมั่น และความไฝ่ฝันในการดำเนินชีวิตที่ดีกว่า โดยไม่มีการพยายามชักนำให้หญิงบริการต้องเลิกอาชีพ

รูปแบบของวิดีโอเป็นละครชีวิตโทนอบนูน แสดงภาพชีวิตที่เหมือนจริงและเป็นธรรมชาติเพื่อให้หญิงบริการรู้สึกมีส่วนร่วม บุคลิกตัวละครในเรื่องคัดลอกจากหญิงบริการตัวจริง โดยหยิบตัวตนที่หลากหลายเพื่อแสดงแนวคิดที่แตกต่าง บทสนทนาหลายตอนถูกถอดมาจากการสนทนากลุ่มหรือคำให้สัมภาษณ์ของหญิงบริการเอง เมื่อแนวคิดหลักได้รับการถ่ายทอดออกจากปากตัวละครเหล่านี้ ผู้ชมจะไม่เกิดความรู้สึกเหมือนกำลังถูกสั่งสอน หากเป็นเพียงการรับฟังความคิดเห็นจากคนที่ทำงานอาชีพเดียวกันหรืออาชีพคล้ายคลึงกัน ซึ่งน่าจะมองเห็นหัวใจของปัญหาได้ชัดเจนด้วยความเข้าใจ

การจัดฉายจะทำการระหว่างการสนทนากลุ่ม โดยนักวิจัยต้องเตรียมตัวทำความเข้าใจกับสื่อไว้ก่อนเป็นอย่างดี เพื่อจะได้หยิบยกแง่มุมที่น่าสนใจมาเปิดประเด็นสนทนาหลังการฉายวิดีโอ ผู้หญิงบริการมักได้รับแรงบันดาลใจจากสื่อและสนทนาขยายไปถึงเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตของตน เช่น ประสบการณ์ส่วนตัว ความไฝ่ฝัน เพื่อน บ้าน เกิด พ่อแม่ แยก การบริการของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้ นักวิจัยเป็นตัวกลางเชื่อมต่อการสนทนาเท่านั้น

นอกจากนี้ ยังมีสื่อเทปคาสเส็ตอีก 2 ชุดแจกให้หญิงบริการที่เข้าร่วมโครงการไปฟังในยามว่าง รายการวิทยุจำลองดังกล่าวจัดทำสำหรับผู้หญิงบริการโดยเฉพาะโดยยึดแนวทางเดียวกันกับวิดีโอ คือเป็นการสื่อสารที่กระตุ้นให้ผู้ฟังมีโอกาสคิดและตีความด้วยตนเอง ไม่มีวิทยากรสั่งสอนหรือให้ความรู้ รายการวิทยุนี้จะมีตัวละครสมมติเป็นหญิงบริการมาร่วมแสดงความคิดเห็นและปรึกษากันและกัน สลับกับการเปิดเพลงซึ่งได้รับการคัดเลือกความหมายที่เหมาะสมไว้ บทสนทนาหลายตอนคัดจากคำพูดของหญิงบริการที่มีตัวตนจริงเช่นกัน

ภาคผนวก ข

การเปิดบริษัท

เป็นเรื่องน่าขันสำหรับผู้หญิงต่างชาติบางคน ที่ผู้ชายไทยยอมเสียเงินเป็นหมื่น เพื่อมีเพศสัมพันธ์กับสาวพรหมจรรย์ ตัวเธอและเพื่อนอีกจำนวนมากจึงเดินทางมาเพื่อแลกประสบการณ์ทางเพศครั้งแรกกับเงินก้อนให้พ่อแม่ หลายๆ คนมองการเปิดบริษัทต่างไปจากการทำงานบริการทางเพศ หรือที่เรียกกันในหมู่ผู้หญิงทำงานว่า ‘ขายตัว’ **เพราะการเปิดบริษัท คือการมีเพศสัมพันธ์กับคนๆ เดียวครั้งเดียว แม้จะได้เงินตอบแทนก็ไม่ได้ทำให้รู้สึกต่ำต้อยมากนัก** พ่อแม่หรือตัวผู้หญิงบางคนจะรู้สึกสูญเสียกับการเปิดบริษัท เพราะ ‘ผู้หญิงเรายังมันก็ต้องเสียตัวอยู่แล้ว ครั้งแรกครั้งไหนก็เหมือนกัน’

การ ‘ขายตัว’ คือการที่ผู้หญิงต้องผ่านผู้ชายมากหน้าหลายตาและอาจจะหลายคนในวันเดียวกัน การขายตัวทำให้ผู้หญิงเริ่มมองว่าตน ‘ไม่ดี’ หรือ ‘ไม่มีคุณค่า’ ในขณะที่การเปิดบริษัทก็เหมือนกับการมีเพศสัมพันธ์กับคนๆ หนึ่งเท่านั้น เด็กสาวจำนวนมากมีความตั้งใจเพียงมา ‘เปิดบริษัท’ เพื่อรับเงินก้อน แต่ก็ไม่ได้มีความต้องการจะขายบริการทางเพศต่อไป บางคนทำได้ แต่บางคนก็ถูกกลืนสู่วงการไปในไม่ช้า

นอกจากความเชื่อว่าการเปิดบริษัทเด็กสาวจะเป็นยาอายุวัฒนะและเพิ่มพูนพลังทางเพศแล้ว ผู้ชายหลายคนก็ชอบที่จะมีประสบการณ์กับสาวพรหมจรรย์ที่ดูบริสุทธิ์ไร้เดียงสาและมีปฏิกิริยาตอบสนองทางเพศอย่างไม่เสแสร้ง บางคนบอกว่าเด็กสาวบริสุทธิ์จะมีอารมณ์ร่วมต่อการเล้าโลมของผู้ชายได้ง่าย และนั่นคือรสชาติของการมีเพศสัมพันธ์ การได้ ‘เป็นคนแรก’ ของเด็กสาวหน้าใสและสอนให้เธอรู้จักการอารมณ์ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและเป็นเจ้าเข้าเจ้าของผู้ชายส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะคนเชื้อชาติจีนวัยใกล้สี่สิบขึ้นไป ยินยอมที่จะเสียเงินจำนวนมากเพื่อกิจกรรมทางเพศครั้งพิเศษ โดยมี ‘ความสะอาดปราศจากโรค’ เป็นของแถม

ราคาในการเปิดบริษัทจะอยู่ในราว 10,000-15,000 บาท สำหรับแขกชาวไทย หากเป็นชาวต่างชาติเช่นชาวไต้หวันหรือสิงคโปร์ก็อาจถูกนายหน้า เจ้าของสถานบริการ หรือตัวผู้หญิงเรียกในราคาสูงขึ้นอีก และเมื่อเปิดบริษัทครั้งแรกแล้ว ‘การเปิดครั้งที่สอง’ และสาม ก็ยังสามารถทำเงินได้ไม่น้อยอยู่ โดยจะมีการตั้งราคาลดหลั่นลงมา เช่น ครั้งที่สองเหลือครึ่งหนึ่ง 7,500 บาท ครั้งที่สามเหลือ 3,500 บาท และอาจจะลดลงเป็น 2,000 หรือ 1,000 ต่อไป โดยให้เหตุผลว่า เด็กสาวยังเพิ่งผ่านการมีเพศสัมพันธ์ไปไม่กี่ครั้ง^๑

ณ สถานบริการแบบตรง ผู้หญิงหรือนายหน้าจะต้องแจ้งเจ้าของก่อนว่า เธอเป็นสาวบริสุทธิ์หรือไม่ จากนั้นทางสถานบริการจะติดต่อแขกที่นิยมเปิดบริษัท โดยที่ผู้หญิงไม่มีส่วนในการต่อรอง บางคนไม่แน่ใจว่าค่าตัวของเธอเป็นราคาเท่าไร เพราะเจ้าของจะเป็นคนแจ้งโดยมีข้อตกลงว่าจะแบ่งครึ่ง หญิงสาวบางคนบอกว่า ถ้าแบ่งบอกว่าค่าตัวเธอ 10,000 บาท และแบ่งให้เธอ 5,000 บาท แต่หลังจากทำงานไปนานๆ แล้ว ก็ได้ทราบจากรุ่นพี่คนอื่นว่า แท้จริงแขกได้จ่ายค่าความบริสุทธิ์ของเธอไปถึง 15,000 บาท นอกจากนี้ ยังมีผู้หญิงอีกหลายคน

^๑ ข้อมูลนี้เก็บในระหว่างช่วงปลายปี 2538 - ปลายปี 2539 ตัวเลขดังกล่าวอาจปรับเปลี่ยนขึ้นได้ เนื่องจากต้องยอมรับว่าสถานการณ์การค้าผู้หญิงเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก.

ก้าวเข้าสู่สถานบริการโดยไม่รู้ 'ราคา' มาก่อน และได้รับคำบอกจากเจ้าของห้องว่า ค่าตัวเปิดบริษัทของตนเองเป็นเงิน 1,200 บาท ซึ่งเธอได้แบ่ง 600 เท่านั้น

ในสถานนวดแผนโบราณ ผู้หญิงที่ต้องการเปิดบริษัทมักจะมาปรึกษารุ่นพี่ให้ช่วยหาแขกให้ โดยรุ่นพี่อาจไปบอกคนเชียร์แขกให้ช่วยติดต่ออีกทอดหนึ่ง ตัวเด็กสาวเองมักไม่กล้าพูดกับคนเชียร์แขกขายโดยตรงเพราะจะยังอายอยู่ ในสถานบริการชนิดแฝงที่ผู้หญิงหาแขกเองนี้ เธอจะได้รับเงินค่าความบริสุทธิ์ไปเป็นจำนวนเต็ม โดยถูกหักค่าห้องตามปกติ หรือให้น้ำใจคนที่ช่วยหาแขกให้ราว 500-1,000 บาท บางครั้งเจ้าของสถานบริการจะไม่ทราบเรื่องเลย แต่ก็ถือว่าเป็น 'จุดขาย' ของสถานที่ ซึ่งจะรู้ได้เป็นที่รู้ในหมู่นักเที่ยวว่า มีหญิงพรหมจรรย์ไว้ 'รับรอง' อยู่เสมอ ทำให้สถานบริการของตนเป็นที่นิยม และคนเชียร์แขกก็มักมีรายได้เป็นทวีคูณพิเศษจากแขก

บางครั้งเมื่อมีเด็กสาวหน้าใหม่มาแจ้งความเป็นพรหมจรรย์ของตน เจ้าของหรือคนเชียร์แขกก็จะติดต่อแขกเจ้าประจำที่นิยมเปิดบริษัทเป็นพิเศษทันที แต่ในบางครั้งอาจมีแขกมาถามหาเด็กสาวบริสุทธิ์ และมักขอต่อรองราคาโดยดูจากหน้าตาและอายุ คนเชียร์แขกในโรงนวดบอกว่า ผู้ชายที่นิยมเปิดบริษัทจะมีวิธีการตรวจดูเด็กสาวบริสุทธิ์ด้วยตนเอง โดยสังเกตดูได้เวลาเรียกตัวมานวดหรือพูดคุย ตัวคนเชียร์เองออกตัวว่าไม่ทราบวิธีการ 'ดูตัว' ดังกล่าวนี้อย่างไรก็ตีบางครั้งก็มีแขกมาแจ้งว่าตนพบ 'สินค้าปลอมเช่นกัน' แต่ก็ต้องจ่ายเงินตามที่ตกลงไว้ เพราะในข้อตกลงจะไม่เจาะจงว่าจะจ่ายกรณีที่เป็นหญิงบริสุทธิ์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในสถานบริการที่บังคับหรือปกครองอย่างค่อนข้างขาดอิสระ ผู้หญิงที่หลอก หรือถูกสงสัยว่าหลอกขายความบริสุทธิ์อาจจะเป็นอันตรายได้ และในระดับสถานบริการทั่วไป เธอก็จะถูกสังคมที่ทำงานมองอย่างดูถูกว่าเป็นคนขี้โกง ไม่มีเพื่อน เจ้าของก็จะไม่ชอบใจเนื่องจากเสียชื่อมากและอาจปฏิบัติไม่ดีด้วยต่อไป

เด็กสาวที่มาใหม่บางคนอาจไม่กล้าปรึกษารุ่นพี่หรือเจ้าของร้าน เพราะกลัวหรืออาย จึงอาจถูกเปิดบริษัทฟรี หรือได้รับค่าตัวเท่ากับการขายบริการธรรมดา ในสถานนวดแผนโบราณ ผู้หญิงที่มาใหม่อาจตอบรับการขึ้นห้องนวดเดี่ยว VIP โดยไม่ทราบว่าต้องมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งคนเชียร์แขกเองก็ยอมรับว่าเป็นความผิดพลาดของตนที่เลินเล่อ คิดว่าผู้หญิงเข้าใจความหมายของ 'แขกขึ้นห้อง v...' แล้ว เมื่อเธอตอบรับอย่างมั่นใจก็จะถูกแขกปลุกปล้ำ ซึ่งบางครั้งไม่มีการให้เงินค่าตัวใดๆ ด้วยเพราะถือว่าไม่มีการตกลงไว้ก่อน บางคนก็ให้ไว้เท่ากับราคาการขายบริการธรรมดา เด็กสาวที่พลาดพลั้งไปมักจะอายไม่กล้าบอกใคร 'ก็เสียตัวฟรี' ตั้งใจมาหาเงินให้พ่อแม่ก็ไม่ได้ กว่าพวกเราจะรู้ก็เวลามีแขกมาหาเด็กบริสุทธิ์ เห็นเขาอายุน้อยเพิ่งมาไม่นานก็ลองถามดู ปรากฏว่าเขาทั้งหมดสิทธิ์เปิดแล้ว' หมอนวดคนหนึ่งกล่าว

ในการเปิดบริษัทจะไม่มีการใช้ถุงยางอนามัย เนื่องจากแขกเชื่อมั่นว่าผู้หญิงไม่มีโรค และเพื่อจะได้ 'สัมผัส' ความบริสุทธิ์ชัดเจน โดยส่วนใหญ่ผู้หญิงที่มาเปิดบริษัทจะไม่มีความรู้เรื่องเพศ การคุมกำเนิด และการป้องกันโรคมาก่อน เพราะในสังคมของพวกเธอจะไม่มีการถ่ายทอดความรู้เรื่องนี้ให้แก่สาวพรหมจรรย์ แม้ว่าจะเป็นกลุ่มที่เตรียมตัวเดินทางมาขายบริการก็ตาม ก็จะให้มาเรียนรู้ในที่ทำงานเอง อย่างไรก็ตาม แม้ผู้หญิงบางคนอาจมีความรู้หรือเคยได้ยินเรื่องโรคเอดส์มาก่อน ก็จะไม่มีความกังวลต่อเรื่องนี้ เพราะเป็นที่ยอมรับกันว่า ถ้าจะเปิดบริษัทก็ต้องไม่ใส่ถุงยางอนามัย และรุ่นพี่หรือคนเชียร์แขกก็จะจัดหายาคุมกำเนิดชั่วคราวหรือ Postinor ให้กินหลังจากการทำงานครั้งแรกนี้เอง

หลังจากการเปิดบริษัทนี้ แยกคนเดิมออกมาเป็นขาประจำของเด็กสาวต่อหรือให้เก็บเธอไว้ สำหรับตนโดยเฉพาะสักระยะหนึ่ง บางคนก็พาเด็กสาวไปเลี้ยงดูข้างนอกจนพอใจแล้วก็มาส่งกลับคืนสถานบริการ และผู้หญิงก็จะเริ่มอาชีพของตนอย่างเต็มตัว

เรื่องเศร้าที่เกิดขึ้นก็คือ หลังจากช่วงเวลาเพียง 3 เดือนแรกกับประสบการณ์ทางเพศของเด็กสาววัยไม่ถึง 20 ปีบางคน เธอก็ต้องผ่านทั้งการทำแท้งและติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ไปแล้ว โดยยังไม่ทันจับต้นชนปลายได้ถูกเลยว่าเรื่องทั้งหมดนี้เกิดขึ้นกับเธอได้อย่างไร....

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างเส้นทางชีวิต และความคิดของหญิงบริการต่างชาติ

เจ้าของสถานบริการ และคนเชียร์แขก

(1) เรื่องของพะยอม

ผู้หญิงชาวไทยใหญ่วัย 34 ปี จากเขตเมืองเชียงตุง รัฐฉาน ประเทศพม่า
หมอนวดแผนโบราณ จังหวัดภาคกลาง

ความประทับใจครั้งแรกเมื่อได้รู้จักกับพะยอม ก็คือความเฉลียวฉลาดรอบรู้ของเธอ พะยอมเข้าใจพื้นฐานประวัติศาสตร์และระบบการเมืองพม่าได้มากกว่าหญิงสาวชาวไทยใหญ่จากชนบททั่วไป เธอมีความรู้ในรายละเอียดสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่าไตในไทย พม่า และจีน และสามารถแสดงความคิดเห็นถึงความแตกต่างในระบบการปกครองระหว่างประเทศไทยกับพม่าได้ค่อนข้างละเอียด แม้จะไม่เคยเข้าโรงเรียน ไม่เคยอ่านจากตำราเล่มไหนก็ตาม

พะยอมดูต่างไปจากหมู่เพื่อนที่นั่งอยู่ด้วยกัน เธอแต่งตัวเรียบๆ แต่ไม่ปล่อยให้แก่เหมือนหญิงไทยใหญ่วัยเลย 30 คนอื่น เธอพูดภาษาไทยได้ชัด และมีบุคลิกที่หนักแน่นมั่นใจ พะยอมมีความรู้ลึกซึ้งต่อเรื่องการเมืองที่ซับซ้อน หรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่ามาก เธอเปรียบเทียบความยากลำบากของพี่น้องชาวไตในพม่ากับไทยลื้อในประเทศจีน และพบว่าพวกเขาโชคดีกว่าพวกเธอ อย่างน้อยที่สุดปัจจุบันรัฐบาลจีนก็ผ่อนคลายความเข้มงวดลงไปแล้วแต่ ‘รัฐบาลพม่าฆ่าคน ฆ่าเด็กๆ และคนที่อยู่ฝ่ายตรงข้าม’ เธอหมายถึงเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยในปี 2531 ซึ่งนำมาสู่การเลือกตั้งและการคุมขังของชนชาติในเวลาต่อมา

แต่เดิมนั้น บ้านของพะยอมอยู่เลยเวียงเชียงตุงไปทางเมืองยาง เธอเคยมีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่น สามภรรยาช่วยกันทำมาหากินเลี้ยงลูก 3 คน พะยอมไม่เคยไปโรงเรียน แต่เธอหัดอ่านหนังสือไทยใหญ่ได้ ทั้งทางพ่อแม่ของเธอและสามีต่างก็เป็นชาวไร่ชาวนาเหมือนคนอื่นๆ ในหมู่บ้าน เมื่อพะยอมแต่งงานนั้นเธอยังอายุน้อยมาก และต้องอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของตนไปก่อน จนกระทั่งมีลูกคนแรกจึงได้แยกเรือน และใช้เวลาออกฤดูไถนาหันมารีเริ่มทำการค้าส่งระหว่างไทย พม่า จีนเพื่อเลี้ยงครอบครัว

จากเชียงตุง พะยอมจะนำพืชผักและของสวยๆ งามๆ จากพม่าไปขายที่ท่าซี้เหล็ก-แม่สาย และซื้อข้าวของเครื่องใช้ ขนม เสื้อผ้าไหมพรม อาหาร ฯลฯ จากเมืองไทยตามแต่จะคิดได้ ล่องขึ้นไปยังเชียงตุง ถึงท่าลื้อเชียงรุ่ง และขุนหมิง เธอเดินทางซื้อของจากเมืองนั้นไปขายเมืองนี้ เมื่อค่าที่ใดก็ขออาศัยที่นั่น ได้เห็นบ้านเมืองและพบปะพูดคุยกับผู้คนมากมาย จนสามารถสื่อสารภาษาไทย จีน พม่าและชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ได้ โลกของพะยอมจึงกว้าง เธอได้รับความทุกข์ยากของผู้คนต่างถิ่น และเก็บเรื่องราวเหล่านี้ไว้ขบคิดเสมอ

ครอบครัวของพะยอมนับว่าอยู่ดีมีใช้จากการค้านี้ จนเมื่อประมาณ 6-7 ปีก่อน หลังจากที่ประเทศพม่าได้รัฐบาลใหม่ ก็เริ่มเข้มงวดกับเรื่องการค้าและภาษีมาก โดยจะกำหนดจำนวนมูลค่าหรือนำหนักสินค้าที่จะขนส่ง

ได้ไว้เพียงอัตราหนึ่ง หากซื้อขายเกินจะถูกจับและปรับเอาเงิน รายได้ของพะยอมจึงค่อยๆ ตกลง แต่ก็ยังไม่ลำบากหากจะเทียบกับผู้คนในชนบทเชียงตุง หากต่อมา พะยอมก็เกิดความขัดแย้งกับพ่อค้าเร่รายอื่นซึ่งสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่พม่า เธอจึงถูกกลั่นแกล้งด้วยการเอา ‘ของต้องห้าม’ (ยาเสพติด-ฝิ่น) มาซ่อนไว้ใต้ถุนบ้าน และเรียกทหารพม่ามาจับ พร้อมกับตั้งข้อหาว่าได้ทำการค้ายาเสพติดกับทหารขุนล่า แม้ในที่สุดจะได้รับการปล่อยตัว เธอก็ถูกปรับเป็นเงินจำนวนมาก และถูกเพ่งเล็งโดยหลายๆ ฝ่าย ไม่นานนัก พะยอมและสามีก็ถูกเขมรแดงซึ่งมาค้าขายยาเสพติดกับคนพม่าและจีน (ผ่านเส้นทางเชียงตุง) จับตัวไปขัง สอบสวน และขู่เอาเงินทองไปอีก

พะยอมบอกว่า การถูกจับกุมในประเทศพม่า ไม่ว่าโดยฝ่ายใด นั้นหมายถึงการถูกทุบตีทำร้ายเสมอ ถ้าเป็นผู้หญิงก็จะถูกข่มเหงเอาตามอำเภอใจ แม้จะไม่ได้พูดออกมาตรงๆ ว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นกับเธอหรือไม่ สี่หน้าและแววตาของพะยอมก็ดูเคียดแค้นอยู่ไม่น้อย สามีของเธอถูกทำร้ายบาดเจ็บ และพะยอมก็บอกว่า เมื่อคนไทยใหญ่ไม่มีเจ้าฟ้าคุ้มครองแล้ว ใครจะทำอะไรก็ได้ เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับเขมรแดง ก็อย่าหวังว่าทางเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจะช่วย เพราะหากทางพม่ารู้ ก็จะเอาโทษหาว่าคบค้ากับเขมรแดงซ้ำอีก

หลังจากเหตุการณ์นั้น พะยอมตัดสินใจเลิกอาชีพค้าขายโดยเด็ดขาด เธอกลับสามีกลับมาทำไร่นาเพียงอย่างเดียว ในขณะที่กระแสจุดดึงดูดแรงงานให้ลี้ภัยไหลข้ามชาติ แรงไปถึงหมู่บ้าน สามีของเธอก็คิดจะเดินทางมาเมืองไทยเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว

ใน 5 เดือนแรก พะยอมได้รับเงินจำนวน 3,000 บาทจากสามีที่แจ้งว่า ได้งานก่อสร้างที่ กรุงเทพฯ แต่หลังจากนั้นข่าวคราวก็เงียบหายไปเสียเลย พะยอมพยายามติดต่อพี่น้องทางแม่สายและธนาฯ หนาก็ไม่ทราบเรื่อง เธอรออยู่อีก 7 เดือน จนในที่สุดก็ตัดสินใจเดินทางมาแม่สายด้วยตัวเอง หากไม่สามารถรู้ข่าวสามีได้ ก็จะมาทำงานทำ ไร่ นา ที่ พะยอม ต้อง รับ ผิด ชอบ แต่ เพียง คน เดียว ไม่ สามารถ ให้ ผล ผลิต ผล พืช เลี้ยง เด็ก 3 คน ซึ่ง กำลัง เติบ โต ได้

พะยอมตกลงเดินทางมาทำงานก่อสร้างที่กรุงเทพฯ กับญาติชายคนหนึ่งด้วยความหวังว่าจะเจอสามี เธอได้ค่าจ้างวันละ 70 บาทกับหน้าที่แบกของ แบกปูน ฯลฯ ถ้าแบกของเธอใจดีพอใช้ ให้เงินไม่เคยล่าช้า เมื่องานก่อสร้างเคลื่อนย้ายไปตามที่ต่างๆ พะยอมก็ได้รู้ว่ากรุงเทพฯ นั้นใหญ่กว่าทุกๆ เมืองที่เธอเคยไป และคงไม่มีทางที่จะได้พบกับสามีอีกแน่นอน พะยอมกระหมัดกระหม่อมเก็บเงินส่งให้ลูกได้ 2 ครั้ง เธอไม่ซื้ออะไรเลย และกินแต่ข้าวที่เจ้าแก้มทุ่งเลี้ยงกับน้ำพริกที่ตัวเอง

เกือบ 1 ปี เพื่อนของพะยอมที่ออกไปจากงานก่อสร้างนั้นนานแล้ว ก็มาเยี่ยมหาและชักชวนให้ไปเป็นหมด นวดแผนโบราณที่จังหวัดใกล้ๆ กรุงเทพฯ ขณะนั้นมีโรงนวดเปิดใหม่และต้องการคนจำนวนมาก พะยอมได้ยืนยันว่าจะได้เงินอย่างน้อย 3-4000 บาทโดยไม่ต้องรับแขกหรือนอนกับผู้ชาย ก็คิดว่าน่าจะดีกว่างานก่อสร้างมาก เธอเข้าใจดีว่าอะไรเป็นอะไร รู้ดีว่าอาชีพนี้อาจเป็นการพาตัวเข้าสู่ ‘การขายตัว’ ในที่สุด แต่ก็ตัดสินใจทำ เพราะคิดว่าหากเดินทางมาไกลขนาดนี้แล้วก็ควรจะเก็บเงินทองให้ได้มากๆ เพื่อจะได้กลับบ้านเร็วๆ พะยอมตัดสินใจว่า เธอกลับสามีคงต้องจากกันแน่นอนแล้ว จึงออกเดินทางโดยรถโดยสารประจำทางมากับเพื่อน ติดหนี้ค่าฝีกนวดไว้ 1,500 บาท และเริ่มงานโดยไม่มีการผ่านนายหน้า

พะยอมเริ่มต้นด้วยการไม่รับแขกขึ้นห้อง เธอได้ค่านวดชั่วโมงละ 35 บาทจากราคาแขกจ่าย 80 บาท ได้แขกนวดวันละ 3-4 คน และต้องจ่ายค่าเช่าห้องเดือนละ 800 บาท เธอพยายามประหยัดรายจ่ายมากที่สุด แต่

‘บางสิ่งบางอย่างที่ไม่จำเป็นก็จำเป็น ไม่เหมือนก่อสร้างอยู่กันอย่างไร้ก็ได้ ที่นี้ต้องทำตัวให้ดูสดชื่น’ เมื่อเวลาผ่านไปเพียงเดือนเดียว เธอจึงตัดสินใจ ‘ตัดใจขายตัว’ พะยอมคิดว่าตนได้รอสามีเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว คอยติดต่อบ้านตามข่าวคราวอยู่เสมอแต่ก็เงียบหาย เขาอาจจะทอดทิ้งเธอไป ถูกจับ หรือเสียชีวิตแล้วก็ได้ และ ‘พะยอมคิดว่าเราต้องเข้มแข็ง ต้องต่อสู้เพื่อลูกๆ ของเรา บางทีก็รู้สึกเหมือนตัวเองไร้ค่า แต่คิดถึงลูกก็ชื่นใจ’

ชีวิตของพะยอมสบายขึ้น เมื่อเธอได้มี ‘แฟน’ ที่คอยออกค่าเช่าบ้านและช่วยเหลือเรื่องการเงิน ผู้ชายคนนี้มีครอบครัวแล้ว และพะยอมก็ไม่สบายใจที่ต้องตกอยู่ในสถานะนี้ แต่เธอก็ต้องการที่พึ่งทั้งด้านการเงินและจิตใจ พะยอมเคยแอบรับแขกคนอื่นเมื่อต้องการส่งเงินไปที่บ้านและไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัยเพราะไม่กล้าซื้อติดตัวหรือขอคนเชียร์แขกเนื่องจากกลัวแฟนรู้ แต่เมื่อได้เรียนรู้เรื่องโรคเอดส์มากขึ้น เธอก็ตัดปัญหาว่าจะไม่รับแขกคนอื่นอีก เพราะ ‘ถ้าเป็นอะไรไป ลูกจะพึ่งใคร เราต้องรู้จักพอ’ ทุกวันนี้เธอมีเพศสัมพันธ์กับแฟนโดยไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัย และก็กังวลอยู่เสมอ ว่าเขาจะไปยุ่งกับผู้หญิงคนอื่นอีกหรือไม่ เพราะ ‘ทางนี้ไม่เหมือนที่บ้าน ที่นั่นอยู่กับผัวเมีย ไม่มีเมียอื่น แต่ทางนี้พะยอมต้องมาเป็นน้อยเขา จะหวังว่าเขามีเราคนเดียวไม่ได้’

ตลอดเวลาเกือบ 2 ปี พะยอมกลับไปเยี่ยมบ้าน 2 ครั้งโดยไม่เคยใช้รถยนต์ เธอไม่กล้าตำรวจไทย และเผชิญหน้าอย่างเยือกเย็นเมื่อมีปัญหา พะยอมเคยได้พบกับคนไทยในงานสงกรานต์ที่เชียงใหม่ที่แล้ว และพาพวกเขาไปเที่ยวถ่ายรูปเกือบทั้งวัน เธอไม่รับเงินค่าเหนื่อยที่เขาให้โดยบอกว่า ‘คนเราไม่ใช่จะเจอกันวันนี้อย่างเดียว วันหน้าอาจได้พบกันและฉันอาจจะพึ่งคุณ เป็นคนไทยด้วยกัน ก็คือพี่น้องกัน’ พะยอมคิดเช่นนั้นจริงๆ เธออยากจะมีอยู่เมืองไทยมาก แต่ก็รู้ว่าเป็นไปได้ไม่ได้ ไม่รู้ว่าจะทำงานอะไร และไม่อยากจะหวังให้ใครเลี้ยงไปตลอดชีวิต

ทุกวันนี้เธอได้รับลูกชายคนเล็กวัย 10 ขวบมาอยู่เมืองไทย โดยให้หัดเรียนหนังสือไทยและไทยใหญ่ไปพร้อมๆ กัน พะยอมบอกว่าถ้าทิ้งเขาไว้ที่นั่น ก็กลัวจะถูกเกณฑ์ให้เป็นทหารหรือแรงงาน ลูกสาวคนโตของเธอรำร่อยอยากมาเมืองไทย แต่พะยอมบอกว่า ‘หัวเด็ดตีนขาดอย่างไรก็จะไม่ยอมให้มา’ เธอกลัวว่าเด็กสาวอาจพลัดหลงเข้ามาอยู่แถวๆ ในชีวิตของพะยอมจะไม่ขออะไรอื่น นอกจากอย่าให้ลูกต้องมาทำอาชีพเดียวกันกับเธอเท่านั้น

เมื่อปลายฤดูฝนนี้ พะยอมบอกว่า ลูกสาวส่งข่าวมาว่าจะแต่งงานแล้วกับหนุ่มในหมู่บ้านที่พะยอมรู้จักดี พะยอมดีใจมาก แต่ก็ไม่ได้คาดหวังว่าการแต่งงานของลูกสาวจะเป็นการปลดเปลื้องภาระของตน เพราะเด็กหนุ่มสาวไทยใหญ่จะยังต้องพึ่งผู้ใหญ่ต่อไปจนกว่าจะตั้งตัวแยกเรือนได้ พะยอมจึงยังคงต้องส่งเงินทองไปช่วยเหลือทางบ้านดังเดิม และอาจจะเพิ่มขึ้นเพราะมีสมาชิกใหม่ ‘ค่าใช้จ่ายภาษีของพม่ามันหนักหนาๆ เขานี้ก็จะขอเงินทองเมื่อไรก็ต้องให้ ไม่ใช่จะมีเป็นกฎเป็นเกณฑ์เหมือนเมืองไทย เงินพะยอมส่งไปมีประโยชน์กับพวกเขา ถ้าไม่มีเงินให้เจ้าหน้าที่ เขาจะใช้เราทำงานหรือรังแกเอาเหมือนที่พะยอมเคยโดนมาแล้ว’

ทุกวันนี้เธอยังคอยติดตามข่าวของประเทศพม่าจากทางโทรทัศน์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจับกุมขบวนการ การลงทุนจากประเทศไทย หรือการปล่อยตัวองซานซูจี อย่างน้อยที่สุด พะยอมก็คิดว่าตนโชคดีกว่าคนในพม่าที่จะไม่รู้ข่าวสารต่างๆ เหล่านี้เลย ‘ทำอย่างไรได้ ...ก็ได้แต่หวังว่าทางบ้านพะยอมจะอยู่สุขสบายดีกว่านี้’ ขณะนี้เธอเก็บเงินส่วนตัวไว้ได้มากพอสมควรแล้ว และฝันว่าอีกไม่นานนัก ก็จะได้กลับไปทำไร่ไถนาเหมือนแต่ก่อน

พะยอมไม่คิดอยากทำการค้าเพราะเข็ดและ'อยากอยู่สงบๆ' เธอตั้งใจว่าอาจจะเปิดร้านขายของชำในหมู่บ้านให้พอเลี้ยงตัวได้เท่านั้น

ถ้าแฟนเก่าของพะยอมกลับมา พะยอมก็ต้องเลือกเขา แฟนคนไทยเขาก็ต้องอยู่กับครอบครัวเขา แล้วพะยอมก็ต้องกลับบ้าน พะยอมไม่อยากทำอาชีพนี้ ผู้หญิงคนไหนจะอยากจะทำอาชีพนี้? มันทุกข์ใจนัก แต่อยู่เมืองเราก็ทุกข์ ..จะทำอะไรได้นอกจากสู้ต่อไป..

ล่าสุด พะยอมกลับบ้านไปช่วงลดยกระหนเพื่อไปงานแต่งงานลูกสาว และยังไม่ได้กลับมาเมืองไทยจนกระทั่งถึงบัดนี้

บันทึกเมื่อมกราคม 2540

(2) เรื่องของคำเอี้ย

ผู้หญิงไทยลี้ภัย 19 ปี จากเมืองยอง รัฐฉาน ประเทศพม่า หญิงบริการร้านอาหารชอง จังหวัดภาคกลาง

ครั้งแรกที่พบกันเมื่อประมาณปลายเดือนมกราคม 2539 คำเอี้ยเพิ่งมาทำงานได้ไม่ถึงอาทิตย์ และอยู่ในสภาพที่เศร้าซึม ร้องไห้บ่อยๆ เธอบอกว่าคิดถึงบ้าน อยากกลับบ้าน ‘ทำงานแบบนี้ มันกดดันในตัวเรา...’ แต่ต่อมาราวเดือนเมษายน เธอก็ดูแจ่มใสขึ้น ช่างพูดช่างคุย และค่อยๆ เปิดเผยให้เห็นถึงความอ่อนไหวและละเอียดอ่อน ที่แอบซ่อนอยู่ภายในตัวเธอทีละน้อย

ครอบครัวของคำเอี้ยมีไร่นาอยู่เมืองยอง เธอมีพี่น้องผู้หญิง 3 คน คำเอี้ยเป็นคนกลาง เธอไม่เคยได้เรียนหนังสือ แต่เมื่อมาอยู่เมืองไทยก็ได้หัดเขียนอ่านภาษาไทยจนคล่อง ทุกวันนี้เธอทำงาน ส่งให้น้องสาวอายุ 9 ขวบได้เรียนหนังสือที่แม่สาย แม่ของเธอย้ายตามมาอยู่เมืองไทยได้ 3 ปีแล้วโดยทางนรรับจ้างเล็กๆ น้อยๆ และบางทีก็ต้องหยุดอยู่ว่างๆ อย่างไรก็ตาม ที่เมืองยองก็ยังมีย่านและไร่นาอยู่ โดยให้พี่สาวซึ่งแต่งงานแล้วดูแล และคำเอี้ยหวังว่าสักวันหนึ่ง เธอจะได้กลับไป

คำเอี้ยออกจากเมืองยองเมื่ออายุ 13 มาอยู่และทำงานบ้านให้กับน้ำท่าต่างๆ ที่แม่สาย จนกระทั่งอายุ 15 ย่าง 16 ปี น้ำท่าชวนให้เธอไปทำงานกับลูกของตน ซึ่งเคยขายบริการอยู่เชียงรายและกำลังจะเข้ากรุงเทพฯ แม่ของคำเอี้ยไม่เห็นด้วย แต่ตัวเธอ ‘คือจะมา คิดว่าน่าจะลองดู’ เพราะเพื่อนๆ ไปทำงานนี้กันเป็นจำนวนมากและสามารถปลูกบ้านมีร้านค้าได้ เธอบอกว่าตอนนั้นก็นึกกลัวๆ อยู่เหมือนกัน แต่ ‘แม่หนูยากจน ไม่มีอะไรให้เราหนูก็อยากช่วยเขา อยากหาเงินได้เอง ไม่หวังว่าจะต้องได้เยอะเท่าเพื่อน ขอได้เงินสักเล็กน้อยพอให้ส่งน้องเรียนที่บ้าน ก็พอแล้ว’

ในที่สุดคำเอี้ยก็เดินทางมาทำงานที่โรงน้ำชาในกรุงเทพฯ ที่นั่นมีผู้หญิง 100 กว่าคน และเป็นคนจากเมืองยองจำนวนมาก เธอได้เปิดบัญชีกับคนจีนแก่ๆ เป็นเงิน 15,000 บาท โดยแบ่งครึ่งกับเจ้าแก่เหลือ 7,500 ซึ่งส่งให้ที่บ้านไปหมดด้วยความภาคภูมิใจ หลังจากนั้นคำเอี้ยก็รับแขกครั้งละ 100 บาท โดยตัวเธอจะมีส่วนแบ่ง 40 บาท เธอทำงานตั้งแต่เที่ยงวันถึงเที่ยงคืน รับแขกวันละ 10 กว่าคน และมีเงินเหลือจากค่าใช้จ่ายประจำวันประมาณเดือนละ 7-8,000 บาท

คำเอี้ยอยู่ที่โรงน้ำชาประมาณ 8 เดือนก็กลับบ้านเพราะคิดว่าได้เงินพอแล้ว ซึ่งเมื่อกลับไปแม่ก็ไม่ให้มาอีก เธอจึงอยู่กับบ้านจนได้ราว 6 เดือน เพื่อนก็มาชวนไปทำงานที่ชลบุรี ‘เขาบอกว่าแซกดี จะหาเงินได้มาก แม่ก็ไม่อยากให้ไป แต่เรามันเคยทำงานแบบนี้แล้ว อยู่บ้านก็เหมือนไม่มีรายได้ช่วยแม่ ไปอีกก็ไม่มีอะไรเสียแล้วใช้ไหมคะ’

คาราโอเกะชองที่บ้านนอกของชลบุรี จะมีห้องข้างหลังไว้รับแขก ผู้หญิงจะช่วยกันเลิร์ฟหรือซิงเหล้าตามโต๊ะแล้วแต่แขกเรียก โดยจะได้รับค่านั่งตงค์ ตรังค์ละ 20 บาท ส่วนราคาค่าออฟฟิคืออยู่ในระหว่าง 400 - 1,200 บาทแล้วแต่ตอรอง โดยแขกจะไปจ่ายที่เคาท์เตอร์กับเจ้าของและมาคิบบัญชีแบ่งครึ่งทุก 2 สัปดาห์ คำเอี้ยทำงาน

อยู่ประมาณ 7 เดือนก็เก็บเงินก้อนกลับบ้าน ได้ทำบัตรประจำตัวไทยลื้อสีส้มในราคา 5,000 บาท เธอบอกว่าหากรีบไปทำแต่เมื่อเขาประกาศจะเสียเงินแค่ 2,000 ให้แก่ผู้ใหญ่บ้าน แต่ตอนนั้นเธอยังไม่มีเงิน แม้จะรู้ว่าบัตรนี้จะมิลิทธิอยู่ได้เฉพาะพื้นที่เท่านั้น ค่าเอี้ยก็คิดว่าดีกว่าไม่มี

หลังจากพักผ่อนอยู่ราว 3 เดือน ก็มีคนชวนค่าเอี้ยมาทำงานบ้านนางทางโทรศัพท์ที่สะพานควาย ที่นั่นมีผู้หญิงไทยใหญ่ ไทยลื้อและคนเหนืออยู่เป็นจำนวนมาก ค่าเอี้ยได้แซกเป็นคนที่ต่างชาติ'แซก'และคนจีน ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัย เธออยู่ที่บ้านนี้เพียง 5 เดือนก็ตามเพื่อนไปทำงานเป็นเด็กออฟฟิศบาร์อะโกโก้แถบสุทธิสาร ผู้หญิงไทยใหญ่ ไทยลื้อ และสิบสองปันนาจะเป็นเด็กออฟฟิศ โดยให้ผู้หญิงไทยจะเป็นนักเต้น ค่าเอี้ยเรียกค่าออฟฟิศได้ครั้งละประมาณ 1,000 บาทโดยเจ้าของจะหักไป 200 บาทเป็นค่าชั่วโมง บางครั้งแขกต่างชาติจะโทรศัพท์สั่งผู้หญิงที่ร้าน และเธอจะได้ค่าตัวสูงราว 3-4,000 บาท ซึ่งกรณีนี้เจ้าของจะหักครึ่งไปจากบัญชี

ตั้งแต่ทำงานมา ค่าเอี้ยไม่เคยถูกโกงเงิน หรือถูกแขกทุบตีทำร้าย แต่บางครั้งผู้ชายก็เมาและพูดจาหยาบคาย 'เขายังคับให้หนูไม่ก (oral sex) เขาว่าทำงานแบบนี้ก็ต้องทำทุกคน มันไม่จริงใช่ไหมคะ แล้วแต่ความพอใจ ถ้าใครไม่ทำใครจะบังคับ ใช้...ที่มาทำทุกวันนี่เพราะอยากได้เงิน แต่ก็ไม่ได้ขายทุกอย่าง แม่ก็ขอร้องแล้วว่าอย่าทำเลย คนของเขาไม่ทำกัน ที่เมืองยองงานอย่างนี้ไม่มีผู้ชายที่นั่นก็ไม่รู้จักหรอก คนที่มาเที่ยวแบบนี้เขาคงชอบความสุข ความ...คิดว่าที่ห่ออะไรเยี่ยมมั่ง คนไทยใหญ่ไทยลื้ออยู่บ้านก็ไม่เคยเที่ยวสักหน่อย'

จากสุทธิสารและสะพานควาย ค่าเอี้ยได้ติดเชื้อหนองในทั้งแท้และเทียม เธอเคยเป็นหนองในและผิวย่นเมื่อเป็นเริ่มและผมร่วงมาก ค่าเอี้ยก็กลัวจะเป็นโรคเอดส์ จึงไปหาหมอคลินิกย่านนั้นและพบว่า เป็น 'เลือดบวก' จึงฉีดยารักษาจนหาย และกลับบ้านไปแต่งงาน

ผู้ชายของค่าเอี้ยเป็นคนไทยใหญ่จากเชียงตุงซึ่งคบกันมา 2 ปีแล้ว เขาคอยเขียนจดหมายและโทรศัพท์มาหาที่กรุงเทพฯ เพื่อชวนให้เธอเลิกอาชีพและกลับบ้านไปอยู่ด้วยกันที่แม่สายอยู่เสมอ ค่าเอี้ยรื้ออยู่เพราะต้องการจะเลี้ยงดูแม่และน้องสาวก่อน แต่ในที่สุดเธอก็กลับไปหมั้นและแต่งงานตามประเพณี ทำกระท่อมเล็กๆ อยู่ด้วยกันในเขตบ้านแม่สามมี

แต่แรก ค่าเอี้ยไม่ต้องการไปเป็น'สะไม'รับใช้ครอบครัวสามี จึงตกลงไว้ก่อนว่าจะอยู่กันสองคน แต่แล้วเหตุการณ์ก็ไม่เป็นไปตามนั้น ค่าเอี้ยบอกว่า เธอต้องหาเลี้ยงญาติพี่น้องของเขามากมาย ชำยังต้องทำกับข้าว ทำงานบ้าน ทั้งบ้านตัวเองและบ้านญาติอีกด้วย 'แม่เขาว่า ผู้หญิงทำงานอย่างนี้ไม่รักงานบ้าน เงินทองมีเขาก็เก็บหมด หนูก็ไม่สบายใจ เขาชอบพูดว่าหนูหาเงินง่าย ใช้จ่ายยังงี้ก็ได้' ในที่สุด สามีก็เริ่มเอนเอียงไปทางแม่และทะเลาะกับเธอบ่อยครั้ง ค่าเอี้ยเองก็อดอัดที่มิได้ดูแลหาเลี้ยงแม่ของตัวเอง เพียงไม่ถึง 1 ปี เธอจึงหอบข้าวหอบของออกมา ด้วยคิดว่า 'บุญวาสนาคงสร้างมาร่วมกันแค่นี้' และคิดว่าจะออกมาทำงานอีกครั้ง ซึ่งก็คือร้านปัจจุบัน

ตลอดเวลาที่แต่งงาน ค่าเอี้ยยังกังวลถึงเรื่องผลเลือดของตนเสมอ เธอได้พยายามศึกษาอาการของโรคเอดส์และก็พบว่าตัวเอง 'ป่วยบ่อยๆ ผมร่วงอยู่ เป็นหวัดนานๆ ที่จะหาย' เธอจึงแอบไปตรวจเลือดที่โรงพยาบาลแม่สาย หมอบอกว่าเธอเป็นเลือดบวกที่รักษาไม่หายแต่ก็ไม่ยอมบอกว่าใช้โรคเอดส์หรือไม่ ค่าเอี้ยจึงคิดว่า หากมาทำงานบริการอีกครั้ง หมอคงจะตรวจให้รู้ผลแน่นอน และจะแจ้งเพื่อให้กลับบ้าน แต่แล้วเธอก็ต้องผิต

หวัง เพราะหมอไม่ได้บอกอะไรเลย เมื่อไปถามก็จะตอบเพียงว่าให้ใส่ถุงยางอนามัยเท่านั้นก็พอแล้ว คำเอี้ยจึงแอบไปตรวจเลือดที่คลินิกใกล้ๆ ซึ่งก็ได้รับทราบว่าเป็นอะไรอีก อย่างไรก็ตาม เธอพบว่าตัวเองมีตุ่มขึ้นตามแขนและขา ซึ่งเธอก็จะบอกทุกคนว่าเป็นผื่นแพ้ยุง เธอเป็นหัดเยอรมันนานมาก และป่วยเป็นหวัดซ้ำๆ กันหลายครั้ง ใช้เงินซื้อยารักษาจนเกือบหมดตัว

แม่ของคำเอี้ยโทรศัพท์เรียกให้กลับบ้านอยู่บ่อยๆ แต่คำเอี้ยคิดว่าควรจะไปด้วยเงินก้อนและน่าจะอยู่ให้ครบปี เพื่อจะได้ไม่ต้องถูกหักค่านายหน้า 4,000 บาท แม่เอี้ยอยากให้เธอแต่งงานใหม่ และหาผู้ชายไว้ให้แล้ว โดยใจจริงนั้นคำเอี้ยไม่อยากแต่งงาน เธอเมื่อการมีครอบครัวและเช็ดกับการที่ญาติพี่น้องของผู้ชายจะรับเธอไม่ได้ อีกทั้ง ‘ไม่มีความรู้สึกอยากนอนกับผู้ชายเลย’

คำเอี้ยตั้งใจว่า จะชวนแม่กลับไปทำไร่นาอยู่เมืองยอง อย่างไรก็ตามเธอก็อยากให้น้องสาวได้เรียนหนังสือสูงๆ เพื่อว่าโตขึ้นจะได้มีชีวิตที่ดีกว่าตน เธอไม่อยากให้น้องเข้าโรงเรียนพม่า แต่ก็ไม่กล้าทิ้งเด็กผู้หญิงไว้กับน้ำที่เมืองไทย ความคิดเรื่องแผนอนาคตของคำเอี้ยสับสนอยู่กับความสงสัยว่าตนติดเชื้อเอชไอวีแล้วหรือไม่ เธอบอกว่าหากตนยังปลอดภัยจากโรคร้ายอยู่ก็คิดว่าจะเก็บเงินก้อนใหญ่ให้ได้สักหลายๆ หมื่นแล้วจึงค่อยเลิกอาชีพ แต่หากติดเชื้อเข้าไปแล้ว ก็คิดว่าน่าจะใช้เวลาที่เหลืออยู่กับแม่ที่รักให้มากที่สุด ‘ทำไมหมอเขาต้องไม่บอกหนู.. หนูก็อยากวาดอนาคตของตัวเองบ้าง หนูก็มีความฝันของหนูแล้วอยากจะควบคุมชีวิตของตัวเองได้ใช้ไหมคะ ไม่มีอะไรที่หนูรับไม่ได้หรอก คนอย่างหนูกลัมาทำงานอย่างนี้ก็กลัวรับ ชีวิตคนเรานั้นจะตายเมื่อไรก็ไม่รู้อยู่แล้ว แต่ถ้าหนูได้รู้ หนูอยากกลับบ้าน...’

ปัจจุบันคำเอี้ยได้ทราบผลการติดเชื้อเอชไอวีของตนแล้ว เธอเข้มแข็งและมั่นคงมาก คำถามแรกๆ ของเธอก็คือ ‘แล้วถ้าหนูจะทำกับข้าวให้แม่กิน จะซักผ้าให้แม่ ดูแลแม่เวลาเขาไม่สบายบ้างจะติดแม่ไหม’ และเรื่องต่อมาที่เธอสงสัย ‘อย่างนี้แฟนหนูเขาจะติดไปแล้วด้วยใช่ไหม’ เธอได้ถามถึงวิธีดูแลรักษาตัวเองอย่างเอือมเย็น และหลังจากนั้นทราบว่าเขาไม่เคยติดกามโรคใดๆ และไม่ได้คุมกำเนิดวิธีอื่นนอกจากถุงยางอนามัยเลย

ตั้งแต่มาทำงานที่ร้านอาหารชองนี้ คำเอี้ยมีความรักกับผู้ชายจากเมืองลาวที่มาทำงานโรงงานแถบใกล้ๆ เธอใช้ถุงยางอนามัยกับเขาทุกครั้ง แต่ก็พยายามตัดใจว่าเขาน่าจะไม่มีผู้หญิงคนอื่นที่สามารถแต่งงานมีครอบครัวด้วยได้ ‘หนูเคยฝันอยากมีลูกค่ะ แต่ก็ไม่เป็นไร... หนูรู้แล้วว่าแม่รักหนูแค่ไหน หนูก็คงจะรักลูกเท่านั้น หนูอยู่มาแค่ 19 ปี แต่หนูก็ผ่านชีวิตแต่งงานมาแล้ว เสียตายแล้วหนูจะไม่ได้อยู่ดูแลแม่จนแก่เฒ่า หนูกลัวว่าจะไม่ได้คอยดูแลน้อง...’

คำเอี้ยคอยดูแลอาแอ เด็กสาวชาวอาข่าวัยเดียวกันเป็นอย่างดี อาแอเป็นคนอ่อนแอกว่าและกำลังว่าเหวเนื่องจากมีแม่เพื่อนบ้านเดียวกันสามารถเก็บเงินกลับบ้านไปแล้ว คำเอี้ยคอยตักเตือนอาแอเรื่องผู้ชายและการใช้จ่าย จนเมื่ออาแอเกิดปัญหาตั้งครรรจ์ขึ้นมา เธอก็คอยอยู่ข้างๆ เมื่อเพื่อนเดินทางไปทำแท้ง ‘ให้เป็นบทเรียนของเราเนอะ อาแอพลาดไปก็อย่าให้เป็นซ้ำอีก อย่าไปหลงเชื่อใครเขา ไม่มีใครรักเราเท่าตัวเราหรือพ่อแม่เราหรอก.. เราไปทำบุญที่วัดกันจะได้จิตใจสบาย ตรุษจีนนี้กลับบ้านด้วยกันนะ ไปอยู่บ้านเราดีกว่า... ที่นี้ไม่เหมาะกับเราหรอก.. อาแอเองก็เจอคนใจร้ายเยอะแยะ คิดเสียว่ามาทำงานแบบนี้เดี๋ยวก็เลิกแล้ว อย่าเสี่ยงทำลายตัวเองเลย’

อาการเจ็บป่วยของคำเอี้ยทำให้เธอยังไม่มีเงินเก็บได้ตั้งใจ เธอได้แซกไม่มากนักเพราะไม่ใช่คนสวยมาก และตามท่อนแขนและมือขึ้นเป็นตุ่ม คำเอี้ยตั้งใจแน่วแน่แล้วว่า จะพาแม่และน้องสาวกลับเมืองยอง โดยจะซื้อตำราไปให้น้องอ่านต่อที่นั่น

บ้านเราดีที่สุด.. สูดอากาศเข้าไปก็ได้กลิ่นหอม หิวข้าวหิวน้ำก็แบ่งปันกันกิน เมืองไทยมันไม่ใช่เมืองในฝันอย่างที่ใครๆ พูดกันสักหน่อย บางครั้งหนูก็ว่ามันเป็นฝันร้าย นรกแล้ว แต่ทุกคนก็อยากมา อยากได้อะไรก็มี.. หนูไม่โทษใคร หนูมาเอง.. แม่ห้ามแล้วหนูก็มาเอง หนูไม่อยากให้น้องสาวมาเมืองไทยอีกเลย กลัวเขาจะหลงทางเพราะไม่มีใครคอยสอน อะไรที่เราก้าวพลาดไปบางทีมันก็เอาคืนไม่ได้ ใช่ไหมคะ แต่ชีวิตคนก็เป็นแบบนี้.. สิ่งดีๆ ในชีวิต อย่างคนที่มีความรักที่ดียิ่งกว่าพี่กว่าน้อง หนูจะจำไว้จนตายเกิดใหม่ก็ไม่มีความสัมพันธ์ที่เป็นทุกข์ก็ตายไปพร้อมกับเรา หนูอยากเป็นนกตัวเล็กๆ จะได้บินได้ไกล แล้วก็หัวเราะเยาะนกตัวใหญ่ที่ตัวหนัก...บินไม่ไหว...

บันทึกเมื่อมกราคม 2540

(3) เรื่องของฟ้า

ผู้หญิงลูกครึ่งไทยใหญ่-พม่าวัย 18 ปี แม่อุ้มท้องมาเกิดที่ อ.แม่สาย เชียงราย หมอนวดแผนโบราณ จังหวัดภาคกลาง

ตอนเด็กๆ ฟ้าเคยฝันว่าอยากเป็นแอร์โฮสเตส เพราะดูเป็นผู้หญิงที่ดี มีเกียรติ ฉลาดคล่องแคล่ว แต่ต่อมาฟ้าก็อยากเป็นหมอ เพราะดูจะเป็นคนที่เก่งกล้าสามารถ แต่เมื่อเริ่มโตขึ้น เธอก็ได้รู้ว่า ความฝันของเธอไม่มีทางจะเป็นจริงได้เลย ฟ้าชอบเพลง 18 ผน ซึ่งอยู่ในรายการวิทยุที่โครงการวิจัยบันทึกเป็นเทปคาสเซ็ทไปแจก เธอบอกว่าชีวิตของเธอกำลังอยู่ที่ทางแยก และเธอรูสึกเหงา บางครั้งก็อ่อนแอมาก แต่เธอก็เชื่อว่าจะไม่พาชีวิตของตนดิ่งลงเหว แม้จะเป็นเพียง‘เด็กไม่มีบัตร’คนหนึ่งเท่านั้น

พ่อของฟ้าเป็นทหารพม่าที่รัฐฉาน สิบแปดปีที่แล้วเกิดการปะทะกันระหว่างพม่ากับไทยใหญ่แถบเขตบ้านของเธอ แม่จึงอุ้มท้องหนีพม่าที่แม่สาย เพื่อมาหาขายกับตาของฟ้าซึ่งอพยพเข้ามานานมากแล้ว ฟ้าไม่เคยเห็นหน้าพ่อ เพียงรู้จากญาติว่าปัจจุบันเขาเป็นทหารระดับ‘จ่า’และยังอยู่ที่เชียงตุง ญาติเคยเอารูปฟ้าไปให้พ่อดู และฟ้าก็เชื่อว่า พ่อน่าจะรักเธอเหมือนกับพ่อคนอื่น ๆ ถ้าแม่ไม่พาหนีมาทั้งที่ยังอยู่ในท้อง เธอก็อาจไม่ต้องลำบากเท่านี้

หลังจากคลอดฟ้าที่แม่สาย แม่ก็ไปทำงาน‘ขายตัวเหมือนคนอื่น ๆ’ และปัจจุบันได้ แต่งงานอยู่ที่สงขลา ตัวฟ้าเคยเห็นแม่เพียง 3 ครั้งในชีวิต ครั้งสุดท้ายคือตอนที่แม่มาทำบัตร ผู้พลัดถิ่นสี่ชมพูให้ตัวเองและฟ้า ฟ้าไม่รู้สึกรักพ่อกับแม่ และไม่ค่อยมีความรู้สึกที่ดี ตอนเด็กๆ เธอถูกเพื่อนล้อว่าเป็นลูกพม่า เป็นลูกไม่มีพ่อไม่มีแม่ แต่ฟ้าก็เฝ้ามองหวังไว้ที่พ่อ ว่าเขาจะต้องเป็นคนดี ถ้าได้อยู่กับเขา เขาจะต้องรักเธอ

แต่เลิกจนโต ฟ้าต้องรับฟังเรื่องความขัดแย้งระหว่างคนพม่ากับไทยใหญ่จากตาที่บ่นยาวซึ่งเกลียดพม่ารวมทั้งพ่อของเธอด้วยอย่างจับใจ ทุกวันนี้ ฟ้าจึงสนใจในข่าวคราวของประเทศพม่าอยู่เสมอ ตัวเธอเองไม่ชอบคนพม่าเท่าไรนัก เว้นแต่พ่อซึ่งคิดว่าน่าจะเป็นคนดี ฟ้าเชื่อว่า ‘ทหารบางคนคงไม่ทำอะไรไม่ดี แต่เพราะเป็นทหารและถูกสั่งให้ทำ’ เธอคิดว่าพ่อก็มีภรรยาเป็นไทยใหญ่ ก็น่าจะรักคนไทยใหญ่ และไม่ชอบทำร้ายใคร เป็นไปไม่ได้ที่คนพม่าจะเลวไปหมดทุกคน

ฟ้าได้เรียนหนังสือที่โรงเรียน สบข. (สำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ) จนจบ ป.6 ครูก็แนะนำให้ต่อกศน. (การศึกษานอกโรงเรียน) แต่ยังไม่ทันจบ ม.3 ฟ้าก็เลิกกลางคัน เพราะ ‘รู้สึกน้อยใจ..ว่าไม่รู้จะเรียนไปทำไม ยิ่งไงเราก็เป็นคนต่างด้าว จบ ป.6 เขายังไม่ให้ใบสุทธิ จบ กศน. ก็จะได้วุฒิ จะไปสมัครงานอะไรเหมือนคนปกติไม่ได้ ทำได้แต่ค้าขายหรือเป็นพวกลูกจ้างธรรมดาๆ’ ฟ้าน้อยใจ ที่การศึกษาไม่สามารถยกระดับฐานะของเธอได้เลย เธอยังคง ‘ไม่มีหนทาง’ เช่นเดียวกับคนไทยใหญ่อื่นๆ

เมื่อเลิกเรียนหนังสือ ฟ้าก็ออกมารับจ้างขายเสื้อผ้าอยู่แม่สาย พ่อดีมีคนติดต่อมา ‘อุ้มบุญ’ ที่กรุงเทพฯ เธอจึงตกลงใจมาเพราะคิดว่าจะได้เงินง่ายๆ แต่การทดลองไม่สำเร็จ จึงไม่ได้เงินก้อนหลายหมื่นอย่างหวัง ฟ้าได้เพียงค่าตัว 15,000 บาทหลังจากที่เสียเวลาไปหลายเดือน อย่างไรก็ตามเธอบอกว่า ทุกวันนี้เธอดีใจที่ไม่ติดลูก เพราะได้ยินมาว่าผู้หญิงอาจเกิดความรู้สึกรักและหวงเหมือนเป็นลูกของตัวเองจริงๆ และจะมีปัญหามาก

การมากรุงเทพฯ ของฟ้าทำให้คนส่วนใหญ่คิดว่าเธอต้องมาขายตัว ฟ้าบอกว่าผู้หญิงออกจากบ้านมาทำงานอะไรก็ตาม ต้องถูกมองว่าขายตัวอยู่แล้ว ด้วยความกดดันและผิดหวังในหลายสิ่งหลายอย่าง เธอจึงคิดจะลองทำเหมือนกับคนอื่นดู ฟ้าโทรศัพท์จากกรุงเทพฯ ไปปรึกษายายกับตา ซึ่งทั้งคู่ก็เห็นด้วย โดยบอกว่า หากไม่ชอบก็เลิกได้ เพราะอยู่ที่บ้านก็ไม่มีการทำงานนอกจากรับจ้างไปวันๆ ฟ้าจึงติดต่อนายหน้าที่เป็นพ่อของเพื่อนแถวบ้าน ซึ่งแนะนำว่าควรมาเป็นหมอนวดแผนโบราณจะดีกว่า เพราะไม่บังคับว่าต้องรับแขกทุกคน นายหน้าลงมารับฟ้าที่กรุงเทพฯ และพาเธอไปยังจังหวัดใกล้ๆ โดยคิดค่าใช้จ่ายเป็นเงิน 4,000 บาท

ฟ้าให้รุ่นพี่หาแขกเปิดบริษัทได้ในราคา 15,000 บาท 'เขาดูน่ารัก.. แก่ ผอม แล้วก็ตัวดำ' เธอไม่มีความรู้สึกประทับใจกับการเสียความบริสุทธิ์ 'ไม่เหมือนนิยายที่อ่านเลย' แต่กลับ รู้สึกว่ามันไม่ดี น่าเกลียด และไม่อยากจะนึกถึง หลังจากนั้น ฟ้าเริ่ม 'ขึ้นห้อง VIP' หรือขายบริการทางเพศกับแขกด้วย แขกของเธอจะอยู่ในวัย 30-40 ปี เป็นขาประจำวนเวียนไปมาอยู่ในจำนวนจำกัด ฟ้าไม่ต้องขึ้นห้องทุกวัน หรือวันละหลายคน ส่วนใหญ่จะเป็นการนัดตามธรรมดามากกว่า ซึ่งเพียงเท่านี้ก็ทำรายได้ให้ไม่น้อยแล้วเพราะเธอมีแขกนวนมาก ฟ้าได้แบ่งค่ามัดตัว 35 จาก 80 บาท และเรียกค่าตัว 'รับแขก' ไม่เคยต่ำกว่า 1,000 (หักค่าห้องในสถานบริการ 200 บาท) ส่วนใหญ่จะอยู่ในราว 1,500-2,000 บาท เธอเกลียดแขกที่ต่อราคา ยกเว้นครั้งหนึ่งที่เธอเรียกถึง 4,000 บาท และเขาต่อเหลือ 3,000 ซึ่งก็เป็นราคาสูงที่สุดที่เคยได้

ปกติแล้วหมอนวดคนอื่นๆ จะไม่กล้าซื้อหรือพกถุงยางอนามัยไว้ แต่ฟ้าซื้อถุงยางเองทุกครั้ง เธอมองการขายบริการทางเพศอย่างยอมรับความจริงและมั่นใจในสิ่งที่ตนทำ ฟ้าพยายามศึกษาหาความรู้เรื่องการป้องกันดูแลสุขภาพ และเธอก็มีความรู้เรื่องการคุมกำเนิดหรือการป้องกันโรคดีกว่าคนอื่นๆ ทั้งยังเป็นพี่ปรึกษาให้กับเพื่อนร่วมงานในหลายๆ เรื่องด้วย

ในวันนี้ฟ้ามี 'แฟน' ที่เธอรัก 1 คน เป็นผู้ขายหนุ่มโสด ฟ้าเชื่อว่าเขารักเธอเช่นกัน แต่อนาคตเป็นเรื่องที่ไม่มีใครหยั่งรู้ได้ ก่อนหน้านี้เธอก็เคยมีแฟนแต่ก็เลิกรากันไป เธอรู้สึกว่าเขาเป็นเพียง 'ที่พึ่ง' แต่ไม่ได้รักแบบที่รักผู้ชายในขณะนี้ ฟ้าใช้ถุงยางกับแฟนทุกครั้งเพราะเป็นความพอใจของผู้ชายเอง และเธอก็รู้สึกสบายใจดี

นอกจากผู้ชายคนนี้ ยังมี 'ผู้กอง' วัยกลางคนมาติดพันฟ้าด้วย ผู้กองคนนี้หย่าขาดจากภรรยาแล้วและมาชวนเธอให้ไปอยู่กินและมีลูกด้วยกัน ฟ้าลังเลใจเพราะนอกจากจะคิดว่ารักผู้ชายอีกคนแล้ว อนาคตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน เธอต้องการมีหลักของตัวเอง และเชื่อว่าหากตั้งใจเก็บเงินไว้สักไม่นานก็จะสามารถตั้งตัวค้าขายได้ ทุกวันนี้ฟ้ามีอยู่ 5-6 หมั่นในธนาคาร นอกเหนือจากที่ได้ส่งให้ตากับยายอย่างสม่ำเสมอเกือบทุกเดือน เธอมุ่งมั่นว่าจะเก็บให้ได้ถึง 2 แสนแล้วจึงเลิกอาชีพนี้ ซึ่งคิดว่าน่าจะใช้เวลาอีกไม่เกิน 1 ปี

ฟ้าบอกว่า สิ่งที่ได้รับจากวิดีโอของโครงการวิจัย ก็คือความรู้สึกที่ว่า คนเราจะต้องทำงานเพื่อตัวเอง และพึ่งตัวเอง สิ่งสำคัญคือการดูแลตัวเองให้ดี ทำตัวให้ดี เพื่อวันหนึ่งจะได้ประสบความสำเร็จ ฟ้ายืนยันว่าเธอมีกำลังใจที่จะต่อสู้เสมอ 'ฟ้าเกิดที่นี่ ก็ต้องอยู่เมืองไทย ฟ้าไม่อยากไปอยู่พม่า เพราะพม่าไม่เป็นประชาธิปไตย ฟ้ารู้ว่าจะไปพึ่งพอกก็ได้ แต่ฟ้าอยากยืนด้วยตัวเอง'

(4) เรื่องของมาริดา

ผู้หญิงชาวพม่าอายุ 27 ปีจากเชียงใหม่ รัฐฉาน ประเทศพม่า หญิงบริการร้านอาหารช่อง จังหวัดภาคกลาง

มาริดาและซาน ซานเป็นพี่น้องคนละพ่อแม่กัน แม่ของมาริดามาแต่งงานกับพ่อของซาน ซานและรวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ นับลูกได้ 14 คน พี่น้องทางมาริดาส่วนหนึ่งอยู่ที่เชียงใหม่ ส่วนทางพี่น้องซาน ซานจะอยู่ที่มณฑลพะเย่ย์ อันเป็นบ้านเกิดของตน

พ่อของมาริดาเป็นตำรวจที่เจ้าชู้และมีเมียหลายคน ครอบครัวของเขามีฐานะดีพอใช้ มาริดาได้เรียนหนังสือจบชั้น middle school 8 ปี และก็ออกมาแต่งงานเมื่ออายุเพียง 14 กับนายทหารพม่าคนหนึ่งจนมีลูกสาวด้วยกัน 1 คน จากนั้นแม่ของเธอเลิกกับพ่อ จนกระทั่งมาแต่งงานใหม่กับพ่อของซาน ซาน และย้ายมาอยู่ท่าขี้เหล็ก

รูปถ่ายของมาริดาสัมัยอยู่เชียงใหม่ แสดงให้เห็นว่าเธอมีชีวิตที่ดีพอสมควร เธอแต่งตัวสวยงาม ดูมีเมียบ และสมบูรณ์พูนสุข มาริดาไม่ต้องทำงานใดๆ เลยเพราะสามีของเธอเป็นทหารที่ค้าขายด้วย แต่ต่อมาไม่ทราบแน่ชัดว่าทั้งสองเลิกกันด้วยเหตุอะไร มาริดาได้แต่งงานใหม่และมีลูกผู้หญิงอีก 1 คน โดยสามีเก่าก็ยังคงติดต่อกับครอบครัวของเธออยู่เสมอ

ครอบครัวใหม่ของมาริดาย้ายมาอยู่กับแม่ที่ท่าขี้เหล็ก เธอบอกว่าสามีเริ่มเปลี่ยนไปเมื่อได้มาเห็นเมืองไทย เขาเริ่มเที่ยวผู้หญิง เล่นไพ่ และกินเหล้ามากจนไม่รับผิดชอบครอบครัว ครั้งหนึ่งสามีคนนี้ได้พามาริดาไปขายช่องที่เชียงใหม่เพราะเป็นหนี้พนัน เขาเบิกเงินมาใช้หนี้ และให้เธอทำงานให้อยู่ราว 1 เดือน เมื่อมาริดากลับมาเธอก็ใจอ่อนคืนดีอยู่กับเขาดังเดิมอีก เธอเชื่อว่าแม่เขาจะเจ้าชู้มีเมียหลายคน เขาก็รักเธอมากที่สุด หลังจากนั้น เมื่อฐานะครอบครัวตกต่ำลง มาริดาก็เริ่มออกไปหางานรับจ้างเล็กๆ น้อยๆ แกว่งแม่สาย ส่วนตัวสามีก็อยู่บ้านบ้าง หายไปบ้าง เมื่อก่อนที่มาริดาจะเดินทางมาทำงานขายบริการ เธอก็ไม่ทราบว่าเขาไปไหน เพียงแต่สงสัยว่าจะไปกรุงเทพฯ

ซาน ซานนั้นเคยถูกแม่เลี้ยงชาวอาข่าพาไปเปิดบริษัทและทำงานที่โรงงานชากรุงเทพฯ แห่งเดียวกันกับคำเอี้ยและอาซุ ซึ่งภายหลังได้มาอยู่ร้านอาหารเดียวกันอีก เธออยู่ที่นั่นประมาณ 7 เดือนก็กลับบ้าน และแม่เลี้ยงก็ถูกจับติดคุกที่เชียงใหม่ในข้อหาพาผู้หญิง 4 คนไปขาย หลังจากนั้นพ่อของเธอจึงได้มาแต่งงานกับแม่มาริดา และตัวซาน ซานเองก็มาแต่งงานที่ท่าขี้เหล็ก มีลูกฝาแฝดหญิง ซึ่งเสียชีวิตแต่เบเบะทั้งคู่

ต่อมา พ่อของซาน ซานป่วยหนักและต้องการเงินมารักษา แม่ของมาริดาขอให้มาริดาช่วยออกทำงานชั่วคราวเพื่อหาเงินก่อนมาให้ มาริดาสงสารพ่อเลี้ยงมากเพราะคิดว่าเขาเป็นคนดี เมื่อมาแต่งงานกับแม่แล้ว ก็ต้องถือว่าเป็นครอบครัวเดียวกัน ขณะนั้นสามีของเธอหายไปจากบ้านนานพอสมควร มาริดาคิดว่าเป็นทางเดียวจะหาเงินได้ และตัวเองก็เคยผ่านมาแล้ว จึงตัดสินใจไปถามงานที่แม่สาย โดยคิดว่าเมื่อใช้หนี้ที่เบิกไว้ก่อนเดี๋ยวก็จะกลับบ้าน

ที่ร้านอาหารช่อง มาธิดาเบิกเงินงวดแรกให้ที่บ้านได้ 10,000 บาท และซื้อข้าวของเครื่องใช้อีก 3 พัน เธอทำงานอยู่เดือนกว่าก็ยังไม่หมด และแม่ก็ติดต่อขอเงินมาอีก แต่เจ้าของไม่ยอมให้เบิกแล้ว ทางบ้านจึงให้ซาน ซานมาช่วย โดยให้มาธิดากลับไปรับมาจากบ้าน

ซาน ซานบอกว่าสามีของเธอได้รับทราบความจำเป็นของการมาหาเงินนี้ แม้จะไม่พอใจนัก เธอตั้งใจจะทำงานระยะหนึ่งเท่านั้น และก็จะกลับเพราะกลัวติดโรคเอดส์มาก ซาน ซานเห็นคนทางบ้านล้มป่วยตายไปแล้วหลายคน แต่ในระหว่างที่ซาน ซานกำลังทำงานอยู่นี้ สามีของเธอก็ไปขโมยมอเตอร์ไซด์ และถูกตำรวจยิงบาดเจ็บ แม่ของมาธิดาจึงติดต่อขอเงินไปเป็นค่ารักษาอีก หนี้ของสองพี่น้องจึงเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ

ทางสาธารณสุขได้เข้าเจาะเลือดเมื่อหญิงทั้งสองมาทำงานได้ไม่ถึงสัปดาห์ ผลเลือดของมาธิดา HIV+ จากลักษณะภายนอก เธอผอมและดูอ่อนแอมากๆ อยู่แล้ว ตลอดระยะเวลา 6 เดือน มาธิดาล้มป่วยกระเสาะ กระแสะ จนแทบทำงานไม่ได้ เธอไม่รู้ตัวว่าเป็นอะไร ไม่มีใครมาดูแลหรือบอกผลเลือด อุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือเรื่องของภาษา เพราะมาธิดาสื่อสารภาษาไทยได้น้อยมาก ปกติจะมีซาน ซาน หรือมีแอ คอยช่วยแปลให้ เป็นไปได้ว่ามาธิดาอาจจะติด HIV จากสามี หรือจากการทำงานที่เชียงใหม่ และอาการที่พบเรียกได้ว่าน่าเป็นห่วงแล้ว

ในขณะที่ฝ่ายพี่สาวมีเชื้อเอชไอวี เราก็คพบว่าซาน ซานก็ตั้งครรภ์มาจากบ้านโดยไม่รู้ตัว หลังจากนั้น เมื่อได้พบกันอีกในราว 1 เดือนต่อมา เราก็มองไม่เห็นเรื่องนี้กับเธอเลย เพราะเข้าใจว่าเธอคงจะไปทำแท้งออกแล้ว และอาจไม่อยากจะพูดถึง

มาธิดาเป็นไข้หนักเกือบทุกครั้งที่คุณเขียนมาหา ส่วนซาน ซานก็จะพูดย้ำเสมอว่าอยากกลับบ้าน เธอบอกว่าไม่อยากทำงานแบบนี้ และแม่ให้ทำงานอย่างอื่น เช่น กวาดตูลานอะไรก็จะไม่ทำแล้วเพราะคิดถึงบ้านมาก แต่เธอและมาธิดาติดหนี้ไว้คนละเกือบ 2 หมื่น โชคดีที่พ่อของซาน ซานเสียชีวิตไปก่อน มิฉะนั้นคาดว่าหนี้จะต้องบวกทบไปไม่รู้จบ

ลูกสาวคนโตวัย 11 ขวบของมาธิดาเสียชีวิตหลังจากป่วยเป็นไข้อยู่นาน มาธิดาทราบข่าวก็นอนร้องไห้อยู่หลายวัน เธอเสียใจมากที่ไม่ได้ไปดูแลพยาบาลลูก แม่ของเธอติดต่อขอค่าทำศพเป็นเงินจำนวนไม่น้อย และมาธิดาก็รวบรวมส่งไปให้ ในระยะหลัง สองพี่น้องเริ่มใช้หนี้ได้ช้าลงเรื่อยๆ แม้ในวันทำงานมาธิดาจะได้แขกมาก ในค่าตัว 200 บาทแบ่งครึ่ง เธอก็ป่วยและหยุดงานบ่อย ในเดือนหลังๆ จะทำงานได้ราว 10 กว่าวันต่อเดือนเท่านั้น ส่วนซาน ซานเองก็ไม่ค่อยมีแขกนักเพราะเธอดูอ้วนขึ้นเรื่อยๆ

กรกฎาคม 2539 คนเชียร์แขกบอกว่า ซาน ซานเพิ่งกลับบ้านไปได้ 4 วัน โดยไม่รอพี่สาว วันนั้นมาธิดาเป็นไข้หนาวสั่นมา 4-5 วันแล้วและนอนซมอยู่ คำเอ่ยกับมีแออธิบายให้ฟังว่าซาน ซานต้องกลับบ้านไปทั้งที่ยังใช้หนี้ไม่หมดเพราะเธอต้องโตมากจนเห็นได้ชัดและทำงานไม่ได้แล้ว เจ้าของจึงเรียกรถมารับกลับไปโดยไม่คิดเงิน เราจึงเพิ่งได้รับรู้ด้วยตนเองว่า ซาน ซานทำงานทั้งที่ท้องมาตลอด สามีของเธอขอให้เก็บลูกไว้ และแม่ซาน ซานจะหนีอยากเอาออกก็ไม่กล้า และไม่รู้จะไปทำที่ไหน เธอเป็นคนรูปร่างใหญ่อยู่แล้ว และเมื่อแต่งตัวพรางก็จะดูออกยาก จึงคิดว่าน่าจะพยายามอดทนทำงานและตั้งใจใช้หนี้ให้หมดก่อนที่จะท้องจะโต แต่ก็ไม่สำเร็จ หนี้ของซาน ซานอีก 4,000 บาท ไปตกที่มาธิดาซึ่งกำลังป่วยและเหลือหนี้รวมทั้งค่าหัวนายหน้าอีก 7,500 บาทอยู่แล้ว ขณะนั้นไม่มีใครรู้ว่าเธอป่วยเป็นโรคเอดส์ในระยะเริ่มมีอาการ เราจึงได้เจรจาขอตัวมาธิดากับเจ้าของร้าน โดยอธิบายว่า

คงจะยากที่มาริตาจะใช้หนี้ให้ได้ เจ้าของร้านได้ตกลงและลดหนี้ค่าหัวของซาน ซานกับมาริตาไปเหลือเพียง 3,500 บาท

มาริตามีอาการท้องเสียอย่างรุนแรงจนต้องเข้าโรงพยาบาลแต่ก็หายทันวันนัด เราไปรับเธอแต่เช้า มาริตามีข้าวของกลับบ้านมากมาย เธอมีเสื้อผ้ากล่องโตไปฝากน้องสาวหลายคน ซื้อเสื้อผ้าและขนมไปฝากลูกคนเล็ก และซื้อเครื่องเล่นวิทยุและดิสก์ขนาดใหญ่ราคา 4,500 บาทไปให้แม่ตามสั่ง มาริตาเลือกที่จะนำเงินไปซื้อของฝากเหล่านี้แทนที่จะรับใช้หนี้ เพราะเธอคิดว่าตนคงจะทนทำงานได้เรื่อยๆ เมื่อมาทำงานใกล้บ้านขนาดนี้แล้ว มาริตาก็ตัดใจจะเอาของฝากแปลกๆ ไปฝากครอบครัวบ้าง

วันนั้น มาริตาน้ำตาไหลเมื่อขึ้นนั่งรถ ดูเธอดีใจและตื่นเต้นมาก เธอไม่ได้บอกเพื่อนที่ร้านเลยยกเว้นมีແກ້ບອາແອ เราไม่สามารถสื่อสารหรือให้คำปรึกษาเรื่องผลเลือดกับเธอได้ เพราะคิดว่าหากจะแจ้งผลโดยไม่มีการให้คำปรึกษาที่ดีก็อาจจะเป็นผลร้ายมากกว่าดี อีกทั้งมาริตาแทบไม่ได้เข้าร่วมโครงการให้คำปรึกษาของเราเลย เพราะเธอป่วยอยู่เกือบตลอด

ฝนตกหนักเมื่อมาริตามาถึงแม่สาย มอเตอร์ไซด์ฝั่งไทย 2 คันชนของเธออัดไปข้ามทางน้ำให้ในราคา 400 บาท ตัวเธอเองเรียกรถอีกคันฝ่าฝนกลับไปบ้าน และทิ้งที่อยู่ให้เราไว้ไปเยี่ยมหา

ปลายเดือนสิงหาคม 2539

18 วันต่อมา

เราได้พามีแอไปพบกับครอบครัวของมาริตาที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งในท่าชีเหล็ก ที่นั่นมีชาวพม่ามาสร้างบ้านอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก มีบ้านใหญ่บ้างแต่ก็ค่อนข้างทรุดโทรม บ้านของมาริตาเป็นเพิงไม้แคบๆ ที่นอนเบียดรวมกันหมด ไม่มีห้อง และไม่มีห้องน้ำ เหมือนกระท่อมชาวบ้านหรือกระท่อมชาวเขาเท่านั้น ทางเข้าหมู่บ้านเป็นดินโคลนเฉอะแฉะด้วยฝน มองรอบๆ คล้ายกับชุมชนแออัดของพม่านั่นเอง

เพิงไม้นี้คิดค่าเช่าเดือนละ 800 มีคนอยู่ 8 คน คือแม่มาริตา ซาน ซานและสามี ตัวมาริตาและลูกน้องสาวอีก 2 คนและสามีของน้องสาว ทั้งบ้านมีมาริตาและน้องสาวคนสุดท้ายอายุ 18 ปีออกไปทำงานแค่ 2 คน ซาน ซานท้องแก่มากแล้ว สามีของเธอเพิ่งออกจากคุกได้ 1 วันและยังไม่มีงานทำ น้องสาวคนต่อมาก็ไม่ได้ทำงานเพราะ‘แต่งงานแล้ว’ ส่วนสามีของน้องสาวนั้นมีอาชีพ‘เล่นไพ่’ นานๆ ก็ออกไปรับจ้างก่อสร้างบ้าง

ในตัวบ้านมีข้าวของกองระเกะระกะอยู่ มีเครื่องเล่นวิทยุที่มาริตาซื้อมา และกรอบรูปที่ได้ให้ไว้ตอนสัมภาษณ์โครงการให้คำปรึกษาซึ่งใส่รูปของมาริตาสมัยอยู่เชียงตุง วันนั้นลูกของเธอเล่นอยู่ในบ้านไม่ได้ไปโรงเรียนเพราะฝนตก แต่เริ่มไปเรียนมาปีกว่าได้แล้ว ซาน ซานบอกว่ามาริตารักและ ‘เลี้ยงลูกตามใจมาก’

ครอบครัวของมาริตาต้อนรับเราอย่างดี ซาน ซานบอกว่าเมื่อคลอดลูกแล้ว ก็คิดจะกลับไปอยู่มณฑลเย่กับพี่น้อง เธอตั้งใจจะไปคลอดลูกที่โรงพยาบาลแม่สาย เพราะคิดว่าดีกว่าโรงพยาบาลพม่ามาก แต่ก็ต้องไปฝากท้องที่โรงพยาบาลท่าชีเหล็กด้วย เพื่อให้มีบัตร และจะได้ไม่มีปัญหาเวลาแจ้งเกิดให้ได้รับสัญชาติพม่า

แม่ของมาริตาไม่ได้ทำงานอะไร มีแอกเคยนิททาว่าแม่ของมาริตา‘งก’มากและชอบขอเงินลูกสาวอยู่เสมอทำให้มาริตาต้องลำบากอยู่คนเดียว เมื่อส่งเงินให้ 2-3 พัน อีกไม่กี่วันก็ต้องส่งมาใหม่ทั้งที่ตอนนั้นอยู่คนเดียว

ซาน ซานก็บอกว่า แม่บ่นน้องสาวคนเล็กทุกวันให้ออกไปหางานทำ เพราะในบ้านไม่มีใครมีรายได้ น้องจึงต้องไปทำงานกับมาติดา

มาติดาพาไปทำงานของเธอ เธอเพิ่งทำงานได้เป็นวันที่ 4 ที่บาร์เบียร์เปิดใหม่ ตั้งแต่ กลับไป มาติดาบอกว่าตนหางานทำไม่ได้เลย และที่บ้านก็ไม่มีเงิน เมื่อคนที่บาร์เบียร์ไปหาคนทำงานแถวบ้าน เธอก็ตกลงมา เข้าใจว่าเจ้าของอาจตั้งใจมาติดต่อกับมาติดาเนื่องจากรู้ว่าเธอเคยทำงานนี้มาก่อน สองพี่น้องจะได้เงินเดือนจากการล้างถ้วยล้างชามและเสิร์ฟ 1,000 บาท ส่วนการออฟฟอกข้างนอกจะเป็นการต่อรองกับแขกเอง เจ้าของร้านบอกว่าถ้าออกไปในเวลางานก็ต้องเสียค่าเวลา แต่จะไม่ออกก็ไม่ได้บังคับ

มาติดาบอกกับบีแอมว่าเธอไม่ได้รับแขก ซึ่งก็น่าจะเป็นความจริง เพราะร้านเพิ่งเปิดได้แค่ 3 วัน และ 3 วันที่ผ่านมา เด็กในร้านก็มีหน้าที่เตรียมงานในตอนกลางวัน แต่สำหรับวันที่ไปนี้เป็นวันแรกที่ร้านจะเปิดราว 4 โมงเย็นและปิดตีสอง โดยมาติดาต้องนอนค้างในห้องพักแถบใกล้ๆ และกลับบ้านตอนเช้า

ความตั้งใจของมาติดาอาจไม่คิดจะทำงานแบบเดิม แต่ดูเหมือนเธอมีทางเลือกน้อยมาก จะมึงทำอะไรที่หาเงินมาพอค่าใช้จ่ายในบ้านซึ่งมีแต่คนว่างงาน พ่อของซาน ซานซึ่งเคยหาเลี้ยงครอบครัวก็เสียชีวิตแล้ว มาติดาบอกว่า ‘ลองทำดู 3 วัน ถ้าดีก็อยู่ ถ้าไม่ดีก็ไม่อยู่’ บีแอบอกว่า มาติดาคิดว่าที่นี่จะเป็นเหมือนร้านอาหารที่เธอเคยอยู่ด้วยกัน คือเด็กเสิร์ฟส่วนหนึ่งและเด็กออฟส่วนหนึ่ง เด็กเสิร์ฟนี้บางคนก็มาจากเด็กออฟแต่อยากเลิกรับแขก เพราะเบื่อหรือมีแฟน แต่มองในแง่ความเป็นจริง มีแเอก็รู้ว่าเพื่อนของเธอคงจะต้องกลับไปรับแขกอีกในเวลาไม่ช้า เพราะล้าพังเงินเดือนพี่น้อง 2,000 บาท คงไม่พอใช้ทั้ง 8 คนในบ้านแน่นอน และเมื่อมาทำที่แรกเจ้าของก็ได้ให้มาติดาเบิกไปล่วงหน้าแล้ว 5,000 บาท ซึ่งถ้าไม่รับแขกก็จะใช้หนี้ได้ยากมาก

มาติดาไม่รู้ว่าจะตัวเธอกำลังป่วย และเราก็ไม่มีโอกาสได้อยู่ตามล้าพังกับเธอเลย เจ้าหน้าที่พม่าได้กั้นไม่ให้เราเข้าไปในเขตบ้านของเธออีกโดยไม่แจ้งเหตุผล

รอยยิ้มที่มาติดามีให้แก่เราก่อนจากกันนั้น เป็นความบริสุทธิ์ใจที่สุจริตที่สุดของผู้หญิงคนหนึ่ง ซึ่งเกิดมาเพื่อเป็นผู้ถูกกระทำมาตลอดชีวิต เธอกำลังทำงานเลี้ยงดูคนทั้งบ้านซึ่งยังแข็งแรงและสุขภาพดี และเธอก็ทำมันด้วยความเต็มใจ

ธันวาคม 2539

3 เดือนกว่าต่อมา

มาติดาโทรศัพท์มาหาอาแเอที่ร้านอาหารเก่า และบ่นว่าไม่อยากทำงานขายตัวอีกต่อไปแล้ว แต่เธอกำลังจะเดินทางไปมาเลเซีย ซึ่งอยู่ที่ใดก็ไม่รู้ สามคนที่เคยขายเธอกลับมาอีกครั้งและติดต่องานให้ครอบครัวของเธอได้รับเงินก้อนใหญ่ และแม่ก็บอกว่าจะคอยดูแลลูกของเธอให้ได้เรียนหนังสือสูงด้วยเงินมหาศาลนี้

มาติดาบอกว่าเธอคงจะคิดถึงลูกมาก แต่เพื่อให้ลูกได้เรียนหนังสือ และเพื่อให้แม่ได้อยู่สุขสบาย เธอก็จะไปมาเลเซีย ... ที่นั่นทำงานได้เงินดี ไม่นานฉันก็คงใช้หนี้และกลับบ้านได้.

(5) เรื่องของมีแอ

ผู้หญิงชาวอาข่าวัย 18 ปี จากเขตชนบทเชียงตุง รัฐฉาน ประเทศพม่า หญิงบริการร้านอาหารชอง จังหวัดภาคกลาง

มีแอเป็นเด็กสาวชาวโลยหมีอาข่า (อาข่าหมวกแบน) ตัวเล็ก หน้าตาน่ารัก เธอมีบุคลิกเป็นเด็กๆ น่าเอ็นดู เมื่อยิ้มจะแลเห็นเขี้ยวทั้งสองข้าง ครอบครัวของมีแอย้ายจากดอยสูงลงมาอยู่ในเขตตลาดเล็กๆ ของหมู่บ้านที่มีชาวอาข่า จีนฮ่อ และไทยใหญ่อยู่ร่วมกัน เธอไม่มีไร่นาเป็นของตัวเอง ทุกคนในบ้านได้แต่รับจ้างไปเรื่อยๆ มีแอบอกว่า อาข่าบ้านล่างอย่างเธอไม่สามารถจะทำการฝีมือหรือทำอะไรได้เหมือนกับอาแอ เพื่อนซึ่งบ้านอยู่บนดอย

เมื่อมกราคม 2539 มีแอเพิ่งเดินทางมายังร้านอาหารชองแห่งนี้กับอาแอและอาซูซึ่งเป็นเพื่อนชาวอาข่า อาชุนั้นอยู่ในเมืองไทยนานแล้วและดูเรียบเฉย แต่มีแอกับอาแอกำลังอยู่ในสภาพเสียขวัญ เมื่อพูดคุยกะไรก็จะน้ำตาไหลได้ง่ายๆ พวกเธอเพิ่งหนีมาจากชองที่เชียงใหม่และอยากกลับบ้าน มีแอบอกว่า เธอไม่ต้องการทำอาชีพนี้ หากมีเงินค่ารถเมื่อไร จะกลับไปและไม่กลับมาเมืองไทยอีก

พ่อของมีแอเป็นคนตองจี มาแต่งงานกับแม่ที่เชียงตุง พี่ชายต่างแม่ของเธอแต่งงานแล้ว เธอ มีพี่สาว 1 คน และน้องชายอีก 3 คน พี่ชายของเธอเคยหนีเมียไปทำงานที่แม่สาย เมื่อแม่ไปตามก็ไม่ยอมกลับ เธอไม่ชอบพี่ชายคนนี้นัก เพราะแม่จะเรียนหนังสือจนจบถึงชั้น 8 ก็กินเหล้าเก่งและไม่เคยให้เงินทางบ้าน อย่างไรก็ตามชีวิตของมีแอที่ผกผันจนต้องมาอยู่ในสถานบริการแสนไกลจากบ้านเกิด ก็เป็นเพราะเธอหลงเชื่อคำพี่ชายคนนี้อย่าง

แม่เสียชีวิตเมื่อมีแออายุ 13 และกำลังเรียนหนังสืออยู่ชั้น 5 เธอจึงออกมาช่วยดูแลบ้านและหางานรับจ้างทำเรื่อยไป มีแอเคยเป็นลูกจ้างร้านขายของได้เงินเดือน 800 จ๊ิต แต่ก็เลิกทำเมื่อถูกเจ้าของร้านดูเธอเคยรับจ้างปักผ้า แต่ก็เชื่อว่าตนฝีมือไม่ดีเท่าพี่สาวหรือเพื่อนๆ ดูเหมือนมีแอจะยังเป็นเด็กรักสนุกอยู่ เธอชอบหนีงานไปดูโทรทัศน์ที่ร้านค้าในตลาดใหญ่ ซึ่งต้องเดินไปจากบ้านราวครึ่งชั่วโมง แต่มีแอกลับไม่มีเพื่อนเยาะนัก เธอไม่ชอบคุยกับคนแปลกหน้า และไม่ชอบผู้ชาย เมื่อมีคนจีนฮ่อมาขอบพอและเยี้ยมเยียนถึงบ้าน มีแอก็ไม่กล้าพูดด้วย กระทั่งอายุได้ 15 ปี มีแอก็ยังคงทำงานและเที่ยวเล่นไปเรื่อยๆ วันหนึ่งเธอไปนั่งปักผ้าอยู่บ้านเพื่อน ซึ่งมีอาแอและสาวจีนฮ่อทำงานอยู่ หญิงชาวจีนได้พูดถึงเรื่องการไปทำงานเมืองไทยด้วยกันและอาแอซึ่งขณะนั้นยังไม่สนิทกันมากนักก็ชวนให้มีแอไปด้วย เมืองไทยในสายตาของเด็กสาวคือเมืองไนฝัน มีแต่ความสนุกสนาน มีงานให้เลือกทำมากมายและจะได้เงินมาซื้อเสื้อผ้าสวยๆ ใส่ แม้แต่ลูกสาวของผู้ใหญ่บ้านที่จบการศึกษาระดับ High School ก็ยังไปทำงานเมืองไทยเช่นกัน

พ่อของมีแอไม่อนุญาตให้เธอไปเพราะกลัวว่าจะต้องไปขายตัวเหมือนคนอื่นๆ พี่สาวก็พยายามบอกว่าการไปทำงานร้านอาหารนั้นไม่ใช่ร้านอาหารจริงๆ แต่เป็นงานขายตัว เด็กสาวไม่ค่อยเชื่อนัก เธอมั่นใจแต่ว่าตนจะไม่ไปเป็นผู้หญิงไม่ดี มีแอไม่รู้ลึกซึ้งว่างานขายตัวนั้นทำกันอย่างไร เธอเคยได้ยินว่าที่เวียงเชียงตุงมีผู้หญิงขายตัว แต่ก็ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไรเพราะไม่เคยไปเวียงเลย เธอไม่เคยมีประสบการณ์ทางเพศและไม่เคยมีแฟน ในที่สุดมีแอก็ตัดสินใจไปกับอาแอและคนจีน รถที่เหมาไปทำซีเหล็ก 2,000 จ๊ิตโง่งส่งเธอลงกลางทาง เด็กสาวจึงต้องกลับบ้านด้วย

เงินที่เหลือ และถูกพ่อเขียนติดอย่างรุนแรง มีแอจึงขอให้พี่ชายช่วยพามาส่ง และเขาก็พาผู้หญิงทั้งสามนั่งรถถึง 2 วันมายังท่าขี้เหล็ก โดยบอกว่าค่ารถตกเป็นเงินคนละ 10,000 จ๊ต

หญิงสาวทั้งสามต้องพักอยู่ที่บ้านไม้หลังใหญ่ของเจ้าของรถเป็นเวลา 10 กว่าวันเพื่อรอหางาน ผู้หญิงคนหนึ่งถูกส่งไปที่อื่นก่อน และในที่สุด เจ้าของบ้านก็พาเธอกับอาแอไปทำงานร้านอาหารเล็กๆ แถบแม่สาย โดยให้เดือนละ 600 บาท ทั้งคู่ทำงานอยู่ 2-3 เดือนก็พบว่าค่าใช้จ่ายที่เมืองไทยสูงมากและไม่มีทางจะใช้หนี้ค่าเดินทางจากเชียงตุงได้ พี่ชายของมีแอมาชักชวนให้ไปอยู่ร้านอาหารที่จะหาเงินได้เยอะๆ โดยบอกว่าหากไม่ยอมขายตัวก็ไม่มีใครบังคับ มีแอคิดอยู่สักพักก็ตกลงใจ เธอหวังว่าหากได้เงินเยอะๆ ก็จะกลับเอาไปให้พ่อที่บ้านดู มีแอและอาแอถูกนำมาส่งที่ช่องตรงเชียงใหม่ เจ้าของช่องบอกว่าเขาได้จ่ายค่าเดินทางโดยให้พี่ชายของเธอเบิกเงินไปล่วงหน้าแล้ว มีแอต้องทำงานใช้หนี้ ถ้าหนี้หมดจึงจะได้ส่วนแบ่งซึ่งไม่ได้ตกลงเงื่อนไขไว้ ขณะนั้นมีเพื่อนพูดภาษาไทยแทบไม่ได้เลย เธอรู้แต่ว่าพี่ชายของเธอหลอกเธอกับอาเอามาขายและทิ้งท้ายไป

มีแอได้เปิดบริษัทโดยที่ 'ไม่รู้ว่าเขาทำกันยังไง' เธอเจ็บมากและเป็นไข้ไป 8 วัน มีแอไม่เคยเห็นตัวเงิน เพราะเจ้าของบอกว่าหักหนี้ไปหมดแล้ว เขาให้เธอพักในห้องใหญ่มีห้องน้ำในตัว กำหนดค่าตัว 200 บาท และจัดเป็นเด็กพิเศษเพราะอายุน้อยและหน้าตาน่ารัก ส่วนอาแอนั้นได้อยู่ห้องธรรมดา พวกเขาได้รับแขกวันละ 7-8 คน บางครั้งจะมีฝรั่งเหมาไปวันละ 1,000 บาท มีแอบอกว่าฝรั่งมักจะใจดี บางทีก็เอาไปไว้ที่บ้านและไม่ทำอะไร ให้เงินไว้เที่ยวซื้อของ ตกเย็นจึงจะมาหา นอกจากนี้แขกของมีแอยังเป็นนักศึกษา คนไทยใหญ่ และคนพม่าด้วย

ทุก 2 สัปดาห์มีแอจะถูกพาไปตรวจสุขภาพ เธอเคยเป็นหนองในและเริ่มบอຍๆ เมื่ออยู่ที่เชียงตุงมีแอไม่เคยได้ยินเรื่องโรคเอดส์หรือถุงยางอนามัยมาก่อน และที่ช่องนั้นก็บอกให้รู้เพียงว่าเอดส์เป็นโรคที่น่ากลัวและต้องระวัง แต่ผู้หญิงส่วนใหญ่ก็จะใช้ถุงยางเมื่อแขกต้องการเท่านั้น มีแอใช้น้ำยาที่เพื่อนแนะนำไว้ล้างช่องคลอดหลังจากการรับแขก โดยเชื่อว่าเป็นการป้องกันโรค

ความสุขใจของมีแอ คือการได้ไปเดินซื้อของสวยๆ งามๆ กับเพื่อนบ้าง บางคราวเธอก็ถูกตำรวจขอตรวจบัตรและรีดไถเงิน มีแอเคยถูกตำรวจจับที่ช่องกับเพื่อนอีก 3-4 คน และติดคุกอยู่ 2-3 วันเจ้าของจึงไปไถ่ออก มีอยู่ครั้งหนึ่งที่เธอออกพอกไปกับแขก ในขณะที่ตำรวจเข้ากวาดช่องจนเจ้าของต้องพักกิจการชั่วคราว เขาจึงส่งเธอไปอยู่ที่ช่องเล็กๆ แห่งหนึ่งที่ 'บ้านนอก' เชียงใหม่เป็นเวลา 2 เดือนจึงได้รับกลับมา

ผ่านไป 1 ปี มีแอยังไม่เคยได้รับเงินค่าชั่วโมงเลย เธอจะได้ใช้จ่ายจากทิปของแขกหรือ เบิกได้ครั้งละ 2-300 บาทเท่านั้น พี่ชายของเธอเคยมาขอเงินอีก 10,000 บาทโดยบอกว่าจะเอาไปให้พ่อ แม้จะไม่เชื่อและคิดว่าเขาคงเอาไปกินเหล้าหมด เธอก็ยังให้เงินที่มีติดตัวอยู่ไป 4-500 บาท อย่างไรก็ตาม มีแอหวังว่าพี่ชายคงไม่น่าจะเบิกจากเจ้าของช่องให้เธอเป็นหนี้ได้อีก

มีแอไม่เคยเห็นใครใช้หนี้ได้หมด เจ้าของช่องบอกแต่ว่า เขาต้องจ่ายค่าตำรวจ ค่าน้ำไฟ และอาหารให้พวกเขา มีแอไม่รู้จะเชื่อดีหรือไม่เพราะไม่เคยไปทำงานที่อื่นมาก่อน เธอคิดว่าอาชีพนี้เหนื่อย น่ากลัวและไม่ได้เงินดีอย่างที่ใครพูดกัน เพื่อนบางคนบอกว่า ทำงานแบบนี้อาจมีผู้ชายใจดีเลี้ยงดูให้อยู่เมืองไทยต่อไป แต่ยังมีอยู่นาน เธอก็ยังคิดว่าเป็นไปไม่ได้ ไม่มีใครจะมาจริงจังกับผู้หญิงบริการ มีแอไม่เคยรักใคร และจนบัดนี้ไม่เคยมีแฟนเหมือนเพื่อนๆ เธอเริ่มร้องไห้คิดถึงบ้าน...

ปลายปี 2538 ตำรวจบุกช่องอีกครั้งและจับพวกเธอเข้าคุก มีแอกลัวมากและร้องไห้เกือบทุกวัน หลังจากผ่านไป 28 วัน เจ้าของก็มารับและบอกว่าเธอต้องเป็นหนี้ค่าไถ่ตัวอีก 2000 บาท มีแอปปรึกษากับอาแอและอาซู เพื่อนชาวอาข่าว่า ถ้าอยู่ที่นั่นต่อไปก็ไม่มีทางใช้หนี้และไม่มีทางจะกลับบ้านได้ หญิงสาวทั้งสามตกลงกันว่าจะหนีคืนนั้น พวกเธอทำงานตามปกติและแอบมุดเป็นหนี้ออกมาในราวตี 4 มีแอมี่กระเป๋ากับใบเดียว และทิ้งเสื้อผ้าส่วนใหญ่ไว้ที่นั่น อาซูซึ่งเคยมาทำงานเมืองไทยมาก่อน ได้พาเพื่อนนั่งรถมาถึงลำปาง และโทรศัพท์ไปหานายหน้า ซึ่งได้เบอร์มาจากผู้หญิงช่องอื่นที่ติดคุกด้วยกัน อาซูบอกว่า ให้นายหน้าพาไปที่ใดก็ได้ ที่ทำงานแล้วจะได้เงิน

เจ้าของร้านอาหารช่องแห่งนี้ จ่ายค่ารถให้เธอ 4,000 บาท และให้เบิกไปซื้อของใช้ต่างๆ ได้คนละ 5,000 บาท มีแอมี่ไม่เคยจดหนี้ของตัวเอง แต่ก็สามารถใช้หนี้ได้หมดในเวลาไม่นานนัก เธอบอกว่าเจ้าของร้านนี้ไม่โกง เงินเด็กและใจดี เขาเชื่อว่าถ้าใครไม่ใส่ถุงยางอนามัยจะถูกปรับ 5,000 บาท ซึ่งเธอก็คิดว่าดีเพราะกลัวติดโรคเอดส์มาก มีแอมี่กังวลอยู่เสมอว่าตัวเองจะติดเชื้อแล้วจากเชียงใหม่ แต่เจ้าหน้าที่คลินิกคุมโรคก็ไม่ยอมบอกผลเลือดแก่เธอ

ตลอดระยะเวลาที่ร้านอาหารแห่งนี้ มีแอมี่ไม่เคยเป็นกามโรคเลย เธอใช้ถุงยางอนามัยเป็นการคุมกำเนิดเพียงวิธีเดียวและก็ไม่เคยพลาด มีแอมี่ไม่กินยามี้า ไม่สูบบุหรี่ และไม่กินเหล้า เธอซื้อเทปเพลงฮิตจำนวนมาก และติดละครโทรทัศน์ที่มีดาราวัยรุ่นแสดงนำ มีแอมี่ชอบวิ่งแข่งเหมือนกัน ถ้าเต้าออกทีวีนี้ไม่รับแขกดีกว่า เงินไม่ยอกได้ แขกเรียกไปมีแอมี่แอมี่ๆ เขาคำเอา.. มีแอมี่แกลังฟุ้งซ่านเห็นว่าแขกวิ่งไม่ใส่ถุงยางอนามัย

ในที่สุด มีแอมี่ก็ได้ทราบผลเลือดและรับการให้คำปรึกษาจากเรา เธอดีใจมากที่ยังปลอดภัยอยู่และอยากกลับบ้านโดยเร็ว แม้ว่าหากกลับขณะนี้จะต้องจ่ายค่านายหน้าคืนให้เจ้าของร้าน 4,000 บาทเพราะยังอยู่ไม่ครบปีก็ตาม แต่เดิมเธอตั้งใจจะกลับกับมาธิดา เพราะอาแอ'ยังเอาแน่ไม่ได้' แต่แล้วมาธิดาซึ่งป่วยเป็นโรคเอดส์ในระยะออกอาการ ซึ่งได้รับการช่วยเหลือให้กลับไปก่อนเมื่อต้นเดือนสิงหาคม

เมื่อเราชวนมีแอมี่ไปแม่สาย เธอตอบตกลงทันทีโดยไม่ลังเล เธอบอกว่าตนไม่ต้องการทำงานนี้อีกต่อไปแล้ว เธออยากให้เราส่งถึงเชียงตุงด้วย 'มีแอมี่จะไม่กลับมาอีกแล้ว ไม่ว่าจะทำงานอะไร ก็อยู่ไม่สนุกทั้งนั้น' มีแอมี่เตรียมเก็บข้าวของไว้เรียบร้อยแล้วก่อนเวลานัดหมายหลายวัน อาแอเริ่มใจหายและอยากกลับบ้านด้วยแต่ก็ยังไม่มียัง มีแอมี่อยากรอเพื่อนแต่ก็กลัวว่าอาแอจะใจอ่อนและเก็บเงินไม่ได้เสียที เธอมีความผูกพันกับอาแอมากเพราะระหกระเหินด้วยกันมาตลอด 'อยู่ด้วยกัน ก็ชอบซื้อของมาทำกับข้าวแบบทางบ้านกิน กินแล้วก็คิดถึงบ้าน ถ้าไม่อยู่แล้ว อาแอจะไปกินขนมกับใคร' เข้า 31 สิงหาคม มีแอมี่แต่งตัวสวยมานั่งคอย อาแอ'นั่งกระโຈມออกมาช่วยขนของให้เพื่อน อาซูเองก็ตื่นแต่เช้าออกมาส่งด้วยเหมือนกัน ดูท่าทางอาแอจะอยากกลับบ้านด้วยมากๆ เธอมีท่าทางหงอยไปอย่างเห็นได้ชัด เด็กสาวบอกว่า เธอต้องหาเงินอีกจำนวนหนึ่งเป็นค่ารถและเอาไปให้น้องที่บ้าน หากหายจากบ้านมานานขนาดนี้ จะไม่มีอะไรติดมือกลับไปเลยไม่ได้

8 เดือนที่แล้วมีแอมี่บอกว่าเธอจะต้องกลับบ้านให้เร็วที่สุด และเธอก็ทำได้จริงๆ เจ้าของร้าน มาเคลียร์บัญชีให้เธอแต่เช้า เมื่อหักค่านายหน้า 4,000 บาทแล้ว ก็ยังมีเงินเหลือกลับบ้านอีก 6,500 บาท ประโยคสุดท้ายที่เธอพูดกับอาแอเป็นภาษาอาข่าก่อนก้าวขึ้นรถก็คือ 'มีแอมี่ไปรอที่บ้านก่อนนะ...'

การเดินทางของมีแอ

ฝนตกตลอดทางเมื่อเข้าภาคเหนือ มีแอบอกว่า เมื่อเธอจากเชียงตุงมา ฝนก็ตก จะกลับบ้านฝนก็ตกอีกแล้ว เรานอนค้างเชียงราย 1 คืน เท่าที่ได้ใกล้ชิด มีแอบริบทตัวเข้ากับเมืองไทยและสังคมไทยได้ดีมาก เธอจะสังเกตสิ่งต่างๆ เยียบๆ คอยทำตาม แล้วค่อยแอบไถ่ถามทีหลัง เธอนอนคุยถึงเรื่องราวที่เชียงใหม่และเพื่อนๆที่ร้านให้ฟังจนหลับไป 'สงสัยใคร่คนที่ทำงานไปจนแก่เนะ เขาก็เหนื่อยลงเรื่อยๆ ถ้าอีกหน่อยไม่มีใครเอาแล้วจะไปทำอะไร' นอกจากนี้เธอยังสนใจซักถามเรื่องของหญิงบริการที่อื่นว่ามีใครมีเรื่องราวคล้ายคลึงกับเธอหรือไม่ มีคนมาจากเชียงตุง หรือเป็นชาวอาข่าเยอหรือไม่

มีแอมือเหมือนเด็กๆ ที่กำลังร่ำเรียน เธอเอาเลื้อยผ้ามาให้เลือกว่าควรจะใช้ชุดไหน และพูดคุยถึงชีวิตที่บ้านอย่างเป็นสุข เมื่ออยู่ต่อหน้าคนที่ไม่คุ้นเคย มีแอมักจะเงียบและใช้เวลามากกว่าจะยอมพูดด้วยได้ เธอไม่ค่อยอยากเจอคนแปลกหน้าถ้าไม่จำเป็น และไม่กล้าไปไหนคนเดียว อย่างไรก็ตามอาแอและอาซุก็เกลี้ยกล่อมให้เธอมั่นใจพอจะกลับเชียงตุงคนเดียวได้ มีแอดังใจว่าเธอจะไปหาญาติที่ท่าช้างเหล็กเพื่อให้ช่วยไปส่งให้

เราได้ติดต่อนายแพทย์ชาวพม่าแถบชายแดนให้ช่วยดูแลเรื่องการเดินทางของมีแอ และได้รับข้อมูลว่าปัจจุบันทางการพม่าเข้มงวดขึ้นมากกับผู้หญิงที่จะเดินทางกลับ มีแอไม่มีบัตรประชาชนพม่าเพราะเดินทางมาเมื่ออายุน้อยมาก เธอได้รับคำแนะนำให้แต่งตัวนุ่งโสร่งธรรมดา เพื่อไม่ให้เป็นที่สังเกตว่าเป็นคนมาทำงานอาชีพนี้นที่เมืองไทย นายแพทย์พม่าได้แนะนำว่า เขาอาจจะไปทำเรื่องให้ว่าบัตรประจำตัวของเธอหายและขอใบอนุญาตกลับหรือไม่ก็ไปติดต่อรถที่ทำงานรับส่งแบบนี้โดยเฉพาะ แต่มีแอคิดว่าเธออยากปรึกษามาธิมากกว่า 'ถ้าเจอมาธิมาก็ไม่มีปัญหาแล้ว ไม่ต้องห่วงมีแอแล้ว'

อย่างไรก็ตาม การตามหาตัวมาธิในท่าช้างเหล็กเป็นไปได้ยากมาก เพราะมีแอจำที่อยู่มาธิไม่ได้แน่นอนและลืมสมุดที่จดไว้มาด้วย เมื่อเธอคิดว่าน่าจะเป็นบ้านสันทรายซึ่งอยู่ไม่ไกลมากนัก เราก็ได้ไปวนเวียนถามหาจนทั่ว แต่ก็ไม่พบ มีแอมองหาเพื่อนในตลาด และให้คนที่คลินิกแพทย์พม่าช่วยตามถามให้ แต่ก็ไม่เป็นผล เธอเกรงใจและขอว่าจะนั่งมอเตอร์ไซด์รับจ้างไปหาเอง แต่เราก็ตกลงกันว่าจะอยู่ช่วยจนถึงที่สุด

ท่าช้างเหล็กเจริญขึ้นมากนับจาก 2 ปีก่อนที่มีแอเคยมา มอเตอร์ไซด์รับจ้างชาวไทยใหญ่และไทยลื้อต่างบอกว่า บ้านสันทรายจะไม่มีคนพม่าอาศัยอยู่ และมีแต่บ้านใหญ่ฐานะดีทั้งนั้น ตามความเข้าใจของเราก็คือ ชาวพม่าน่าจะอาศัยอยู่ด้วยกันโดยแยกตัวจากหมู่บ้านไทยใหญ่ชัดเจน จึงให้มอเตอร์ไซด์ชาวพม่า ซึ่งพูดภาษาไทยได้ค่อนข้างดี ชวนำทางไปตามหมู่บ้านต่างๆ เด็กหนุ่มคนนี้เรียนหนังสือ แล้วถึงชั้น 9 และมอเตอร์ไซด์คันนี้ ก็ซื้อได้ด้วยเงินที่เก็บสะสมมาจากการทำงานที่กรุงเทพฯ

พวกเราแวะเวียนไปหลายแห่งในท่าช้างเหล็ก เพื่อถามหาผู้หญิงที่ชื่อ 'มาธิ' ที่เคยไปทำงานกรุงเทพฯ มีแม่ชื่อมีมิลาย และน้องสาวชื่อซาน ซานกำลังท้องแก่' ตลอดบ่ายวันนั้น เราเหนื่อยและเกือบจะสิ้นหวัง แต่เมื่อเห็นความร้อใจของมีแอก็คิดว่าต้องพยายามต่อไป ที่หมู่บ้านชาวพม่าแห่งหนึ่ง มีแอเดินผ่านไปถึงบ้านไม้ใหญ่โต 2 ชั้นและหยุดชะงัก เธอบอกว่าบ้านนี้เอง ที่เธอถูกพามาอยู่ก่อนที่จะเข้าไปทำงานที่แม่สาย เธอรู้แล้วว่าคนเจ้าของรถคงหลอกลวงเธอ

ตกเย็น เราไปที่หมู่บ้านสุดท้ายที่ตั้งใจไว้ หากไม่พบมาริดา ก็คงต้องช่วยกันหาทางให้มีแอกกลับบ้านให้ได้ และที่นี้เอง ที่เด็กผู้หญิงตัวเล็กๆ คนหนึ่งก็บอกว่า เธอจะพาไปหาบ้านของมาริดา ที่มีน้องสาวชื่อชาน ชาน และแม่ชื่อมิมิลา.. ขณะนั้น มาริดาออกไปทำงาน แต่ชาน ชาน น้องสาวของมาริดาซึ่งเคยทำงานที่เดียวกันกับมีแอก และนางมิมิลาอยู่เป็นแม่ รับปากว่าจะเป็นธุระจัดการส่งมีแอกให้ถึงบ้าน วันนั้นมีแอกกลับไปนอนค้างกับเราอีก เธอว่า เร่งและตื่นเต้นมาก เผื่ออธิบายเส้นทางไปหมู่บ้านของตนอย่างตั้งอกตั้งใจ และจดซื้อญาติพี่น้องไว้ให้ไปถามหาได้ ดูเหมือนเธอจะหวังให้พวกเราไปเยี่ยมเธอได้จริงๆ เพราะเธอไม่คิดว่าจะมาหาเราที่เมืองไทยอีกแล้ว

เช้าวันรุ่งขึ้น เราก็ได้พบความจริงว่ามาริดาและน้องสาววัย 18 ได้ไปทำงานอยู่ที่บาร์เบียร์ในแม่สาย เมื่อแรกมีแอกไม่รู้ว่ร้านอาหารที่เพื่อนทำงานอยู่นั้นคืออะไร แต่เมื่อเห็นว่ามีผู้หญิงสาวอยู่เยอะก็เริ่มแน่ใจ มีแอกเร่งรีบไปและดูคิดมาก เธอบอกว่า 'แม่มาริดาไม่ยอมทำงานอะไรเลย สงสารมาริดา มีแอกจะชวนมาริดาไปหาพ่อที่ เชียงตุง'

เราลาจากมีแอกค่อนข้างกระหันทัน เพราะเมื่อจะนำรถไปส่งเธอกับมาริดาที่บ้าน ทางเจ้าหน้าที่พม่าก็กั้นไม่ให้เข้าไปอีกโดยไม่บอกเหตุผล เราอดเป็นห่วงมีแอกไม่ได้ เพราะเธอมีข้าวของมากมายและดูเหมือนญาติพี่น้องของมาริดาที่อาจจะไม่ค่อยซื่อหน้า อย่างไรก็ตาม มีแอกเข้าใจดีว่าเธอไม่ควรเปิดเผยว่ามีเงินติดตัวมาเท่าไร เธอสัญญาว่า หากผ่านไป 2 วันแล้วยังไม่ได้กลับบ้านก็จะติดต่อเราทันที

จนบัดนี้ เรายังคงคิดถึงมีแอก เธอคือเด็กสาวชาวอาข่า ผู้ซึ่งชะตาชีวิตลากให้ต้องมาระเหินอยู่เมืองไทยเป็นเวลานาน แต่ความอ่อนเยาว์ของเธอก็ยังไม่ได้สูญสิ้นไป ในอาชีพที่ต้องใช้ความเป็นผู้หญิงแลกกับเงิน เธอยังคงเหมือนเด็กตัวเล็กๆ ที่ยังมีความหวังและความฝัน

หลังจากวันนั้นมีแอกไม่ได้ติดต่อมา เราก็ได้แต่หวังเพียงว่า เธอคงจะถึงบ้านเรียบร้อยแล้วปลอดภัยและคงจะไม่มีเหตุการณ์ใดชักพาให้เธอพลัดหลงมาถึงเมืองไทยอีก

บันทึกเมื่อมกราคม 2540

7 เดือนต่อมา (เมษายน 2540)

มีแอกได้โทรศัพท์มาจากแม่สายและแจ้งว่าเธอสบายดี ขณะนี้เธอมาเที่ยวซื้อของเพื่อกลับไปขายที่บ้าน และไม่มีความคิดที่จะมาทำงานเมืองไทยอีก

ตุลาคม 2541

ผู้เขียนทั้งสองขึ้นไปประชุมที่แม่สาย และข้ามไปทำซีเหล็กเพื่อเยี่ยมเยียนกลุ่มผู้หญิงที่เดินทางกลับมาอยู่บ้าน คนหนึ่งในจำนวนนี้ช่วยแม่ขายกล้วยเตี๋ยไทยใหญ่ ณ จุดนี้ เราพบกับผู้หญิงที่รู้จักหลายคน คนหนึ่งบอกว่า ขณะนี้มีแอกมาทำงานที่ท่าซีเหล็ก และพาเราไปพบมีแอกในห้องเช่าเล็กๆ ที่อยู่คู่กับเพื่อน 2 คน มีแอกเล่าว่าต้องกลับมาทำงานท่า เพราะที่บ้านไม่มีอะไรจะให้ทำเลย มีแอกทำงานเป็นสาวเสิร์ฟที่ร้านอาหารแห่งหนึ่งที่ผู้หญิงออฟไปกับแขกได้ มีแอกว่าตัวเองทำงานอย่างเดียวไม่รับแขก และบอกว่าอยากไปกรุงเทพฯทำงานท่าอีก ในที่สุดเธอก็ลงมากรุงเทพฯ เธอก็รีบกลับไปทำงานที่ร้านเดิมอีก แต่สุดท้ายเธอเปลี่ยนใจเลือกทำงานบ้านแทน ปัจจุบันเธอทำงานเป็นคนรับใช้ในบ้านที่มีเพื่อนช่วยหาให้

(6) เรื่องของป้านิก

เจ้าของร้านอาหารกึ่งชอง จังหวัดภาคกลาง

ป้านิกเป็นคนจีนในวัยราวต้น 40 อาชีพดั้งเดิมสมัยยังหนุ่ม คือขับรถสองแถวที่กรุงเทพฯ เจ้าตัวเป็นเจ้าของสถานบริการที่ให้ความร่วมมือกับฝ่ายสาธารณสุขและงานวิจัยเป็นอย่างดี 'ผมไม่มีอะไรต้องปิดบังแล้ว ทุกวันนี้ผมถือว่าผมทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ เราไม่ได้เอาเปรียบเด็ก ถึงจะทำงานแบบนี้ก็ไม่ได้กดขี่เด็ก เขาหาเงินด้วยความเต็มใจ และก็ได้เงินกลับไปตั้งตัว คนที่เขาไม่เต็มใจคุยก็คือคนที่ไม่อยากจะมาเปิดเผยความชั่วตัวเอง พูดอะไรก็ไม่สบายใจเหมือนมีชนกติดหลัง..'

เรื่องเริ่มมาเมื่อปี 2518 เมียน้อยของพี่ชายป้า หรือพี่สะไภ้ ซึ่งเป็นหมอนวดชาวเชียงใหม่ ต้องการจะเปิดชองของตนเอง จึงได้ขึ้นไปหาเด็กทางเหนือ พอถึงขณะนั้นตัวป้ามีเพื่อนเป็นตำรวจในจังหวัดแถบดังกล่าว ก็ได้มีส่วนช่วยติดต่อดำเนินความสะดวกให้ ชองแห่งนี้เปิดที่สวนมะลิ แต่อยู่มาไม่นานก็มีปัญหากับผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น ป้าซึ่งขับรถสามล้ออยู่ต้องมาช่วยดูแล อย่างไรก็ดี ทางพี่สะไภ้และป้าก็สู้สถานการณ์ไม่ไหว เมื่อมีคนรู้จักแนะนำว่าน่าจะไปเปิดที่นอกเมืองเพราะมีพวกพ้องอยู่ จึงตกลงใจไป

ป้าช่วยดูแลชองเป็นเวลาราว 4 ปี จนกระทั่งพี่สะไภ้เลิกกับพี่ชายและปิดกิจการ ป้าไม่ได้เล่าละเอียดว่าหลังจากนั้นตนทำงานอะไรบ้าง บอกแต่ว่าเป็นอะไรก็อกๆ แก็กๆ' คำขายรับจ้างไปเรื่อย จนในที่สุดก็คิดว่า น่าจะเปิดกิจการประเภทนี้เองดูสักที เนื่องจากเห็นช่องทางและต้องการตั้งตัว เพื่อนคนหนึ่งซึ่งเป็นลูกของเจ้าของชอง ก็แนะนำว่ามีร้านอาหารชองจะแข่งกิจการ เมื่อมาดูสถานที่แล้ว ป้าก็ตกลงใจซื้อไว้

ร้านอาหารแห่งนี้เปิดมาได้ 12 ปีแล้ว มีผู้หญิงประมาณ 17-22 คนตามจำนวนห้อง 4 ปีที่ผ่านมาเริ่มใช้เด็กต่างชาติ จนปัจจุบันแทบจะไม่มีผู้หญิงไทยในร้านเลย ราคาตัวเด็กคิดชั่วโมงราว 200 บาทและค้างคืน 500 บาท โดยแบ่งครึ่งระหว่างเจ้าของกับเด็ก ป้าจะพยายามมาดูกิจการทุกวัน และประชุมเด็กเดือนละครั้ง

มาระยะ 3 ปีหลังนี้ ป้าได้เริ่มหันไปหาธุรกิจอื่นเพื่อหวังให้เลี้ยงตัวได้ โดยตั้งใจจะขายร้านในราคา 2 ล้านบาท รวมอุปกรณ์และเด็กทำงาน ซึ่งหมายความว่าเจ้าของใหม่จะไม่ต้องไปเสียค่านายหน้าหรือหาเด็กอีก แต่ก็ยังไม่มีการตกลงกันได้ สาเหตุที่ตั้งใจจะขายนั้นก็คือ 'แต่แรกผมก็ตั้งใจว่าจะทำงานนี้สักพัก ให้ตั้งตัวเลี้ยงครอบครัวได้ ไม่ได้จะคิดยึดเป็นอาชีพไปตลอดชีวิต ยิ่งพอเรามีลูกสาวก็ยิ่งคิดมาก ไม่อยากให้ลูกโตมาในสภาพแวดล้อมอย่างนี้ ไม่อยากให้เขารู้ว่าพ่อทำงานอะไร โตขึ้นจะมีปมด้อย เผลอๆ ก็เสียคนได้ง่าย เมื่อก่อนผมต้องพักอยู่ในร้าน เด็กเห็นอะไรต่อมิอะไรมันแย่ ถ้าผมขายตอนนี้ เลิกตอนนี้ เขาก็คงไม่รู้ว่ามีผมทำอะไร เดียวนี้ก็ไม่ให้ไปที่ร้านบ่อย คิดว่าถ้าขายได้ก็จะได้ทุนมาทำการค้าอย่างอื่นที่เลี้ยงตัวเองได้'

ปัจจุบัน ป้ายายออกมาอยู่บ้านปลูกใหม่ที่สวยงามกับลูกสาวตัวเล็ก 3 คนซึ่งเกิดจากภรรยาที่เคยทำงานในร้านมาก่อน ช่วงปีหลังที่ผ่านมา ป้าต้องรู่ขายอยู่กับลูกสาวคนเล็กวัย 2 ขวบที่ป่วยกระเสาะกระแสะอยู่ตลอด ซึ่งเมื่อพาตรวจโดยละเอียดแล้วก็พบว่า อาการป่วยของเด็กตัวน้อยเกิดจากเชื้อเอชไอวี

ผมจะขอบอกเด็กว่า ทุกคนต้องคิดว่าเรามาทำอาชีพนี้แค่ช่วงหนึ่งของชีวิต วันหน้าเราก็ต้องไปมีลูกมีสาว ไปทำอย่างอื่นกันแล้ว ตรงนี้อย่าใช้เงินเยอะ แล้วต้องคอยป้องกันตัวไม่ให้มันเป็นโรคอะไรกลับไป ชีวิตเราไม่ได้มีแค่นี้....

บันทึกเมื่อมกราคม 2540

(7) เรื่องของธนา

คนเชียร์แขกสถานนวดแผนโบราณ จังหวัดภาคกลาง

หน้าที่หลักของคนเชียร์แขก คือการคอยต้อนรับแขกที่เข้ามาและแนะนำผู้หญิงที่ถูกใจให้ได้ คนเชียร์อาจถามความต้องการของแขก หรือใช้จิตวิทยาสังเกตเอาเอง หากเป็นแขกมาใหม่เอี่ยมก็อาจเลือกคนที่สวยหรือเก่งเพื่อให้ติดใจสถานบริการนี้ได้ และเมื่อแขกมาเที่ยวซ้ำอีกก็จะต้อนรับอย่างเป็นกันเอง หรือต้องพยายามจำรสนิยมของแขกเพื่อจะได้เลือกผู้หญิงให้ได้ถูกใจอีก

คนเชียร์แขกจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้หญิง ในบางสถานบริการอาจวางตนมีอิทธิพลและหาผลประโยชน์ โดยจะเชียร์ให้เฉพาะคนที่ให้ค่านำใจตนเท่านั้น แต่ในบางสถานบริการ โดยเฉพาะที่ไม่ดำเนินการเป็นระบบระเบียบมาก คนเชียร์แขกอาจเปรียบเสมือนเพื่อน พี่ หรือน้องของผู้หญิงทำงาน ซึ่งจะคอยดูแลทุกข์สุข และให้คำแนะนำต่างๆ ได้

บางแห่งคนเชียร์แขกอาจเป็นผู้หญิง แต่หลายๆ แห่งก็นิยมให้เป็นผู้ชาย เพราะจะได้คอยดูแลไปถึงกรณีที่มีแขกมีปัญหากับผู้หญิงด้วย

ปัจจุบันธนายาย 27 ปี จบการศึกษาระดับ ม.6 และทำงานเป็นลูกจ้างบ้านไม่มาก่อน จนกระทั่ง 'ตงงาน ..ก็เลยมาช่วยที่อุ้งถ้งข้างหน้าเนี่ย พอดีคนเชียร์ขาด เขาก็เลยดึงเข้ามา'

ธนาสนใจให้ความร่วมมือกับนักวิจัยเสมอ เมื่อเข้าไปทำกิจกรรมในสถานนวดแผนโบราณ เขาจะคอยช่วยเหลือความเรียบร้อยให้โดยที่เจ้าของไม่ต้องสั่ง ธนาพูดเสมอว่าอยากให้มีคนมาดูแลและให้ความรู้หมอนวดที่นี่ด้วย เพราะแต่ละคนเป็นเด็กต่างชาตินี้ไม่เข้าใจถึงเรื่องการป้องกันตัวเอง

ในสถานที่นี้มีคนเชียร์แขกอยู่ 3 คนและธนาก็เป็นคนอาวุโสสูงสุด รายได้ของพวกเขาคิดเป็นเงินเดือน และได้เปอร์เซ็นต์จากค่าชั่วโมงทั้งหมดรวมกับค่าทิปตกวันละประมาณ 100 บาท ในสถานนวดแผนโบราณ ธนาจะต้องรู้ไว้ในใจว่าผู้หญิงคนใดจะรับแขกหรือไม่รับ แต่ก็ยังไม่มียกย่องเชียร์ว่าผู้หญิงคนนี้จะยอมขึ้นห้องแน่นอน แต่ต้องไปถามถึงความสมัครใจก่อนเพราะเธออาจจะไม่ยอมขึ้นห้องในเวลานั้น กับแขกคนนั้นก็ไม่ได้

ในส่วนผมเองยังไม่เคยเชียร์นะว่าแขกนี้ดีไม่ดี ให้เด็กตัดสินใจเอง เขาก็ถามว่าเด็กคนนี้ดีมั๊ย เราก็ต้องบอกว่าดีทุกคน เด็กมันจะคิดเองว่า ชอบพี่คนนี้ ชอบพี่คนนี้ เขาจะเลือกแฟนเอง เราจะไปเชียร์ว่า คนนี้เขามีตังนะ น่าจะชอบ นิสัยดี ไม่ได้หรอก... เวลาแขกมาผมก็ถามว่า พี่ชอบหนัก ชอบเบา ยังไง แต่ทุกคนยังก็ต้องบอกว่าจะเอานิสัยดีๆ ในสายตาแขก 'ดีๆ' ในสายตาแขกคือกอดได้ จับได้ เขาต้องการอย่างนั้น กอดเล่นๆ ไปเรื่อยๆ

ธนาจะมีหน้าที่ดูแลผู้หญิงที่มาทำงานใหม่ ด้วยการแนะนำที่พัก การทำงาน และมารยาท บางทีก็ต้องเป็นคนติดต่อแขกเปิดบริษัทนี้ รวมทั้งวิ่งซื้อยาคุมกำเนิดให้ เมื่อผู้หญิงจะรับแขก คนเชียร์แขกจะต้องยื่นถุงยางอนามัยให้ เพราะพวกเธอมักจะไม่ซื้อติดไว้กับตัว

เมื่อก่อนผมมองวงการนี้เป็นภาพลบ..ว่าเป็นการกักกันอะไรเงี้ย มองว่าเด็กมาจะต้องค้าประเวณี ต้องบังคับเด็ก พอเข้ามาแล้วก็รู้ว่าไม่ใช่อย่างนั้น คนมาเที่ยว พอบอกว่ามาโรงนวดบ๊ีบ ต้องรู้สึกโอ้ คนนี้ล้ำสอน มันเลว เมื่อก่อนเห็นคนเที่ยวผมจะมองว่ามั่วมาก ชักวันจะติดเอดส์ตาย แต่พอผมมาอยู่ก็เอ้อ... ไอ้สถานที่นี่ ใครก็เข้าได้ คนเรามันมีหลายๆด้าน

ผมคิดว่าผมเข้าใจผู้หญิงมากขึ้นด้วย เมื่อก่อนจะมองว่าเขาเหมือนแบบ.. ไม่ดี เป็นภาพลบมาก พอเข้ามาได้สัมผัสก็รู้ว่าเด็กแต่ละคนที่มา แต่ละคนมีปัญหา แต่ละคนมีเหตุผล มีความจำเป็นส่วนตัว ผมชอบจะเข้าถึงจิตใจแต่ละคน.. เด็กก็ไม่ได้ดูร้ายอย่างนั้น นี่ผมมองเทียบกับคนในสังคมนะ.. คือสังคมผมทุกวันอยู่ที่นี้ ไม่ได้ออกไปเจอใครเลย สังคมรอบนอกไม่ได้ออกไป เขา มองว่าพวกเราเป็นยังเงี้ย มองว่าผมต้องโหด ต้องด่าเด็ก ต้องฟันเด็ก เขาคิดกันอย่างนั้น ผมก็มองชีวิตที่เราผ่านมากับชีวิตหมอนวดที่นี่ ที่นี่เหมือนโลกใบหนึ่ง ช้างนอกก็เหมือนโลกอีกใบหนึ่ง ความร้ายกาจมันไม่เหมือนกัน..

...อยู่ในนี้เหมือนในถิ่นของเรา บ้าน คนรอบข้างดี..เพื่อนฝูงทั้งนั้น มายาผิดกัน บางคนมองว่าพวกผม พวกหมอ(นวด) เป็นโลกที่มีมายาเยอะ ชอบหลอก แต่จริงๆ แล้วเขามีความจริงใจมาก นิสัยดีกับทุกคน เจาะให้ลึกถึงแต่ละคน นี่ผมถึงรักทุกคน ไม่เคยรังเกียจคนไหน ว่าคนนี้ออกแขกหรืออะไร คนไหนออกแขกหลายคนยังเงี้ย ผมไม่เคยรังเกียจว่าเขาไม่ดี แต่ว่าพูดถึงผู้หญิงทั่วไป บางคนชอบมั่วผู้ชายยิ่งกว่าหมอ(นวด) มั่วแล้วหลอกล่อเอาเงินเขไปอีก ไม่ได้มีความจริงใจ อยู่ที่นี่ผมมองเห็นผู้หญิงทำงานเพราะจำเป็น อยากได้เงิน ส่งเงินให้พ่อแม่ เขามีหลักของเขา ไม่ใช่ทำเหมือนคนไม่มีหัวใจอย่างเงี้ย ไม่ใช่เพื่อความพอใจหรือความสนุกเลย..

...ผู้หญิงบางคนเลี้ยงทั้งบ้าน มีพ่อแม่ มีลูก ส่งให้หมด ตัวเองเหลือไม่กี่ร้อย แล้วมองอีกอย่าง เด็กที่ต้องรับแขก ส่วนหนึ่งก็เพราะทางบ้านเรียกร้องเงิน บางบ้านนี้ควบคุมหมดเลยนะ ห้ามคบวัยรุ่น ห้ามคบคนไม่มีตัง ถ้าลูกคบคนนี้ จะมีเพื่อนหรือญาติรายงานไปเลย เขาจะด่าเลยให้เลิกคบ ให้คบแต่คนมีตัง'

'... ผมมีแฟนเป็นหมอที่นี่ ก็อยู่กันมา 2 ปีแล้ว ผมก็คิดว่าจะอยู่กับเขาจริงๆ นะ ตามความรู้สึกของเราตอนนี้คือรักเขา คิดว่าจะอยู่กับเขาตลอดไป นี่ก็ตอนนี้ที่ผมบอกได้นะ ผมคิดว่าทำไมคนต้องแบ่งแยกเรื่องบัตร กีดกัน ทางบ้านผมก็ถาม.. ไม่รู้สิ... ผมมองที่นิสัยที่หัวใจเขามากกว่า...'